

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף פט: צ:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה עד

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

בס"ד

מאמר רומה על השמים אלקים

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע.

פתיחה

בתורה זו מבאר רבנו סוד התשובה, שהיא להחזיר את הנפש והמלכות לשרשה בחכמה. היסוד הזה נמצא בתורה לה סוד הזרקא דאיזוריקת לאתר דאיתנטילת מתמן דהיינו לחכמה. כי האדם נולד ע"י התרחקות הנפש מהחכמה (כי תחילה היה במח החכמה של האב ובלידה הוא כבר רחוק מהאב והולך וגדל ומתרחק יותר) ולכן שולט בו הרוח שטות שעל ידה העבירה ועל ידה נברא מלאך מוזיק המייסר את האדם בדינא דמסאבא שיש בו ביטול תפילה והסתרת פנים. והתיקון הוא תשובה ע"י היגיעה בלימוד והבנת התורה כי החכמה היא שרש הנפש, כי בלא חכמה אזי הנפש חולה והמוחין בקטנות ודבור בלא דעה. וצריך תמיד לצאת מקטנות לגדלות. אבל המתעורר לשוב מיד מצדיקים עליו את הדין מלמעלה ומביאים עליו ייסורים של אהבה כי את אשר יאהב ה' יוכיח, וה' ית' אוהב את השבים אליו, וכדי שישבו בכל לבם עושה להם מניעות כדי להגביר החשק. לכן בייסורים של אהבה אין ביטול תפלה, דאין הסתרת פנים, אבל יש ביטול תורה, כי חלק מהתשובה היא לשוב אל התורה מתוך כסופים לה' ולא ללמוד כדי להיות חכם. כי התורה אינה תכלית, אלא היכי תמצוי להחזיר את הנפש לחכמה עילאה לדביקות בו ית', שהוא החכמה בעצמה.

ליקוטי הלכות

חור"מ ח"ב דף טז ר"פ להלכות מתנה ה' – כי באמת הכל חסד וטוב, כי ה' יתברך בלו טוב בלו חסד וכל מדת הדין גם כן חסד גדול כפי שיהיה כלי לקבל החסד וכו', כמוכא מזה, שיהיו בחינת בגבורות ישע ימינו וכו' וכמוכא על פסוק אברהם הוליד את יצחק. אף בהכרח שבתחילה יהיה החסד בהעלם גדול ואין רואין בהשקפה ראשונה כי אם בחינת הדין וכל זה נמשך מבחינת בתחילה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקים עמד ושתף מדת הרחמים במדת הדין, אבל הרחמים בהעלם וזה בחינת חשך שקדם לאור וזה בחינת ישת חשך סתרו. וזהו בחינת והארץ הייתה תהו ובהו וחשך וכו' ורוח אלהים וכו', דא רוחו של משיח וכו'. ומשם נשתלשל בכמה השתלשלות עד שנתהוה בחינת קלפה קודמת לפרי שמשם כל הבחירה. וזה בחינת ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים וכו'. וזה בחינת ההעדר קדם להויה, המוכא בספרים ומשם התגברות השקר. וזה בחינת ואלה המלכים וכו' לפני מלך מלך וכו' ומשם התגברות הגלות של עכשו קדם שיתגלה האמת והחסד בשלמות וכו':

כי הבחירה בשביל לקבל השקר במשפט שלא לאכל נהמא דכסופא אבל על ידי בחינת צדקה ומשפט שנקבלין יחד שאי אפשר להבין שמשם בחינת מתנת חנם ואף על פי כן לא יהיה נהמא דכסופא ועל כל פנים לא יפסיד מאלו לא היה בא לעולם כלל על ידי זה יכול להתקן והכל בכח הצדיק הגדול וכו':

שיחות השייך לתורה זו

"על-ידי שנותנין מעשר וכו', שיתיה ה' לנגדי תמיד בחינת מתנגד" (ליקוטי מוהר"ן ח"א, סי' רכ"א). שמעתי מהרב רבי נתן זכר-צדיק-לברכה, שפירשו הוא: שלפעמים השם-יתברך עושה את עצמו, כביכול, בעצמו מתנגד על האדם, וחולק עליו ומרחיקו. ואף באמת ההתרחקות הזו היא תכלית ההתקרבות, וכמוכא לעיל בסימן קט"ו, שנה בחינת "ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים", וכמוכא במאמר "רומה על השמים" כו' – סימן ע"ד, ולקמן סימן רס"א, וכמו שאמר רבותינו-זכרונם-לברכה (ליקוט שמעוני חלק ב, רמו תקכ"א): "היה ה' פאויב – ולא אויב ממנו חס-ושלום". (– פל"ח תו' רכא; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף ר"כ.)

קושיות בתורה

- א. מתי באים על האדם ייסורים מדינא דמסאבא, הרי אם הוא רוצה לשוב אזי באים יסורים של אהבה דינא קדישא ואם לא רוצה לשוב אזי מבואר בוודר המצויין בפנים שהקב"ה מניח אותו לילך בדרך שבחר בה. ולא מייסר אותו.
- ב. מה הקשר בין צחוק לדין
- ג. יצחק הוליד את יעקב, נמצא שפנימיות הדין של יצחק הוא בתוך יעקב, במה זה מתבטא, איזה דין יש בתורה בחי' יעקב
- ד. עיקר תיקון הנפש ע"י יגיעת התורה עד להבנה, מדוע א"כ דינא מסאבא הוא ביטול תפלה ולא ביטול תורה

- ה. כיצד יתכן לומר שיצחק אבינו, היה בבחי' מוחין דקטנות וחושך ולילה
- ו. "ותפקחנה עיני שניהם", לפי רבנו הכוונה שע"י החטא זכו ליותר חכמה, היתכן
- ז. מדוע צריך סימן לייסורים של אהבה, הרי "את אשר יאהב ה' יוכיח" ואם הוא שב בתשובה ממילא יודע שהם ייסורים של אהבה?
- ח. צ"ע מפי עליון לא תצא הרעות, א"כ מי הוא המייסרו ייסורים של אהבה.
- ט. מדוע רבנו לא אומר שיעקב נולד מרבקה, כמו שאומר שיצחק נולד משרה
- י. מה הכוונה ביטול תפלה אם הכוונה לבלבול הדעת עד שלא מצליח לכוון דעתו, זה הרי יש לנו כמעט תמיד
- יא. "שמש ומגן ה' אלקים" שמש היא החכמה והמוחין, והמגן הוא אלקים דין בחי' מוחין דקטנות, וצ"ע כיצד מתבטא שמוחין דקטנות הם מגן על המוחין דגדלות.

הקדמה

בכלליות מדבר רבנו בתורה זו על תשובה דהיינו שעיקר רפואת הנפש והגוף היא להחזיר את הנפש לשרשה בחכמה. אבל יסוד התשובה הוא שהתרחקות היא תחילת ההתקרבות. ועל כן מי שמצדיק עצמו מלמטה, אזי מצדיקים אותו מלמעלה דהיינו הרוצה לשוב מיד מדקדקים עליו מביאים לו ניסיונות וקשיים ומניעות, וייסורים של אהבה כי את אשר יאהב ה' יוכיח.

יסוד העניין מבואר בתורה לה בסוד הזרקא דאיזוריקת לאתר דאיתנטילת מתמן, ומאן הוא אתר דא חכמה. לשון זה נמצא גם בתורה ד' אבל שם מדבר להחזיר את המלכות לאין סוף. כי שם מדבר על תשובה ע"י צדיק שהוא בחי' אין, וע"י צדיק כזה אפשר להעלות עד האין. אמנם גם שם התשובה מתחילה מירידה תכלית² העלייה, אלא ששם הירידה היא הוידוי לפני הצדיק האמת, הבושה היא הירידה, וכשעומד בניסיון הזה ועוד ניסיונות של על ההתקרבות וביטול לצדיק אזי זוכה לעלות למעלה מחכמה. אבל כאן ובתורה לה לא מדבר מתשובה ע"י הצדיק על כן התשובה היא אל החכמה. אבל כנ"ל בהכרח שתחילת התשובה בפועל היא ירידה תחילה. ויסוד העניין מבואר בתורה ו' כיצד שם אקיק שהיא בינה עילאה עולם התשובה משם מאיר אור מדרגת החכמה שאליה האדם רוצה לשוב, ומיד פונה שם אקיק ומאיר בבחי' אחור, גמט' דם (א-אה-אהי-אקיק 1+6+16+21=44 גמט דם) דהיינו ביזיונות ושפיכות דמים והלבנת פנים וניסיונות ומניעות. וכמבואר שם במאמר חז"ל הבא ליטהר אומרים לו המתן. ואילו לבא ליטמא פותחין לו מיד. זה יסוד התשובה בכלליות בכל מקום.

בתורה שלנו הירידה תכלית עליה הכוונה שתחילת קרוב הוא התרחקות, מתבטא בייסורים של אהבה, וכמ"ש "את אשר יאהב ה' יוכיח". ורבנו נותן לנו סימן שנדע מתי הם ייסורים של אהבה ומתי דינא דמסאבא, והסימן הוא ביטול תפילה, כי בייסורים של אהבה אין ביטול תפלה. וצ"ע מדוע צריך סימן הרי מדובר במי ששב בתשובה, שהרי מי שלא שב לא מצדיקים עליו את הדין מלמעלה ולא מביאים עליו ייסורים כלל, אלא הקב"ה מניח לו לילך בדרך שרוצה לילך. ואולי מוכח מכאן שאדם יכול להיות בדמיון שהוא שב ובאמת אינו שב³. ויותר נראה כי השב כיון שמרחקים אותו דהיינו מוחין דקטנות עלול לטעות שהמניעות וייסורים שבאים עליו הם דינא דמסאבא, ויטעה שהקב"ה עזבו לילך בדרכו ויטיאש, ולא יבין שזו הדרך של הקב"ה לקרב אותו ואדרבה משגיח עליו כי את אשר יאהב ה' יוכיח.

הגה- לכאורה יש לומר שדינא דמסאבא הם יסורים שעושה לו המלאך הרע שנברא מהעבירה שעשה⁴, ואילו דינא קדישא היא יסורים שעושה לו הקב"ה כדי לקרבו, כמ"ש את אשר יאהב ה' יוכיח. אבל צ"ע כי מפי עליון לא תצא הרעות. וכן משמע בתורה ו' שהנסיונות ושפיכות הדמים שיש לשב הן מהארת שם אהי-ה

² בתורה לה ובתורה כב ביארנו שלשון זה של רבנו ירידה תכלית העליה ולא כלשון כל הצדיקים שכתבו ירידה צורך עליה. נראה כי רבנו מחדש סוד של תכלית בירידה עצמה.

³ אבל לא נראה שיעגש ע"י העבירות שעבר לפני ששב, דינא דמסאבא, כי מיד שמתעורר לשוב באמת אזי ותשנה פניו ותשלחהו כמבואר בתורה ו' והסט"א לא מכירה אותו. וכל כפרתו רק ע"י הייסורים של אהבה.

⁴ ראה תענית ט. אשכחיה ר' יוחנן לינוקיה דריש לקיש דיתיב ואמר אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו יתיב רבי יוחנן וקא מתמה אמר מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא א"ל אטו הא מי לא רמיזי והכתיב ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו.

אמת ליעקב לבעל הנתיבות מפרש, שאף כשיודע שחטא מ"מ כשחושב שהעונש הוא מה' ולכן זועף לבו - היא אולת, לפי שהעונש הוא מהמלאך שברא במעשיו הרעים והוא המייסרו, כענין שנאמר 'ותמוגנו ביד עוננו', ו'מפי עליון לא תצא הרעות', ובה מיושבת קושית המהרש"א שאף שאמרו אבל אשמים אנחנו והכירו בחטאם, מ"מ תלו העונש בהקב"ה ואמרו מה זאת עשה אלהים. (ליקוט ביארים תענית ט עמ' לה)

באחור משמע שדייקא ע"י שהקב"ה פונה ממנו יש לו יסורים. וצ"ע א"כ מה החילוק ואולי צ"ל שדינא דמסאבא הם רק העבירות שלו שמייסרות אותו, כי הוא ברא אותן ועליו לפרנסן. אבל דינא קדישא היא רק הפנית עורף אבל נשאר בהשגחה, אלא השגחה מבינה עילאה אבל באחור, ואע"פ שגם יסורים אלו הם העוונות אבל הם בהשגחה רק כדי לקרבו, לכן אין בהם ביטול תפילה. – ע"כ ההגה (כס אדר ב תשפ"ה)

עוד צ"ע מדוע יסורים של אהבה יש בהם ביטול תורה, הרי רק על ידי יגיעת התורה זוכים לחכמה כמבואר כאן. ונראה כיון שעיקר התשובה היא לשוב אליו ית', גם יגיעת התורה צריך להגיע אליה מתוך כסופים אליו ית', ולא מתוך רצון להיות חכם. כי החכמה שאליה אנו רוצים לשוב, אינה חכמה תתאה, אלא חכמה עילאה, שהיא אור הקב"ה בעצמו, ואילו החכמה תתאה רק היכי תמצוי לזכות לזה וכמבואר בתורה ל'. ולכסופים אמיתיים א"א לזכות אלא ע"י המניעות המגבירות את החשק כמבואר בתורה סו ומוהרנ"ת מציין לזה בלשונו כאן.

עוד ביאור לעניין המניעות שמביאים לאדם קודם שמקבלים תשובתו, נראה עפ"י המבואר ביבמות כד: וע"ז ג: שאין מקבלים גרים לימות המשיח, ודרך צחות אמרו מי גר אתך עליך יפול מי שהוא בא לגור אתך בעניותך עליך יפול (מאירי יבמות כד:). לכן מביאים עליו יסורים של אהבה כדי שיכסוף ויתגבר עליהם ואזי ישוב באמת רק אליו ית' ולא לדבר אחר. אבל כדי שיכסוף אזי תחילה מאירים לו אור גדול למעלה מהכלים שלו בבחי' אור של פסח ומיד מעלימים ממנו אזי מכח הרשימו שנכסף להשיבו אליו הוא מתחזק ושב באמת כמבואר בלק"ה (ר"ח ג' ג') שסוד פסח ומט ימי הספירה ושבעות הם סוד התשובה.

והתשובה נקראת זרקא כנ"ל (תורה לה) כי גדר זריקה הוא למרחוק, ועל כן לחכמה אפשר רק בזריקה כי חכמה נקראת רחוק (תורה לה ופג תנינא) לכן התשובה היא בחי' קשת ולא חרב כי כמו הקשת דייקא ע"י שמושך את החץ לאחור כך נזרק החץ יותר רחוק, כך התשובה כמה שיותר יש לו מניעות וירידה נמוכה יותר הוא נכסף יותר ואזי נזרק לחכמה עילאה יותר. אבל צריך להזהר מאד להיות בקי בשוב כדי שלא להתיימש בזמן ההמתן והמניעות והייסורים של אהבה, ואזי יזכה בוודאי יזכה כי כל המניעה רק להגביר החשק כדי לזכות אותך להיזרק לחכמה גבוהה יותר.

התרחקות התחילת ההתקרבות

עניין של התרחקות תחילת ההתקרבות חוזר בתורה זו כמה פעמים, בכמה פנים, ונראה שהוא החוט הקושר את כל התורה הזו כאחת. ואלו הם לפי סדר התורה

- א. תחילה במאמר חו"ל כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקין עליו את הדין מלמעלה, פירוש שכשרוצה להתקרב לה' ית', מרחקים אותו במניעות.
- ב. ושוב בביאור הדינא קדישא שהוא בחי' אברהם הוליד את יצחק, נמצא שההתקרבות בחי' חסד לאברהם, מלוכש בדין בחי' יצחק דהיינו ריחוק.
- ג. ושוב בפסוק "בגבורות ישע ימינו", פירוש שישע ימינו לקרב, מלוכש בגבורות ודינים וריחוק.
- ד. ושוב בפסוק "כי גבר עלינו חסדו", פירוש שחסדו ית' לקרב, מלוכש בגבורה של ריחוק.
- ה. ושוב במה שאומר שצריך תמיד לילך מקטנות לגדלות, פירוש כי האדם נולד בבחי' קטנות, בחי' ריחוק, וצריך לילך אל הגדלות, בבחי' ירידה צורך עליה.
- ו. ושוב במה שביאר שהמלכות תחילה היא צדק, וצריך להמתיק אותה להיות צדקה. וזה בחי' שתחילה היה מלכי צדק מלך שלם ואח"כ אברהם קיבל את הכהונה וקרא לה יראה.
- ז. שוב בהביאו את הפסוק "ולחושך קרא לילה" וההמשך "ויהי ערב ויהי בקר", דהיינו הכלל שחשוכא קדמא לנהורא, בחי' ריחוק ואח"כ הקירוב.
- ח. ושוב בפסוק "נפשי אויתך בלילה" ורק עי"ז זוכים לאור החכמה שהוא בחי' יום.
- ט. ושוב בעניין הדיבור בלא דעה בחי' הושענא רבה, שקדם לדבור בדעה שמחת תורה.
- י. ושוב בעשו שקדם ליעקב.
- יא. ושוב בפסוק "שמש ומגן ה' אלקים", שבחי' אלקים בחי' דין, הוא לבוש ומגן על ה', בחי' שמש, בחי' חכמה.
- יב. ושוב בפסוק "אור הלבנה כאור החמה", כי תחילה היה מיעוט הלבנה, בחי' דין של יצחק, וע"י לימוד התורה, המלכות שהיא בחי' לבנה מאירה כמו החמה.
- יג. ושוב בפסוק "רפאות תהי לשרך", דהיינו שחכמת התורה היא רפואה לחולי שקדם לה, בגלל חסרון החכמה.

יד. ושוב בביאורו ששרש הנפש בחכמה, מבאר שראשית הווית האדם, מתחיל מטפת החכמה הכלולה במח האב, והולכת ומתרחקת, עד שנולד ולד ברייה לעצמה, במוחין דקטנות, כדי שישבו ויעסוק בתורה, ויחזיר נפשו לשרשה בחכמה.

טו. ושוב בהביאו עניין חידוש העולם, שראשיתו בריאת עולמות, המעלימים את אור החכמה, דהיינו בחי' ריחוק, והאדם צריך כל חייו לגלות את כבודו ית' הנעלם בעולם, בחי' קירוב.

טז. רבנו מביא ראייה לעניין הזה, מאדם וחוה שאחרי החטא כתיב בהם "ותפקחנה עיני שניהם", אע"פ ששם היה להפך, כי היו במעלה עצומה, וירדו ממדרגתם, דהיינו שחכמה שזכו אחרי החטא היא חכמת מדרגה נמוכה, דהיינו להיות מבדיל בין רע לטוב, שבהיותם במעלה גדולה לא ידעו ממנה, כי לא היתה שייכת להם.

עוד הקדמה

מהדין של יצחק בחי' צחוק של מוחין דקטנות משתלשל צחוק על הזולת, בחי' לב צר, שאין בו מקום לזולת השונה, וצריך להמתיק הדין הזה לבוא לשמחה רוחב לב שיש בו מקום לזולת השונה, לקבלו ולמצא בו טוב ומשותף להתקשרות והטוב ממני. (ואולי אפ"ל כי יצחק אבינו היה בחי' נוק' בחי' אש שכל שאיפתה תמיד לחזור למקורה וכל הקרב נשרף ומצטרף לזה ואין לאש מקום בלב לקבל מי שלא בוער כמוה, לכן היה איש של מסירות נפש. דהיינו שהיה הורג את כל העצמיות שלו, כי את כל הדין שבו הפנה כלפי הגשמיות שבו. אבל מזה משתלשל עשו שלא היה לו מקום בלב לקבל שום אדם שלא התבטל אליו, ואת כולם החזיר לשרשם ברציחה חוץ ממנו. ועיין תורה מא שיצחק אבינו היה שרש הגבורות בבינה, ששם רק התעוררות הדין, וצ"ל שרבנו כאן מדבר מהשתלשלות הדין הקדוש למטה, אצל מי שלא מתייגע בתורה, כדי לבאר את היחס בין יצחק ליעקב.)

יצחק דין כי נולד משרה, נוקבא, מלכות שבניינה מהגבורות. גבורות קדושות של שרה אמנו. כי שרה לשון שררה ומלכות על כל העולם – בחי' אש ששורף הכל להפכו לאש כי לא סובל שום דבר השונה ממנו. (בחי' (בראשית כא י) "גרש את האמה הזאת ואת בנה" שלא מתבטלים למלכות ולמלכות שמים.) דהיינו מוחין דקטנות.

כשהמלכות לעצמה אזי היא דין ומוחין דקטנות ונקראת צדק וכמבואר בפתח אליהו (תקוני זוהר יז) צדק מלכותא קדישא, דהיינו בגבול הקדושה, כמשיב אתה צודק ולא יותר, דהיינו בלא חיות רק מהכרח, בלא חשק ובלא הבנה ובלא אור וחיות, ומה נמשך הדין של יצחק, וצחוק, בחי' חושך בחי' "ותכהין עיני מראות". כי האמת ואור הפנים חשוך לו בחי' לילה, בחי' נפש, הנופשת בגוף העכור בחי' "נפשי אויתך בלילה", רצון המתגבר מתוך מניעות חושך הלילה.

צ"ע כיצד יתכן לומר על יצחק אבינו שהיה בחי' חושך, הרי אדרבה ותכהין עיני מראות את העולם הזה והיה מסתכל רק בעיני השכל דהיינו ותפקחנה עיניהם. נ"ל הביאור בזה שאברהם ויצחק היה להם מטבעם מדות טובות, אבל השגת ה' היתה אצלם עדיין באמונה בבחי' עולמותא שפירתא דלית לה עינין (תורה סב אות ה). ואצל יעקב אבינו התחיל הארת האמת, ומשה רבנו זכה עוד יותר וכמבואר בזוהר יעקב מלבר ומשה מלגאו. לכן רק משה רבנו יכול היה בכח התורה לתקן מדותיו/ו אבל האבות נולדו עם מדות טובות. לכן רבנו מדבר כאן מיגיעת לימוד התורה עד להשגת האמת בשכל ולא באמונה, וכמבואר בתורה רנה שמאמונה לבד אפשר ליפול, כי היא בחי' חושך. (ומה ששיבח אמונת הנשים כי אצלם זה טבע כי טבעם לילך אחר הרגשת הלב אבל איש הנשאר באמונה לבד השכל יפיל אותו) וזהו ותכהין עיני מראות הכוונה בבחי' שכל, אבל בבחי' אמונה אדרבה היתה אמונתו חזקה מאד וכמ"ש מוהר"ן נפתחו השמים ואראה מראות אלקים ר"ת אמונה. כי יש שכל שהוא חכמה ובינה ויש שכל של אמונה, וההבדל שבחכמה ובינה אפשר לדבר ולהסביר במהלכי שכל, אבל באמונה השכל רק נותן כיוון במה להאמין, אבל ההסבר חשוך אצלו. וזה ההבדל בין יצחק ליעקב. (וגם בין יעקב למשה כמבואר בתורה כא)

וצריך לילך מקטנות לגדלות להמתיק הדין הזה אע"פ שהוא מלכותא קדישא ולא מסאבא, אבל הוא מסוכן כי הוא בספר בגבול הקדושה סמוך לטומאה. ומסוכן לנפול.

וכשבא לגדלות המוחין זה בחי' "ותפקחנה עיני שניהם", הביאור נ"ל כי קודם החטא היו אדם וחוה במקום גבוה מאד בעולם היצירה, וכלפי האור ששם, היו הם בבחי' צדק, מוחין דקטנות, בחי' חושך. ואחרי החטא ירדו

^ה מפורסם מעשה על מלך שהיה בקי בחכמת הפרצוף וראה ציור של משה רבנו ואמר שכולו מדות רעות. ושאל את משה רבנו והשיב שאמת שכך נולד אבל שיבר מדותיו ויכר אותן. באמיתות המעשה הזה נחלקו גדולי עולם אם יתכן או לא. (המעשה היה נדפס בתפארת ישראל סוף קדושין והשמיטו אותו בגלל הסוברים שלא יתכן). עכ"פ בספר בעש"ט על התורה פרשת קרח אות א' מבואר שהבעש"ט קיבל את המעשה הזה כאמת. ע"ש גם במקור מים חיים אות א.

לעולם העשיה, ושם ביחס לחושך העשיה, כביכול נפתחו עיניהם בבחי' חכמה ואור. וכמבואר בתורה כה שמי שעולה מדרגה אזי נדמה לו שנפל כי ביחס למדרגה החדשה הוא עדיין בחושך גדול.¹

אבל צריך לזכות לזה, לא בנפילה לעולם נמוך, אלא בעליה ע"י לימוד תורה בעיון לידע ולהבין. לצאת תמיד מקטנות לגדלות.

והתורה היא אור הממתיק את האלקים, דהיינו את הדין וחושך כמ"ש "וירא אלקים את האור כי טוב" כי התורה אור. אבל כשלא ממתיק את הדין קרוב שיפול רוח שטות ולעבירה ואזי המזיק הנברא יהיה מייסר אותו ייסורים של הסתר פנים וביטול תפלה. כי זה מבחן הייסורים אם הם מצד הטומאה או מצד הקדושה. שכשהקב"ה שולח ייסורין כח המשלח בשליח לקרב. אבל כשהייסורין ע"י מלאך רע הנברא מעבירה, כוונת המזיק להסתרת פנים, ולהרחיק מהקב"ה ולבטל את האדם מתפילה. יצחק דין קדוש כי אברהם הוליד את יצחק. וליצני הדור אומרים הדין של יצחק מסאבא מאבימלך, על כן הקב"ה צר קלסטר פני הדין של יצחק, דומה לאברהם החסד, דהיינו שלא היה בו ביטול תפילה, ועל כן כולם ידעו שהוא דין קדוש, דהיינו שפנימיות הוא חסד דאברהם ורק החיצוניות דין.

ומיצחק נולדים יעקב ועשו, יעקב רפואת הנפש, ועשו נפש כי תחטא (ויקרא ה). כי יעקב נולד מיצחק, זו המתקת הדין של יצחק, זה בחי' שע"י לימוד תורה ממתיק את הדין. דהיינו תורה הנולד מדין, שכמו שחסד אברהם היה בפנימיות הדין של יצחק, כך בפנימיות יעקב ועשו נמצא הדין של יצחק, בפנימיות החכמה של יעקב יש אש להבה לה' בחי' שמחזיר את עצמו לשרשו, ובפנימיות בעשו האש להבה של יצחק נהפך לסיגי הדין דהיינו חמימות התאוות ולהחזיר את כולם לשרשם דהיינו רציחה. וכדי לצאת ממוחין דקטנות של יצחק, אל מוחין דגדלות בחי' יצחק הוליד את יעקב, דהיינו לבוא לבחי' אור חכמת התורה דהיינו בחי' יעקב, צריך תחילה² לעבור דרך בחי' יצחק הוליד את עשו, דהיינו לבטל זהמת הנחש והסיגים של הדין של יצחק אש התאוות והרציחה, שהם בחי' עשו. ולזה צריך שיגיעת התורה תהיה עם דין ואכזריות דקדושה³, שמתאכזר על עצמו, כדרכה של תורה (כאבות ו) על הארץ תישן ופת במלח תאכל וכו' ומשחיר פניו ואכזרי על בניו ובני ביתו (עיין תורה טו וערובין כב.). ולפעמים גם צריך תעניות וסיגופים.

יעקב ויצחק בחי' דיבור בדעה ודיבור בלא דעה, בחי' שמחת תורה והושענא רבה, בהושענא רבה נוטלים ערבה, וצועקים ומרבים בתחינות לישועה דהיינו תפלה אבל הלימוד תורה בגמגום, בקיאות בלא עיון, שאמנם עולה למעלה והקב"ה שמח בה ונוטע ממנה עצים גדולים סביב הנחל העליון. והם ערבי נחל. (ערב לשון עירבוב וחושך) בלא טעם ובלא ריח ובלא חיות לנפש. כי הם מוחין דקטנות, פחד יצחק, הנקרא צדק, דבור בלא דעה, כמ"ש (תהלים נח) "צדק תדברון".

ובשמחת תורה הדבור בדעה, חיות הנפש, ושמחה, כי ידיעת דרכי התורה והשתדלות העיון בה, הלימוד הזה נוטע את עץ החיים שלמעלה שכולו רפואה. בחי' יעקב, חכמה, מוחין דגדלות, רפואת הנפש בחי' "שמש צדקה ומרפא".

עד כאן ההקדמה

¹ נ"ל שזה הטעם שחז"ל אסרו על אשה ללמוד תורה כמבואר בסוטה כל המלמד אשה תורה כאילו מלמדה טפלות. כי אשה הלומדת תורה, אזי כיון שנולדה במדרגה גבוהה של הרגשת הלב, בבחי' שעל כן מברכת שעשני כרצוני, לכן ע"י לימוד תורה יורדת לבחי' ותפקחנה עיניה, שמאבדת את הרגשת הלב וחכמת נשים הטבעי שקבלה, ואזי היא בחושך, כי לאור התורה אין לה כלים להגיע, ואת אור הרגשת הלב מאבדת.

כי אשה בחי' לב ועיקר מבחן דבר אצלה הוא על פי הרגשת הלב, ויש דברים שבמהלכי שכל אפשר לטעות, ודווקא הרגשת הלב מכוון לאמת, כגון במהלכי שכל גבוהים, כגון בחטא העגל, שאנשים טעו ונשים לא. (עיין מה שהרחבנו בזה בתורה סא הקדמה לאות ד')

עיין מוהר"ל חרושי אגרות נדה מה: ויבן את הצלע בינה יתירה ניתנה באשה שהכוונה לשכל היולאני דהיינו בחי' שכל בסיסי, להבדיל מחכמה ושכל האיש, שהוא שכל הנבדל. וראיתי בספר תורת אהל (להרב שמואל קדר) ח"ב מערכה ז' מאמר ב' אות ב' אברהם טפל לשרה נביאות. שמבאר שיש חילוק בין נבואה לנביאות. שנבואה היא מצד הכח השכלי, ונביאות היא מצד הבינה יתירה שהיא הרגשת הלב והקשבה לקול פנימי המצוי באשה יותר מאיש. ומבאר שמוזה הטעם אסרה התורה לאשה ללמוד תורה, כי הרגשה הפנימית הזו יכולה להשתבש ע"י הערמוניות של לימוד התורה.

² כך משמע לכאורה ממה שעשו נולד ראשון כדי שיצאו הסיגים כידוע. וכן לעיל ביארנו ותקחנה עיני שניהם דייקא אחרי החטא, וכן לעיל הרחקות היא התקרבות כי תחילה תמיד הקרוב הוא באופן של ריחוק ואת אשר יאהב ה' יוכח. לכן נראה שגם כאן צריך תחילה להסיר את הסיגים לפני שזוכים בחכמה בחי' יעקב. אבל עיין פל"ח הנ"ל שבזוהר מבואר שע"י שעוסק בתורה וקונה חכמה ממילא הסיגים נופלים ע"ש.

³ כך נראה לכאורה ועיין הערה הקודמת שבזוהר מבואר שע"י קניין התורה ממילא נופלים הסיגים ונ"ל ששניהם אמת וצ"ע.

תורה עד ט"ו

תהלים נז(י"א) רומה על השמים אלהים על כל הארץ כבודך

מזמור זה אמר דוד המלך כשברח מפני שאול ובהיותו במערה היה צועק ומבקש שהקב"ה יצילהו, ואמר רומה ה' על השמים פרש"י הסתלק מן התחתונים וזה כבודתך והמצודות פירש עשה נקם ברודפי וזה כבודך. ועיין לקמן בזהר פקודי מבואר שהקב"ה לא מעניש את הרשעים ומאריך אפו כדי שעונותיהם יענישו אותם, ויפלו ברשת עונותיהם. ואמנם הם דברי דוד בפסוק הבא רשת הכינו לפעמי כרו לפני שיחה נפלו בתוכה.

בסוף התורה רבנו מבאר כיצד מבואר בפסוק זה תיקון הנפש וזהו – שמים זה יעקב. אלקים הוא דין קדוש. וזה "רומה על השמים" דהיינו שרפואת הנפש היא להרים אותה ע"י דין קדוש "אלקים" לשרשה בשמים דהיינו לחכמה. ואז יתקיים "על הארץ כבודך" דהיינו כוונת הבריאה שנבראה לגלות כבודו ית'.

נמצא לפי רבנו רמזו בדברי דוד המלך שהייסורים מהרודפים אותו הם דינא קדישא שהרי לא בטלו אותו מתפילה שהרי אמר אז מזמור תפלה ברוח הקדש. ואדרבה על ידם מעלה את נפשו לשרשה בחכמה כי בורח מהם ללימוד תורה ולגילוי כבודו ית' בעולם שזה תיקון הבריאה.

הנה כל אדם צריך לרפאות נפשו, דהיינו להעלותה למקום שורשה בחכמה, כי עד שעולה ודבוקה בשרשה בחכמה היא חולה, דהיינו שהאדם חולה נפש ומלא רוח שטות, וקרוב לעבירה.

ובמה רפואתה, דהיינו כיצד מעלים אותה למקום לשרשה, לבאר זאת מקדים רבנו דהנה יש שני מיני דינים כמבואר בזהר (י"ב), כי לרשע הקב"ה מאריך אף, ואינו מייסרו אלא מניח לעונותיו לייסרו והוא כלה מאליו ונופל ברשת עונותיו. ורק אם שב בתשובה מייסרו בדין קדוש כדי למרק עונותיו, כדי שיוכל לשוב אליו בלא בגדים צואים.

דין א', שהוא דינא דמסאבא, דין שמצד הטומאה בחי' נחש הטיל זוהמא בחוה כמבואר בגמרא (שבת קמו/י"ד) שזוהמת הנחש גרמה לכל הדורות שיתגברו בהם תאוות רעות ומדות רעות. ודינא דמסאבא

¹ תורה זו תחילתה לשון החברים ובהמשך נפלה בלשון מוהר"ן, מה שהבין מלשון החברים הנ"ל. לא ידוע מתי ויזכר נאמרה.

² פסוק ו' ויב ובפסוק ק"ו

³ תהילים פרק נז (ה) נפשי בתוך לבאם אשכבה להטים בני אדם שניהם הנית ויחצים ולשונם חרב חדה: (ו) רומה על השמים אלהים על כל הארץ כבודך: (ז) רשת הכינו לפעמי כפף נפשי כרו לפני שיחה נפלו בתוכה סלה:

רש"י (ו) רומה על השמים – הסתלק מן התחתונים שאינם כדי שתשרה שכינתך ביניהם על הארץ תתכבד בזה:

מצודות דוד (ו) רומה – ר"ל עשה בהם נקם ובוז ירומם תפארתך על השמים ועל הארץ יראה כבודך כי כשהשם עושה דין ברשעים הוא מתרומם ומתנשא:

⁴ עיין זוהר פקודי דף רכג:

⁵ זוהר פיקודי דף רכג: – רבי אבא רבי יוסי ורבי חזקיה אלו השלשה תלמידי רבי שמעון הוו יתבין ולעאן באורייתא היו יושבים ועוסקים יחד בתורה, אמר ליה רבי חזקיה לרבי אבא שאל ממנו הא חמינין דקדשא בריה הוא אתרעי בדינא בכלא הרי אנו רואים שהקב"ה חפץ בדין בכל דבר, ואין שום דבר שלם אלא רחמים בדין, כמו שנוכר לעיל שבכל מלאכת הקדש היה מעורב זהב שהוא סוד הדין, לאתערבא דא בדיא כדי שיתערבו ויתמזגו יחד התסוד והדין, אם כן קשה ואיהו אריה דינא בחייבי עלמא למה הוא מאריך אפו ברשעי העולם, כי אי איהו אתרעי בדינא אמאי סליק ליה מחייביא אם הוא חפץ בדין אם כן למה הוא מעבירו ומסלקו מן הרשעים ומאריך להם אפו, כי אנו רואים שהרשעים יושבים בשלוח ואין הקב"ה מיסרם כראוי להם.

אמר ליה רבי אבא כמה טורין אתעקרו במלה דא כמה הרים כבר נעקרו על דבר זה, כלומר הרבה חכמים כבר שאלו שאלה זו, כי זו היא השאלה מפני מה יש צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, כמו משה רבינו ששאל מהקב"ה הודיעני נא את דרכך (ממלא נמי) כמות 77 ז' 66). וכן שאלו שאלה זו איוב ודוד ואסף וחבקוק, ולא עמדו בזה על סוף דעתו של הקב"ה, (אי נמי, כמה אנשים גדולים נעקרו מן העולם בחקירה זו בראותם דרך רשעים צלחה, רמ"ז), אבל כמה מלין גלי בוצינא קדישא בהאי אבל כמה סודות גלה המאור הקדוש שהוא רבי שמעון בענין זה כדמפרש ואזיל.

ותא חזי דינא דקדשא בריה הוא אתרעי ביה בא וראה הדין שהקב"ה חפץ בו, כלומר אמת הדבר שהקב"ה חפץ בדין, אבל איהו דינא בריה הוא דין מתוק וקדוש שאין החיצונים מתעוררים על ידו, והיינו יסורי הצדיקים שהם מצד דין הקדוש, איהו דינא דאתער חתימו והדוה והוא דין המעורר אהבה ושמחה, לסינו שמעורר יחול קב"ה וסכנתיה, כי על ידו סלוקים ילוקים השכינה נטהרת מלינה ויכולה להתיחד עם בעלה, אבל חייביא כד אינון בעלמא אבל הרשעים כשהם בדינים ויסורים בעולם הזה, פלה דינא דוהמא כולם הם מדין של זוהמא והטומאה היונקת מהקדושה, פלה דינא דלא אתרעי ביה קדשא בריה הוא פלה והם כולם דין שאין הקב"ה חפץ בו כלל, כי אין הקב"ה חפץ בהתעוררות צד הטומאה כלל, ועל דא ועל כן כלומר בשביל שאינו רוצה בהתעוררות הסטרא אחרא, לכן לא בעי לאתערבא דינא קדישא בדינא מסאבא דוהמא אין הקב"ה רוצה לערב דין קדוש בדין טמא של זוהמא, ואין הקב"ה מיסרם מצד דין הקדוש, ולכן הקב"ה מאריך אפו עם הרשע, עד דאיהו אשתצי מגרמיה עד שהוא כלה מאליו ונופל ברשת עונותיו, כעין מש"כ תיסרך רעתך, וכתוב תמות רשע רעה, ולאובדא ליה מן עלמא דאתי ולהאביר אותו מן העולם הבא, כי ותהוא דינא דוהמא דביה, איהו אוביד ליה מעלמא אותו הדין של זוהמא שבו, הוא עצמו מאבד אותו מן העולם, כלומר עונו ממש הוא דינו ואין צריך שיתעורר עליו דין קדוש מלמעלה. (כמ"ל ומפני)

⁶ שבת דף קמה: – מפני מה עובדי כוכבים מוזהמין שלא עמדו על הר סיני שבשעה [קמו]. שבא נחש על חוה – כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא עליה, דכתיב (בראשית ג) הנחש השיאני לשון נשואין) הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי גרים מאי אמר ליה אף על גב דאינהו לא הוו מזלייהו הוו דכתיב את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה וגו' ופליגא דרבי אבא בר כהנא דאמר רבי אבא בר כהנא עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו אברהם הוליד את ישמעאל יצחק הוליד את עשו יעקב הוליד שנים עשר שבטים שלא היה בהן שום דופי:

מהרש"א – מזלייהו הוה כו'. כל דורות העתידים לבא הוו נמי בכלל אשר איננו פה וגו' כדאמר' בר"פ שבועות הדיינין אלא לגבי ישראל איבא למימר אע"ג דגופן לא הוו נשמותיהן הצרורות בצרור החיים הוו אבל בגרים לא שייך למימר הכי אלא דמזלן הוה וק"ל: עד ג'

הוא מה שעוונותיו מייסרים אותו. דהיינו שזוהמת הנחש גרמה לאדם לא לעשות תשובה על עוונותיו, לכן הקב"ה מאריך אפו ומניח לו ללכת בדרכו שבחר בה, ואזי המזיק שנברא מעונו מייסר אותו כמ"ש (ירמיה ב' יט) תיסרך רעתך/טו, וייסורים אלה כיון שהם מהסט"א מבטלים את האדם מתפילה ומתורה, וגורמים לו להתרחק מזה ית', כי כל חיות המזיק הוא ע"י שיונק מהעבירות הנוספות שמפיל אותו בהן.

ויש עוד סוג של דין שהוא **דינא קדישא**, כמ"ש (משלי ג')^{טו} **אשר יאהב ה' יוכיח** דהיינו שדינא קדישא הם ייסורים וניסיונות שהקב"ה שולח למי שרוצה לשוב בתשובה/טו, (וגם לעורר אותו לשוב בתשובה/טו) וגם למרק מעט חטאיו והבגדים הצואים/טו, כדי שיבוא לעולם הבא נקי, והם ייסורים של אהבה.

דורות כו'. מספר ישן השמיענו שאותה זוהמא שהטיל נחש בחוה היה סבה להוליד הרשעים כו' שכן בשת הוא אומר כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל וכתבי וילד בדמותו כצלמו משא"כ בהבל וקין והוא סוד עב"ל:

צ"ע ההבדל בין נשמה למזל עיין מגילה ג. פרש"י מזליהו - שר של האדם למעלה ובשבת נג: פירש מזל - מלאך מליך, ובב"ק ב: פירש מזל - דעת לשמו על עצמו. ועיין שפת אמת שבת קמו. - שפסק הוזהמא מהרוחות שלהם והיינו דאמרי' מזליהו הו:

^{טו} עיין פני דוד (להחיד"א) - פרשת ויקרא אות י' - ידוע דהקטיגור הנברא מהעבירה הוא עצמו תובע דין ומקטרג תדיר עד שנגזר הדין והוא עצמו עושה גזרת הדין כמ"ש ותמוגגנו ביד עונינו.

ועיין ע"ז ה. - כל העובר עבירה אחת מלפפתו ומוליכתו ליום הדין שנאמר ילפתו ארחות דרכם וגו' ר"א אומר קשורה בו ככלב. - וכתב בן יהוידע שם - שהכוונה להמשחית שנברא מן העבירה. ... כמ"ש (ישעיה ס"ד ו') ותמוגגנו ביד עוננו, וכן הוא אומר (ירמיה ב' י"ט) תיסרך רעתך, והם יהיו מקטרגים.

ועיין תורה טו שכשארם לא שופט עצמו אזי כל הדברים נעשים שלוחיו לירא את האדם.

ועיין בני אהרן אות כא על שער הגלגולים הקדמה ג' - אחרי שמאריך לבאר שלא מבין כיצד הייסורים עצמם מכפרים עוון. כתב - והנלע"ד לומר שהוא על דרך מה שאמר הכתוב עת אשר שלט האדם באדם לרע לו ופי' רז"ל לקמן בהקדמה כ"ז שהכוונה היא בעת אשר שלט האדם הבליעל דקלי' באדם דקדושה אדרבא שליטה זו היא לרע לו לאדם דקלי' יעו"ש. ובשער המצות פ' ראה ד"ס ע"ב. וכן הוא כאן דהנה תנן באבות דהעובר עבירה אחת קנה לו קטיגור א' ופרשו המפרשים ז"ל שהחוטא על ידי חטאו בורא משחית לחבל ותמיד הוא מקטרג עליו עד שניתן לו רשות מב"ד העליון לעשות בו משפט כתוב כפי עונותיו ואז נמסר ביד אותו משחית עצמו והוא מייסרו בסוד תיסרך רעתך וכן ותמוגגנו ביד עונינו כמבואר כ"ז בספרי היראה והמוסר. וענין בריאת המשחית ע"י העבירה היא כמ"ש לקמן בהקדמה ט"ו כי הקליפות מצד עצמם הם מתים וכל חיותם הוא מיניקתם מהקדושה ולכן הם רודפים אחר האדם להחטאיו כדי להוריד ניצוצות הקדושים לתוכם מחדש להיות חיים ונוזנים מהם יע"ש. ונמצא שע"י העבירה הוא נותן שפע וחיות מרובה לאותו חלק הקלי' המכוכן בשרשו כנגד אותה עבירה ועי"ז מתגבר ומקטרג למתוח עליו מד"הד הקשה והנה לאחר שאותו משחית בצע אמרתו וכלה בו חמתו ובא עד מרום קצו שהוא סוף גבול הרשות הניתן לו אז נחלש כוחו ואפס חוקו ואמצו עד שמתבטל ממציאותו ע"ד כאשר תעשנה הדבורים שארז"ל במדרש רבה פר' שלח לך מה דבורה זו כשהיא מכה לאדם מיד היא מתה וכו' יע"ש וכן הוא בכאן שמאחר שפעל הדין והמשפט אותו משחית באדם ונשלמה שליטתו מיד הוא מת ומתבטל מן העולם. ונמצא ששליטה זו ששלט באדם לכלות בו חצי זעמו היא סיבת בטולו והיינו שארז"ל חצי כלים והם אינם כלים. וכיון שנתבטל ממציאותו נתבטלה גם יניקתו מהקדושה שאין לו רשות לינק עוד ואז מתפתחים חרצובות אותו ניצוץ הקדושה שהיה כלוא ועצור בקליפה ועולה למקום קדושתו באין מונע וזהו ענין בירורי ניצוצות הקדושה הנעשה ע"י היסורים שידוע הוא שכל ענין הפגם הוא אחיות החיצוני' בשרשי נר"ן שלו שלמעלה במדות העליונות ויניקתם מהם וכיון שע"י היסורין תמה נכרתה אחיותם ויניקתם משם ממילא הוא בעצמו טהרת שרשי הנר"ן ומדות העליונות:

עוד שם בהמשך - ובדרושים שלי כתבתי שאופן בירור זה שע"י היסורין היה נוהג מבריאת העולם עד שניתנה התורה שאז נעשה הבירור ע"י התורה ומצוות ואין צורך עוד אל היסורין וז"א והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך וגו' כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך והקשו אם אין מחלה רפואה למה. אלא דבאמת יש מחלה שהיא מחלת הנפש. מסיגי הו' המלכים שנשברו ועוד נוסף עליהם כתמים מחמת העונות אלא שאין אתם צריכים עוד אל מדוי מצרים הרעים כדי לצרף ולברר רק מכאן ואילך יהיה הבירור ע"י התורה ומצוות.

ועיין בעל שם טוב על התורה - פרשת מצורע אות כד - ובעת אשר כד שליט האדם באדם לרע לו (קהלת ת'), רצה לומר כי העוונות של האדם הם המייסרים את האדם בעצמו, כמו שכתוב (ישעיה ס"ד) ותמוגגנו ביד עונינו וגו', ופעמים שעל ידי עוונותיו (כה) נברא אדם להצר לו, עד שנפרע על עוונותיו, ואז מוציא הניצוץ מאדם המיצר לו, ואז אין לו שום חיות לזה המיצר, ומת ובטל מהעולם אחר שעשה שליחותו: ופעמים שירדין ניצוצי נשמתו על ידי פגם עונותיו בדומם, כמו בבית, שאדם שפגם שם הוא הדר בבית זה להיצר לו, על ידי ניצוצי נשמתו שיש בעצים ואבנים חומר שטח הבית, מניצוצי נשמתו שירדו שם, עד שהאדם ששם בבית שב בתשובה והחזיר והעלה ניצוצי נשמתו אל שרשן.

^{טו} משלי פרק ג' (יא) מוסר ידוד בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו: (יב) פי אַתְּ אֲשֶׁר יֵאָהֵב יְדוֹד יוֹכִיחַ וְכַבֵּא אֶת בֶּן יָרֵךְ:

פרש"י - (יא) מוסר ה' בני אל תמאס - אם יבואו עליך יסורין יהיו חביבין עליך. ולא תקוץ - מלשון קצתי בחיי (בראשית כו):

מלבי"ם - (יב) כי את אשר יאהב ה' יוכיח - שהתוכחה היא סימן אהבה, שמאבתו ישגיח עליו להיטיב דרכו ולהעלותו אל מדרגה למעלה למעלה, וכאב את בן ירצה - כמו שירצה האב להעלות את בנו ממדרגה למדרגה, וימנעהו ממוותרות ומעודונים ויטה שכמו לסבול עול התורה והתמדת הלימוד וכדומה וכ"ז מרוב אהבתו אותו:

^פ עיין תורה ו' ששם אהי-ה שהאיר לו כשזימן עצמו לשוב הוא בעצמו מתהפך לבחי' אחר גמ' דם וממנו באים ניסיונות ושפיכות דמים בתחילת התשובה.

^{פז} זה לא מבואר כאן, כי כאן מדבר על מי שצדיק עצמו כדלקמן, אבל במקום אחר מבואר ששולח ייסורים גם כדי לעורר את האדם בתשובה, ומה שמבואר בזהר הנ"ל שמניח לרשע ומאריך אף, זה אחרי ששלח לו ייסורים לעוררו ולא התעורר.

^{טז} עיין תורה יד.

וע"כ התחלת התקרבות דהיינו כשאדם מתחיל לחזור בתשובה הוא מרגיש התרחקות, דהיינו שנדמה לו שרוצים לרחק אותו/ה, כמ"ש כמו שאמרו חז"ל (תענית ח/כא) כל המצדיק א"ע מלמטה מצדיקים עליו את הדין מלמעלה דהיינו שמי שמתחיל לשוב בתשובה ורוצה להיות צדיק, אזי מתייחסים עליו כמו לצדיק, דהיינו ששולחים לו ייסורים לכפר לו ולנסותו, להבדיל מרשע שכנ"ל בזהוהר מבעט בייסורים, לכן הקב"ה מאריך לו אף, ומניח לו ללכת בדרך שבחר לו כחז"ל (מכות י:יב) בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו וגם מסייעים לו. תורה קיז תנינא/כ"ג מוסיף רבנו שגם היצה"ר מתגרה בו כיון שעלה מדרגה, לכן מפיל אותו לאיזה חטא, וצ"ל שגם היצה"ר הוא שליח ה', ואינו המזיק הנברא מעוון הנ"ל. גם עיין תורה כה שבכל פעם שעולה מדרגה אזי צריך מחדש להתגבר על כל הדמיונות והקליפות מתגברים עליו עד שנדמה לו שירד מדרגה והרבה טועים בזה עיי"ש/כ"ג.

^כ עיין תורה מח תנינא - פשטאם נכנס בעבודת השם, אזי הדרך שמראין לו התרחקות. ונדמה לו שמרחיקין אותו מלמעלה, ואין מניחין אותו כלל לנכנס לעבודת השם, ובאמת כל ההתרחקות הוא רק פלו התקרבות. וצריך התחזקות גדול מאד מאד לבלי לפל בדעתו, חס ושלום, פשוטה שעוברים במה וכמה ימים ושנים, שהוא מתיגע בגיעות גדולות בשביל עבודת השם, ועדין הוא רחוק מאד, ולא התחיל כלל לכנס לשערי הקדשה. כי רואה עצמו שהוא מלא עדין עביות וגשמיית ורהוריים ובלבולים גדולים, וכך מה שהוא רוצה לעשות בעבודת השם איזה דבר שקדשה, אין מניחין אותו. ונדמה לו כאלו אין השם יתברך מסתפל עליו כלל, ואין רוצה כלל בעבודתו, מחמת שהוא רואה שהוא צועק בכל פעם ומתחנן ומתנפל לפניו יתברך שיצורו בעבודתו, ואף על פי כן עדין הוא רחוק מאד מאד. על כן נדמה לו כאלו אין השם יתברך מסתפל עליו כלל ואין פונה אליו כלל, כי הוא יתברך אין רוצה בו כלל. הן על כל אלה וכיוצא בזה צריך התחזקות גדול, לחזק עצמו מאד מאד, ולבלי להסתפל על כל זה כלל. כי באמת כל ההתרחקות הוא רק פלו התקרבות כנ"ל: וכל הנ"ל עבר על כל הצדיקים, כאשר שמענו מפיהם בפרוש, שנדמה להם, שהשם יתברך אין מסתפל ופונה אליהם כלל, מחמת שראו שזה זמן רב, שהם מבקשים ויגיעים ועושים ועובדים עבודת השם יתברך, ועדין הם רחוקים מאד מאד, ואלו לא היו מחזקים עצמן מאד לבלי להסתפל על זה, היו נשארים במקומם הראשון, ולא היו זוכים למה שזכו:

^{כא} תענית דף ח. אמר רבי יוחנן כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקין עליו הדין מלמעלה שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף רבי חייא בר אבין אמר רב הונא מהכא וכיראתך עברתך ריש לקיש אמר מהכא פגעת את שש ועשה צדק בדרכיך יזכורך הן אתה קצפת ונחטא בהם עולם ונושע אמר רבי יהושע בן לוי כל השמח ביסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם שנאמר בהם עולם ונושע.

פרש"י - המצדיק עצמו - שמכשיר ומקשט מעשיו: מצדיקין עליו - מדקדיקין עמו אפילו כחוט השערה, יותר משאילו מקלקל מעשיו כדי למרק עונותיו: שנאמר אמת מארץ תצמח - אז צדק משמים נשקף צדקה אין כתיב כאן, אלא צדק דמשמע דין:

וכיראתך עברתך - על מי שהוא ירא אותך אתה מחזיק עברתך, כדי למרק עונותיו, ופשט המקרא מי יודע עו אפך מי יודע עו וכן למצוא אותו לנוס מפניך ביום אפך, וכיראתך עברתך כשם שאתה יראוי ומפחד כך יש להתיירא ולהתפחד מעברתך:

פגעת את שש ועשה צדק - במי ששמח ועושה צדק, שהן העושים כך בדרכיך יזכורך, אתה פוגע בו אם חוטא כלום, כמו ויפגע בו וימת, קרא הכי הוא פגעת את שש ועושה צדק והן העושים כך בדרכיך יזכורך, באותם דרכים שאתה מייסרין ביסורין יזכורך לטובה, ואומרים הן אתה קצפת בשביל שחטאנו בהם, עולם ונושע בשבילם נושע לעולם הבא:

עיי"ש בן יהודה ג' ראיות ללמד בין שרק חשב לעשות או שרק דיבר לעשות או שעשה ממש, ובין בגוי ובין בישראל.

^{כב} **מכות דף י: - אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב הונא א"ר אלעזר מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו מן התורה דכתיב לא תלך עמהם וכתוב קום לך אתם מן הנביאים דכתיב אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך (זו) תלך מן הכתובים דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן.**

^{כג} **עיין תורה קיז תנינא - מה שמבלבל את האדם, כשנכנס לקדשה גבוהה, כגון בשמתקרב לצדיק האמת וכיוצא, אזי דיקא יקרה לו מקרה בלתי טהור, חס ושלום. כבר מבאר מזה במקום אחר (שפשיהאדם נכנס לקדשה, מתגבר עליו היצר הרע ביותר, כי כל מה שנכנס בקדשה יותר, יש לו בכל פעם יצר הרע חדש גדול מבתחלה. עין בלקוטי הראשון בסימן עב ובמקום אחר ובתורה כה ועיין גם תורה מח תנינא). ובאמת אדרבא, מחמת שנתקרב לקדשה גבוהה מאד, מחמת זה נדמין לו, כי כל המצדיק את עצמו מלמטה, מצדיקין עליו הדין מלמעלה, שנאמר: "וכיראתך עברתך", כמו שאמרנו רבותינו, זכרונם לברכה (תענית ח). נמצא פשטאם מצדיק עצמו ונכנס בקדשה, מדקדיקין עליו יותר, ומתעוררין עליו קטרוגים ודינים, חס ושלום, ומהשתלשלות הדינים נעשה היצר הרע, כמובא במקום אחר (בסימן עב הנ"ל). ועל כן אין לו להתרעם כלל על זה, כי אדרבא, מחמת שנכנס לקדשה גבוהה כזו מחמת זה נתגרה בו היצר הרע, מהשתלשלות הדינים כנ"ל. ועל כן חשבו רבותינו, זכרונם לברכה, לנס גדול, מה שלא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים, כמו שאמרנו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ה), כי מחמת שנכנס הכהן הגדול ביום הכפורים לקדשה גבוהה כזו לפני ולפנים, היה בודאי עליו קטרוגים והתגרות הרבה, שמשם נמשך היצר הרע כנ"ל, על כן נחשב לנס, מה שגזול הכהן הגדול ממקרה ביום הכפורים. ועתה ראה והבן, איך יבלבל את האדם ענין הנ"ל, וכי יש לו להתרעם על שלא היה לו נס כמנו לכהן הגדול ביום הכפורים, גם דע, שלפעמים יש באדם טמאה טמונה, שאין יודעין לה שום תקון, מחמת שהיא טמונה ונסתרת בו, ועל כן זהו טובה מה שארע לו בשמתקרב אל הקדשה, כי יוצא ממנו הטמאה הטמונה הנ"ל, כי אזי פשוטא, יכולין למצוא לה תקון, מה שאין כן מקדם פשוטה טמונה כנ"ל. ומחמת זה לא הוליד אברהם את יצחק, עד שהוליד תחלה את ישמעאל, וכן יצחק הוליד את עשו ואחר כך את יעקב, כדי להוציא הזקמא תחלה, כמובא:**

^{כד} **עיין סוף תורה כה - מבאר שפשטאם נעתק ממדרגה למדרגה, או צריך לו לילך דרך אלו הדמיונות כדי להגיע אל הקדשה. ותפק בשעולה להמדרגה השניה, אזי נהעוררין הקלפות שבמדרגה ומסבין אותו, וצריך להכניע אותם מחדש וכו' עין שם. ואף על פי שפבר נשבר הקלפה שבמדרגה העליונה וכו', אף על פי כן בשפנימיות של העליון נעתק משם וחיזוניות (ופנימיות) התחנן עולה, אזי הקלפה חוזר ונעור וכו' עין שם. ואמר אז בזה הלשון: ובה טועין החסידים הרבה, שפתאם נדמה להם שגפלו מעבודת ה', ובאמת אין זה נפילה כלל, רק מחמת שצריכין לעלות ממדרגה למדרגה, ואז מתעוררין ומתגברין מחדש הקלפות, שהם התאוות והבלבולים והדמיונות והמחשבות והמניעות כנ"ל, על כן צריכין להתגבר בכל פעם מחדש לחזר ולהכניע ולשבר הקלפות והמניעות וכו' שבכל מדרגה ומדרגה מחדש, אבל באמת אין זה נפילה כלל כנ"ל:**

לקמן בעמוד הבא חוזר מוהרנ"ת וכותב את כל התורה הזו ומוסיף בה ביאור כפי הבנתו, ועל כן מכאן נבאר את התורה על לשונו של מוהרנ"ת וכאן נקצר מאד. (ואמת צ"ע מדוע מוהרנ"ת והטשערינער רב כשהוסיפו מראה מקומות הוסיפו בלשון החברים שכאן ולא על לשון מוהרנ"ת)

והוא דהיינו גם הדין הקדוש הנ"ל, הוא בחי' מוחין דקטנות,

והוא דהיינו גם הדין הקדוש הנ"ל, הוא בחי' אברהם הוליד את יצחק (בראשית כה). כי אברהם הוא חסד, ויצחק הוא גבורה, כמו שכתוב פחד יצחק [כ"ה/כ"ו] רוצה לומר שהדין הקדוש הוא בפנימיותו חסד ורק בחיצוניות הוא דין, כמו בן, שפנימיותו הוא מטיפת המוח של האב.

וחסד זה מלובש בגבורה [כ"ו] הה"ד (תהלים כ) כ"ב בגבורת ישע ימינו, וזה שנאמר (שם קיז) כי גבר עלינו חסדו.

וזהו כי יצחק הוא בחי' אלקים, כמה שכתוב (בראשית כא) צחוק עשה לי אלקי. והוא בא מבחי' שרה, מדת מלכות, כמו שפי' רש"י [כ"ט] ששרה על כל העולם, ודינא דמלכותא דינא [גיטין י:א/ל].

והמלכות נקרא צדק, כמ"ש (ת"ז דף יז:ז) צדק מלכותא קדישא, ומלכי צדק מלך שלם (בראשית יד).

וזהו בחי' קטנות. והוא בחי' ותכהינהלב עיניו מראות (שם כז) והוא בחי' חשך ולחושך קרא לילה (שם א)

והוא בחי' נפש, כמ"ש (ישעי' כו) נפשי אויתיך בלילה (ל"ג).

וצריך כל אדם לילך מקטנות לגדלות. וכשבא לגדלות, הוא בחי' (בראשית ג) ותפקחנה עיני שניהם, ופי' רש"י ע"ש החכמה נאמר.

וזה מזה שאמר הכתוב (שם א) וירא אלקים את האור כי טוב, ואין טוב אלא תורה (ברכות ה) לך

ושני בחי' אלו קטנות וגדלות הן בחי' הושענא רבה וש"ת. שהן בחי' יצחק ויעקב.

כי ה"רלה הוא בחי' דיבור בלא דיעה. והוא בחי' ערבה, כי ערבה דומה לשפתיי' לשפתיים דהיינו דיבור אבל בלא טעם ובלא ריח (תנחומא פ' אמור [ל"ו], זוהר צו לב, פנחס רנו), כדאי' בזוה"ק (קדושים ד' פה ע"ב) אית מאן דלעי באורייתא ומגמגם בה בגמגומא דלא ידע, כל מלה ומלה סלקא לעילא, וקב"ה חדי בהאי מלה וקביל לה, ונטע לה סחרנין דהאי נחלא, ואתעבידו מאינון מילין אילנין רברבין, ואקרון ערבי נחל [ל"ז]:

ושמחת תורה, הוא בחי' דיבור בדיעה. והוא החיות של הנפש, כ"ש בזוהר (שם) זכאין אינון דידעי אורחוי דאורייתא ומשתדלי בה בארח"ל מישור, דאינון נטעין אילנא דחיין לעילא דכולא אסותא וכו' [ל"ט].

^א * שם לא

^ב בראשית פרק לא

^כ עיין לקמן בלשון מוהרנ"ת שכתב שדין זה מלובש בחסד

^כ גם בתולד - בגבורת, בדפוד - בגבור, ומתולד - בגבורת (בפסוקי בגבורת)

^כ * שם יו, והוא סגנון ברכות יג.

ל המושג הוא בגיטין י: לגבי דיני מלכות המדינה שחייבים לציית לדיניהם להחמיר אפילו במה שהתורה התיירה. ועיין ב"ק קיג. ועיין רמב"ם גילה ואבידה פ"ה ועי"ש הל' יח באיזה מלך מדובר ועיין תרומת הדשן שמה בשם רשב"ם ב"ב נה. טעם החיוב כי מקבלים עליהם בני המלכות (הדברים בה) את דיניה. ועיין חת"ס יר"ד סימן שיד וכן דעת רוב הפוסקים האחרונים שהוא דין תורה. ועיין זוהר ויקרא יא: ורע"מ צו לג. ורע"מ פנחס רכו. ורנו: ובמתוק מדבש שם.

^כ כאן מוהרנ"ת ציין לפי הדפוס שלנו ואילו בדפוס שלו צ"ל יט.

^כ גם בדפוד ותולד ולקמן בלשון מוהרנ"ת- ותכרינה, ומתולד- ותכרין (כאן ושם)

^כ עיין זוהר לך דף פג

^כ בתולד - (ברכות ה) ובתשכס תוקן בשעות ח

^כ מתולד - הור

^כ את יט

^כ פירוש מתוק מדבש שם - מי שאוהב את התורה ולא מוצא רב שילמד אותו ועל כן מייגע עצמו בה ומגמגם בה בגמגום כלומר שטועה בה בקריאה ובהבנה כי אינו יודע כראוי עם כל זה כל דיבור ודיבור שיה האדם מוציא מפיו עולה למעלה לפני הקב"ה והקב"ה שמה בדיבור ההוא ומקבל אותו (שהרי כונתו לשם שמים רק שאין מי שילמדנו) ונוטע את הדיבור הזה סביב אותו הנחל (של בינה) ונעשים טאלו הדבורים אילנות גדולים של אורות נפלאים ונקראים ערבי נחל (ויקרא כג ט), שאין להם טעם וריח כי הם דברים בלתי ידיעה ושלימות. כמ"ש באהבה תשנה תמיד.

^כ מתולד - באורח

וז"ש (מלאכי ג) שמש צדקה ומרפא בכנפיה, כי שמש היא^מ בחי' יעקב [מ^א]. שהוא בחי' דבור בידיעה^{מב}, והוא בחי' אילנא דאסוותא. וזה מאמר הכתוב (תהלים פד) שמש ומגן ה' אלקים (מ^ג), כי בחי' יצחק ויעקב הם בחי' דין ורחמים בחי' ה' אלקים, דהיינו כשבחי' אלקים מתבטל לה', ונעשה לו כלי מגן שיהיה אפשר לקבל ממנו. וז"פ (ישעי' ל) והיה אור הלבנה כאור החמה, כי הלבנה הוא בחי' יצחק (מ^ד) והחמה הוא בחי' יעקב (מ^ה):

וסימן שידע אדם אם הוא בבחי' דינא דמסאבא, ואם הוא בבחי' דינא קדישא, סי' לדבר תפלה. כשאין בו ביטול תפלה, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה.). איזה^{מו} יסורין של אהבה כל שאין בו ביטול תפלה שנאמר [מ^ו] ברוך ה' אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתני. ותפלה הוא בחי' פנים, כמ"ש (ישעי' לח) ויסב חזקי' פניו ויתפלל, וז"ש (תהלים ל) הסתרת פניך הייתי נבהל.

וזה מה שפירש רש"י לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה בחי' סטרא דמסאבא, והקב"ה צר קלסתר פנים של יצחק דומה לו, והיו הכל מודים שאברהם הוליד את יצחק. פי' שהדין הוא בחי' דינא קדישא ומסטרא דאברהם הוליד יצחק. ובבחי' דין זה שהוא הנפש יש ב' בחי'. יעקב הוא הדיבור. ובחי' עשו הוא הסוגים^{מח}, והוא בחי' נפש כי תחטא (ויקרא ה) [מ^ט] וזה פי' רש"י אלה תולדות יצחק בן אברהם [י] יעקב ועשו.

וכשבא אל בחי' יעקב, הוא החכמה כמ"ש (בראשית כז) ויעקבני זה פעמיים ות"א וחכמני. אז נתרפא בחי' הנפש, כמ"ש שמש צדקה ומרפא בכנפיה. וזה שכתוב (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש.

והדיבור בלא דיעה נקרא צדק, כמ"ש (תהלים נח) צדק תדברון. וכשבא אל בחי' יעקב היא החכמה, נקרא צדקה. וזה פי' הפסוק (ישעי' סג) אני נ^אמדבר בצדקה רב^ב להושיע, דהיינו הנפש נ^גשהי' מקודם בלא ידיעה ונושע ע"י הצדקה שהוא בחי' דיבור בידיעה. וז"פ הפסוקי^ג (משלי ג) רפאות תהי לשריך שהיא מדת מלכות. וכשבא אל בחי' חכמה, נתקן הנפש ומעלהו לשרשו. כי טפת הזרע נמשכת מהמוח [יג], ומוחא חכמה [יד]. וכל העבודות שצריך

^ט פירוש – אשריהם הצדיקים היודעים דרכי התורה ועוסקים בה בדרך ישר שהם נוטעים למעלה עצי חיים שכולם הם רפואה לנפשו

^ז גם בדפוס ותולד- היא, מתולדו - הוא

^א עיין תורה א'

^ב גם לקמן בלשון מוהר"ת בידיעה, ומתולדו – דיבור בידיעה (כאן אבל שם לא תיקן)

^ב עיין זוהר בראשית דף כ ופקודי דף רכז: ובהקדמת התיקונים

^ב עיין במדבר רבה פרשה ב'

^ב עיין מדרש רבה ויצא פרשה טח

^ב גם בדפוס ותולד- איהו, מתולדו - איהו

^ב תהלים סו כ'

^ב גם בדפוס- הסוגים, ולקמן בלשון מוהר"ת- הסוגים, ובתולדו ומתולדו- הסיגים (כאן ושם)

^ב פסוק יז וכו', ובפרק ד' פסוק ב'

^ב בראשית כה יט

^ב גם בדפוס ותולד- מדבר, ומתולדו- המדבר (לשון הפסוק מדבר)

^ב בדפוס- רוב

^ב גם בדפוס ותולד- שהי', ומתולדו- שהיה

^ב בתולד- הפטיק

^ב ע"ה שער ו' פ"ו ושער ח' פ"ד. פרס רמונים לרמ"ק פרק כג ערך שמן.

^ב * פתח אליהו

האדם לעבוד הבורא, הוא רק שיתגלה כבודו. והחכמה נקרא כבוד, כמ"ש (מלאכי א')^א ואם אב אני איה כבודי. ואב נקרא חכמה, כמ"ש (בראשית מא) אברך פרש"י אב בחכמה. וע"י חכמה נתחדשו העולמות, כי קוב"ה באורייתא ברא עלמין [ב²], והתורה נקרא חכמה [ג³], וישראל עלו במחשבה תחלה [ד⁴]. וכשבא הנפש אל החכמה, אזי נתחדש העולם. ויעקב הוא בחי' שמים [ה⁵]:

וז"פ הפסוקי' רומה על השמים אלקים, כשהוא מעלה בחי' נפש שהוא' בחי' אלקים, דינא קדישא, לבחי' יעקב. שהוא שמים, בחי' חכמה, אז על כל הארץ כבודך^ט, שנתגלה כבודו ט:

עד כאן לשון החברים ומכאן לשון מוהרנ"ת שהוסיף במהדורת תקפא/ו

[זאת התורה שבסי' זה, לא שמעתי מפיו הק', והוא מלשון החברים כנ"ל. והמעייין יראה בעיניו שהלשון מגומגם מאד, וחסר הרבה, וגם מה שנכתב הוא שלא כסדר. ע"כ אמרתי לבאר קצת כפי מה שהבנתי מדברים אלו הנכתבים כאן. והוא]

כי צריך כל אדם לרפאות נפשו, וחולי הנפש כמו חולי הגוף, הוא מחסרון הארת החכמה/כ^א כמו שביאר האריז"ל על הפסוק בתהלים (מא ד') ה' יסעדנו על ערש דוי. **דהיינו** שצריך **להעלותה למקום שורשה** להחזירה לשרשה שבחכמה. ועד שמחזירה לחכמה היא מלאה רוח שטות, המביא לעבירה כמבואר בסוטה ג.^ב

^א בתקפא (מלאכי לא) בתולד - (מלאכי ל) ובתשכס תוקן

^ב זוהר ח"א דף ת. ודף רד. וח"ב דף קלד. וח"ג דף קעה. (אוצה"ו). וזוהר תרומה קסא. וזוהר רע"מ פנחס רלה:

^ג זוהר ח"ג דף פא. אורייתא בחכמה עלאה אשתכחת וזוהר ח"ב דף סב. וח"ג קפב. אורייתא מחכמה עלאה נפתח. וזוהר חדש בראשית דף יט: (דף כו.) דהא תורה אתאצל מחכמתא ועוד (אוצה"ו)

^ד * בראשית רבה פרשה א

^ה זוהר ויגש דף רו. זוהר חדש כי תשא (דף עה.) מנזמר השמים נספרים וזוהר חדש מדרש רות (דף כו:) מאמר ז עמודים ז ריקיעים וכו'

^ו בתקפא - לא ברור ונראה הפטיק, בתולד ומתולד - הפסוק

^ז גם בדפוס - שהוא, בתולד ומתולד - שהיא

^ח בדפוס ובתקפא ברג - כבודך, ובתקפא גיטין ואוצר - כבודך. בתולד ומתולד - כבודך

^ט עד כאן נדפס בדפוס ולשון מוהרנ"ת נוסף בתקפא

^א **בליקוטי מוהר"ן** מהדורת תקפא נדפס רק לשון החברים, וגם בלוח הטעויות והשמטות שהכין מוהרנ"ת כשהגיה את מהדורת תקפא ועל פיו תיקן והדפיס את מהדורת תקפא, לא מזכיר שיש לו ביאור שלו על תורה זו.

^א **עיין שער הפסוקים** - ספר תהילים מא: ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו: - הנה ענין החולה, הוא לסבת שאור החכמה הנקרא חיים, כמ"ש והחכמה תחיה בעליה, נסתלקה ממנו. והנה החכמה היא יו"ד שבשם כנודע, וכשהוא מסתלק מן האדם, נעשית לו דו"י, שהוא הפוך יו"ד, כי נהפכה מרחמים לדין, וע"כ נפל בחולי. גם יו"ד במספרה עשר, וגם היא נהפכה ונעשית ערש, להורות על המטה ששוכב עליה בחליו. ולכן כדי שיתרפא, צריך שהקב"ה יסעדנו על ערש דו"י שלו, שבא לו מחמת חסרון שפע החכמה. וכאשר יסעדנו, וימשיך לו מזון מן החכמה, כנזכר בזוהר בפרשת בשלח, כי מזון החולה נמשך מן החכמה, ואז כל משכבו שהם הערש והדוי הנזכר, נהפכים לו בחליו לטוב, ונעשית עשר ויו"ד, ועל ידי כך מתרפא:

ועיין שער המצוות פרשת וירא ביקור חולים - מה ששמעתי אני הוא בפ' ה' יסעדנו על ערש דוי והוא כי סוד החולי בא לו מחמת היפוך רחמים לדין וסוד היו"ד היתה דו"י גם יו"ד מספרה הוא עשר והוא זה עשר חוזר להיות עשר דוי והרי כל משכבו הפכת בחליו סוד ב' היפוכים הנ"ל. וביאור הדברים דע שהוא חולה לפי שאור חכמה אבא נסתלק ממנו לכן צריך להמשיך לו מזון משם כדי לסעדו ולהחזיקו וס' משרו"ל בס"ה כי מזון החולה בא מחכמה. והענין כי חכמה הוא י' שבשם וכאשר הוא חולה מתהפכת היו"ד זו ונעשית דו"י ואז הוא חולה ודוי לבב גם י' גי' עשר נהפך לערש שהוא שוכב על המטה הנקרא ערש דוי ולכן אז צריך שיסעדנו ה' ויוון אותו וישקה על מציאות הערש דוי שיש לו ואז ע"י אותו הסעדה והזנה שהוא מאבא י' שבשם אז כל משכו הפכת בחליו פי המשכב ששכב הוא ערש הנ"ל וגם חליו שגרם לישכב על מטתו חוזר להיות עשודוי חוזר להיות יו"ד וזהו כל משכבו הפכת בחליו וע"כ הוא מתרפא וכמ"ש כי סיבת חליו הוא בהסתלקות השפע מהחכמה.

ועיין תורה לה שהתשובה היא להחזיר את המלכות אל המקום שניטלה ממנו דהיינו התרחקות הנפש מהחכמה היא גרמה לרוח שטות של עבירה והתשובה להחזיר את הנפש לחכמה.

^ב **סוטה דף ג.** ריש לקיש אמר אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות שנא' איש איש כי תשטה אשתו תשטה כתיב.

וזה להעלות את הנפש לחכמה זה ע"י שמתניגע בהתורה עד שזוכה לידע אותה ולהבינה²¹ כי התורה מחכמה יצאה/²² לכן הלומד אותה היטב זוכה לאור החכמה/²³ משרש התורה.

ולבאר זאת מקדים רבנו לבאר שיש שני מיני דינים, וכפי שיתבאר דינא קדישא הוא עיקר הנושא כאן, ומה שמזכיר דינא דמסאבא, זה רק כדי שנדע להבדיל ביניהם, כי דינא דמסאבא הוא למי שאינו רוצה לשוב אליו ית' אזי הקב"ה מאריך אף ומניח לו, כחז"ל בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ולבסוף העבירות שלו מענישות אותו. ודינא קדישא הוא הייסורים כדי לקרב אותו, וצריך שלא לטעות ולחשוב על דינא קדישא שהוא דינא דמסאבא, דהיינו שהקב"ה עזב אותו ומוליך אותו בדרך העקומה שבחר, כי יגרום לו להתייאש, אלא לדעת שאדרבה את אשר יאהב ה' יוכיח, וזה ריחוק על מנת לקרב ויתחזק בבחי' המניעות מגבירות את החשק.

כי יש שני מיני דינים, כי יש דינא דמסאבא בחי' נחש הטיל זוהמא בוחה כמבואר בגמרא (שבת קמו/)²⁴ שזוהמת הנחש גרמה לכל הדורות שיתגברו בהם תאוות רעות ומדות רעות. ודינא דמסאבא הוא מה שעונותיו מייסרים אותו. דהיינו שזוהמת הנחש גרמה לאדם לא לעשות תשובה על עוונותיו, לכן הקב"ה מאריך אפו ומניח לו ללכת בדרך שבחר בה, ואזי המזיק שנברא מעונו מייסר אותו כמ"ש (ירמיה ב' ט) תיסרך רעתך/²⁵, וייסורים אלה כיון שהם מהסט"א מבטלים את האדם מתפילה ומתורה, וגורמים לו להתרחק מה' ית', כי כל חיות המזיק הוא ע"י שיונק מהעבירות הנוספות שמפיל אותו בהן.

²¹ **לידע ולהבינה** צ"ע דלכאורה צ"ל להבין ולידע. ונראה שכאן לידע הכוונה לחכמה. וכן מצינו כ"פ בליקוטי מוהר"ן, נראה שמזכיר דעת בלא חכמה אזי כוונתו לחכמה.

²² **כמבואר בזהר** ח"ג קפב. אוריתא מחכמה עלאה נפקת. וזוהר חדש בראשית דף יט: (דף כו.) דהא תורה אתאצל מחכמתא. לכן ע"י התורה זוכה לחכמה ומחזיר המלכות לחכמה בחי' תשובה כנ"ל ונרפא מהחולי כנ"ל

²³ **כי רק בנינה** מתגלית החכמה. כי החכמה לעצמה אינה אלא הבזק טיפה בחי' ראשית שאין בה תפיסה כלל. ובינה בחי' נוק' שמבררת (דבר מתוך דבר) ובונה הטיפה לקומה שלימה, וכמבואר בסוף התורה שהטפה בתחילה היא חכמה במח האב

²⁴ **שבת דף קמה:** – מפני מה עובדי כוכבים מוזהמין שלא עמדו על הר סיני שבשעה [קמו]. שבא נחש על חוה (-כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא עליה, דכתיב (בראשית ג) הנחש השיאני לשון נשואין) הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה וזהמתן עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה וזהמתן אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי גרים מאי אמר ליה אף על גב דאינהו לא הוו מזלייהו הוו דכתיב את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה וגו' ופליגא דרבי אבא בר כהנא דאמר רבי אבא בר כהנא עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו אברהם הוליד את ישמעאל יצחק הוליד את עשו יעקב הוליד שנים עשר שבטים שלא היה בהן שום דופי:

מוהרש"א – מזלייהו הוה כו'. כל דורות העתידים לבא הוו נמי בכלל אשר איננו פה וגו' כדאמרי' ב"ר פ' שבועות דהיינון אלא לגבי ישראל איבא למימר אע"ג דגופן לא הוו נשמותיהן הצרורות בצרור החיים הוו אבל בגרים לא שייך למימר הכי אלא דמזלן הוה וק"ל: **עד ג' דורות** כו'. מספר ישן השמיענו שאותה זוהמא שהטיל נחש בחוה היה סבה להוליד הרשעים כו' שכן בשת הוא אומר כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל וכתוב ויולד בדמותו כצלמו משא"כ בהבל וקין והוא סוד עכ"ל:

שפת אמת שם – שפסק זוהמא מהרוחות שלהם והיינו דאמרי' מזלייהו הוו:

²⁵ **עיין פני דוד** (להחיד"א) – פרשת ויקרא אות י' – ידוע דהקטיגור הנברא מהעבירה הוא עצמו תובע דין ומקטרג תדיר עד שנגזר הדין והוא עצמו עושה גזרת הדין כמס"ה ותמוגגנו ביד עונינו.

ועיין ע"ז ה. – כל העובר עבירה אחת מלפפתו ומוליכתו ליום הדין שנאמר ילפתו ארחות דרכם וגו' ר"א אומר קשורה בו ככלב. – וכתב **בן יהודה** שם – שקשורה בו הכוונה להמשחית שנברא מן העבירה. ... כמ"ש [ישעיה ס"ד ו'] ותמוגגנו ביד עוננו, וכן הוא אומר [ירמיה ב' י"ט] תיסרך רעתך, והם יהיו מקטרגים.

ועיין תורה טו שכשאדם לא שופט עצמו אזי כל הדברים נעשים שלוחיו של הקב"ה לירא את האדם.

ועיין בני אהרן אות כא **על שער הגלגולים** הקדמה ג' – אחרי שמאריך לבאר שלא מבין כיצד הייסורים עצמם מכפרים עוון. כתב – והנלע"ד לומר שהוא על דרך מה שאמר הכתוב עת אשר שלט האדם באדם לרע לו ופי' רז"ל לקמן בהקדמה כ"ז שהכוונה היא בעת אשר שלט האדם הבליעל דקלי" באדם דקדושה אדרבא שליטה זו היא לרע לו לאדם דקלי" יעו"ש. ובשער המצות פ' ראה ד"סג ע"ב. וכן הוא כאן דהנה **תנן באבות דהעובר עבירה אחת קנה לו קטיגור א' ופרשו המפרשים ז"ל שהחוטא על ידי חטאו בורא משחית לחבל ותמיד הוא מקטרג עליו עד שניתן לו רשות מב"ד העליון לעשות בו משפט כתוב כפי עונותיו ואז נמטר ביד אותו משחית עצמו והוא מיסרו בסוד תיסרך רעתך וכן ותמוגגנו ביד עונינו כמבואר כ"ז בספרי היראה והמוסר. וענין בריאת המשחית ע"י העבירה היא כמ"ש לקמן בהקדמה ט"ו כי הקליפות מצד עצמם הם מתים וכל חיותם הוא מיניקתם מהקדושה ולכן הם רודפים אחר האדם להחטיאו כדי להוריד ניצוצות הקדושים לתוכם מחדש להיות חיים ונוונים מהם יע"ש. ונמצא שע"י העבירה הוא נותן שפע וחיות מרובה לאותו חלק הקלי' המכוון בשרשו כנגד אותה עבירה ועי"ז מתגבר ומקטרג למתוח עליו מד"הד הקשה והנה לאחר שאותו משחית בצע אמרתו וכלה בו חמתו ובא עד מרום קצו שהוא סוף גבול הרשות הניתן לו או נחלש כוחו ואפס חזקו ואמצו עד שמתבטל ממציאיותו ע"ד כאשר תעשנה הדבורים שארו"ל במדרש ברהו"ל שלח לך מה דבורה זו כשהיא מכה לאדם מיד היא מתה וכו' וע"ש וכן הוא בכאן שמאחר שפעל הדין והמשפט אותו משחית באדם ונשלמה שליטתו מיד הוא מת ומתבטל מן העולם. ונמצא ששליטה זו ששלט באדם לכלות בו חצי ועמו היא סיבת בטולו והיינו שארו"ל חצי כלים והם אינם כלים. וכיון שנתבטל ממציאיותו נתבטלה גם ניקתו מהקדושה שאין לו רשות לינק עוד ואז מתפתחים חרצובות אותו ניצוץ הקדושה שהיה כלוא ועצור בקליפה ועולה למקום קדושתו באין מונע וזהו ענין בירורי ניצוצות הקדושה הנעשה ע"י היסורים שידוע הוא שכל ענין הפגם הוא אחיות**

ויש דינא קדישא בחי' הכתוב במשלי ג' (י"ו) את אשר יאהב ה' יוכיח (י"ט) דהיינו את מי שרוצה לשוב בתשובה אוהב הקב"ה ביותר ומוכיח אותו ע"י יסורים של אהבה כאב את בנו, זה נקרא דין קדוש. וזהו דהיינו הדין הקדוש שהם ייסורים של אהבה הם **בחי' התרחקות שהוא התחלת ההתקרבות**, כיון שמאהבת ה' אליו מייסר אותו נדמה הקירוב הזה כאילו רוצים להרחיקו/ו **כשחז"ל (כ"א/כ"ב) כל המצדיק א"ע מלמטה מצדיקים עליו את הדין מלמעלה**. ומבאר מוהרנ"ת **דהיינו כשאדם רוצה להצדיק א"ע** פירוש לעשות את עצמו צדיק, דהיינו לשוב בתשובה **ולהתקרב להש"י, אזי מצדיקים עליו את הדין**, מדקדקים בדינו כמו בדינו של צדיק, להבדיל מרשע כיון שלא רוצה לשוב, הקב"ה מאריך אפו, ומוליך אותו בדרכך שרוצה לילך, וסופו להענש ע"י עוונותיו בעצמם כמ"ש "תיסרך רעתך", אבל השב בתשובה להפך הקב"ה מייסר אותו **דהיינו שנמשכים עליו דינים ויסורים (כ"ג)**. **ואלו הדינים והיסורים הם נראין כהתרחקות, כאלו רוצים להרחיקו מעבודתו ח"ו. ובאמת**

החיצוני' בשרשי נר"ן שלו שלמעלה במדות העליונות ויניקתם מהם וכיון שע"י היסורין תמה נכרתה אחיותם ויניקתם משם ממילא הוא בעצמו טהרת שרשי הנר"ן ומדות העליונות:

עוד שם בהמשך – ובדרושים שלי כתבתי שאופן בירור זה שע"י היסורין היה נוהג מבריאת העולם עד שניתנה התורה שאו נעשה הבירור ע"י התורה ומצוות ואין צורך עוד אל היסורין וז"א והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך וגו' כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך והקשו אם אין מחלה רפואה למה. אלא דבאמת יש מחלה שהיא מחלת הנפש. מסיגי הו' המלכים שנשברו ועוד נוסף עליהם כתמים מחמת העונות אלא שאין אתם צריכים עוד אל מדוי מצרים הרעים כדי לצרף ולברר רק מכאן ואילך יהיה הבירור ע"י התורה ומצוות.

ועיין בעל שם טוב על התורה – פרשת מצורע אות כד – ובעת אשר כד) שליט האדם באדם לרע לו (קהלת ת'), רצה לומר כי העוונות של האדם הם המייסרים את האדם בעצמו, כמו שכתוב (ישעיה ס"ד) ותמוגגנו ביד עונינו וגו', ופעמים שעל ידי עוונותיו (כה) נברא אדם להצטר לו, עד שנפרע על עוונותיו, ואז מוציא הניצוצין מאדם המיצר לו, ואז אין לו שום חיות לזה המיצר, ומת ובטל מהעולם אחר שעשה שליחותו: ופעמים שיורדין ניצוצי נשמתו על ידי פגם עוונותיו בדומם, כמו בבית, שאדם שפגם שם הוא הדר בבית זה להיצר לו, על ידי ניצוצי נשמתו שיש בעצים ואבנים חומר שטח הבית, מניצוצי נשמתו שירדו שם, עד שהאדם ששם בבית שב בתשובה והחזיר והעלה ניצוצי נשמתו אל שרשן.

מ" משלי פרק ג' (יא) מוסר ידוד בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו: (יב) כי את אשר יאהב ידוד יוכיח וכאב את בן ירצה:

פרש"י – (יא) מוסר ה' בני אל תמאס – אם יבואו עליך יסורין יהיו חביבין עליך. ולא תקוץ – מלשון קצתי בחיי (בראשית כז):

מלבי"ם – (יב) כי את אשר יאהב ה' יוכיח – שהתוכחה היא סימן האהבה, שמאהבתו ישיג עליו להיטיב דרכו ולהעלותו אל מדרגה למעלה למעלה, וכאב את בן ירצה – כמו שירצה האב להעלות את בנו ממדרגה למדרגה, וימנעהו ממותרות ומעודונים ויטה שכמו לסבול עול התורה והתמדת הלימוד וכדומה וכ"ז מרוב אהבתו אותו:

^{כ" משלי ג יב}

ע"י תורה מח תנינא – כשפגם נכנס בעבודת השם, אזי הדרך שפראין לו התרחקות. ונדמה לו שפראיקין אותו מלמעלה, ואין מניחין אותו כלל לכנס לעבודת השם, ובאמת כל ההתרחקות הוא רק פלו התקרבות. וצריך התחזקות גדול מאד לבלי לפל בדעתו, חס ושלום, כשפראי שפראים פמה וכמה ימים ושינים, שהוא מתיגע ביגיעות גדולות בשביל עבודת השם, ועדין הוא רחוק מאד, ולא התחיל כלל לכנס לשערי הקדשה. כי רואה עצמו שהוא מלא עדין עביות וגשמיית והרהורים ובלבולים גדולים, וכל מה שהוא רוצה לעשות בעבודת השם אינה דבר שבקדשה, אין מניחין אותו. ונדמה לו כאלו אין השם יתברך מסתפל עליו כלל, ואין רוצה כלל בעבודתו, מחמת שהוא רואה שהוא צועק בכל פעם ומתחנן ומתנפל לפניו יתברך שיעזרהו בעבודתו, ואף על פי כן עדין הוא רחוק מאד מאד. על כן נדמה לו כאלו אין השם יתברך מסתפל עליו כלל ואין פונה אליו כלל, כי הוא יתברך אין רוצה בו כלל. הן על כל אלה וכיוצא בזה צריך התחזקות גדול, לחזק עצמו מאד מאד, ולבלי להסתפל על כל זה כלל. כי באמת כל ההתרחקות הוא רק פלו התקרבות כנ"ל: וכל הנ"ל עבר על כל הצדיקים, באשר שמענו מפייהם בפרוש, שנדמה להם, שהשם יתברך אין מסתפל ופונה אליהם כלל, מחמת שראו שזה זמן רב, שהם מבקשים ויגעים ועושים ועובדים עבודת השם יתברך, ועדין הם רחוקים מאד מאד, ואלו לא היו מחזקים עצמן מאד לבלי להסתפל על זה, היו נשארים במקומם הראשון, ולא היו זוכים למה שזכו:

^{כ" תענית ה.}

כ" תענית דף ח. אמר רבי יוחנן כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקין עליו הדין מלמעלה שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף רבי חייא בר אבין אמר רב הונא מהכא וכיראתך עברתך ריש לקיש אמר מהכא פגעת את שש ועשה צדק בדרכיך יזכורך הן אתה קצפת ונחטא בהם עולם ונושע אמר רבי יהושע בן לוי כל השמח ביסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם שנאמר בהם עולם ונושע.

פרש"י – **המצדיק עצמו** – שמכשיר ומקשט מעשיו: **מצדיקין עליו** – מדקדקין עמו אפילו כחוט השערה, יותר משאילו מקלקל מעשיו כדי למרק עונותיו: **שנאמר אמת מארץ תצמח** – או צדק משמים נשקף צדקה אין כתיב כאן, אלא צדק דמשמע דין:

וכיראתך עברתך – על מי שהוא ירא אותך אתה מחזיק עברתך, כדי למרק עונותיו, ופשט המקרא מי יודע עו אפך מי יודע עו וכח למצוא אותו לנוס מפניך ביום אפך, וכיראתך עברתך כשם שאתה יראוי ומפחד כך יש להתיירא ולהתפחד מעברתך:

פגעת את שש ועושה צדק – במי ששמח ועושה צדק, שהן העושים כך בדרכיך יזכורך, אתה פוגע בו אם חוטא כלום, כמו ויפגע בו וימת, קרא הכי הוא פגעת את שש ועושה צדק והן העושים כך בדרכיך יזכורך, באותם דרכים שאתה מייסרין ביסורין יזכורך לטובה, ואומרים הן אתה קצפת בשביל שחטאנו בהם, עולם ונושע בשבילם נושע לעולם הבא:

ע"ש בן יהוידע ג' ראיות ללמד בין שרק חשב לעשות או שרק דיבר לעשות או שעשה ממש, ובין בגוי ובין בישראל.

^{כ" ע"ש פרש"י מדקדקים עליו אפילו כחוט השערה}

זה ההתרחקות הוא עיקר ההתקרבות, כי אלו הדינים וההתרחקות הם לטובתו, בחי' את אשר יאהב ה' יוכיח כנ"ל. וזה בחי' ירידה צורך העליה כדי שיעמוד בנסיון הזה ויתגבר ויתאמץ להתקרב יותר לנסותו אם ראוי הוא שיעלו אותו מדרגה ולהרבות שכרו ולכפר עוונותיו. כד"ר (וע' במ"א בתורה סו אות ד') [כ"ה] שהמניעות הם בשביל להגביר את החשק, ועוד מבואר מזה בכמה מקומות כגון האיגרת למתקרב בתורה מח תנינא [כ"ו] ותורה קיו ותורה ו' [כ"ז] וצריך לזכור זאת ולהיזהר שלא ליפול בדעתו, כי הרבה טועים בזה כמבואר בסוף תורה כה/כ"א. וע"כ זה הדין הוא בחי' דינא קדישא. רק שהוא בחי' מוחין דקטנות, שמשם עיקר אחיזת הדין כידוע [כ"ט].

וזהו הדין הקדוש הוא בחי' (בראשית כה/ל) אברהם הוליד את יצחק, (לא) כי אברהם הוא בחי' חסד, (ל"ב) בחי' השפעה ונתינה לאחרים כמבואר במדרש שנטע אש"ל ואהלו פתוח לד' רוחות ובהיותו חולה ביום חם יצא לחוץ לחפש אורח לעשות עמו חסד ויצחק הוא בחי' גבורה, בחי' (בראשית לא/ל"ו) פחד יצחק שהוא כנוי למדת הדין/ל"ז בחי' יראת שמים עצומה, וגדר מדת הגבורה להחזיר הדברים לשרשם והיה יצחק מוסר נפשו תמיד, על כן הוא דייקא נעקד על גבי המזבח, בחי' אש להבה לה' כמו האש השואף תמיד לחזור לשרשו. היינו שזה הדין הקדוש שהוא ייסורים של אהבה, הם בחי' יצחק הוא נולד ונמשך מאברהם שהוא בחי' חסד /ל"ח/רוצה לומר שהדין הקדוש הוא בפנימיותו חסד ורק

¹² הערת מהר"ן בתקופה

¹³ * לעיל בתורה סו אות ד'.

¹⁴ עיין תורה מח תנינא וקיו תנינא, ובסוף תורה כה (ד"ה ובוה טועים החסידים) ותורה ו' שכשב בתשובה חזר שם איקי בחי' אהור גמ' דם ושפיכות דמים.

¹⁵ עיין תורה ו' אות ב' שבתחילת התשובה מאיר לאדם שם איקי באור גדול וכיון שעדיין לא ראוי לו להפך ומאי רעליו בבחי' אהור גמט' דם וע"ז באים עליו נסיונות ושפיכות דמים וביונות, לנסותו אם באמת ראוי לאור הזה וכשמשלים תשובתו ומכין כלים אזי חוזר האור הראשון ומאיר לו בקבע וזה בחי' ואר של פסח ומט ימי הספירה של ימי דין ושבעות מתן תורה שהוא הוא שהאיר לו בליל הסדר.

¹⁶ עיין סוף תורה כה – מבאר ששפאדם נעתיק ממדרגה למדרגה, אז צריך לו לילך דרך אלו הדמיונות כדי להגיע אל הקדשה. ותפק בשעולה להמדרגה השנייה, אזי נתעוררין הקלפות שבמדרגה ומסבין אותו, וצריך להכניע אותם מחדש וכו' עין שם. ואף על פי שכבר נשבר הקלפה שבמדרגה העליונה וכו', אף על פי כן בשפנימיות של העליון נעתיק משם וחיצוניות (ופנימיות) התחתון עולה, אזי הקלפה חוזר ונעור וכו' עין שם. ואמר אז בזה הלשון: ובוה טועין החסידים הרבה, שפתאם נדמה להם שגפלו מעבודת ה', ובאמת אין זה נפילה כלל, רק מחמת שצריכין לעלות ממדרגה למדרגה, ואז מתעוררין ומתגברין מחדש הקלפות, שהם התאוות והבלבולים והדמיונות והמחשבות והמניעות כנ"ל, על כן צריכין להתגבר בכל פעם מחדש לחזר ולהכניע ולשבר הקלפות והמניעות וכו' שבכל מדרגה ומדרגה מחדש, אבל באמת אין זה נפילה כלל כנ"ל:

¹⁷ עיין עין חיים שער הכללים פרק יג ובשער כ פ"א. ושער כב פ"א. שער הכוונות דרושי הציצית דרוש ה'. לעיל תורה כא (דף ל.) ולקמן תורה עח (דף צב.)

¹⁸ בראשית פרק כה (יט) ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק:

¹⁹ עיין קל"ח פתחי חכמה פתח יג שרמו כעין זה בפסוק המים הרו וילדו אפילה. לענין שבבחי' ישר הספירות נולדות זו מזו וכיון שכך סדר הספירות שגבורה בא אחר החסד נמצא שהדין נולד מהחסד.

²⁰ כידוע וכן כתוב במיכה ו' ב' חסד לאברהם. וכמבואר בספר הבהיר המיוחס לרבי נחוניא בן הקנה אות קצא אמרה מדת החסד כל ימי היות אברהם בעולם לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד שם במקומי.

²¹ בראשית פרק לא (מב) לולי אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתי את עניי ואת יגיעי כפי ראה אלהים ויזכר אמי:

²² רבנו בחיי – (מב) ופחד יצחק היה לי. על דרך הפשט מי שמפחד ממנו יצחק היה בעורי, וזאת כוונת אונקלוס. ויש שפירש ופחד יצחק רמז ליום העקידה או ליום הברכה כי שם חרד יצחק חרדה גדולה שראה גיהנום תחתיו ואז קיים ברכתו של יעקב שאמר גם ברוך יהיה (בראשית כו, לג), זהו שאמר כי עתה ריקם שלחתי כלומר לולא אותו פחד שהיה בשבילי ולתועלתי. ועל דרך הקבלה ופחד יצחק היה לי במדתי, ועם זה הזכיר שלש מדות האבות כסדר. וכן הזכיר עוד כסדר הזה בתפילה כנגד עשו. ומה שאמר תחילה לולי אלהי אבי על יצחק אביו אמר כן, ואחריו הזכיר אברהם לפי שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו, אחרי כן הזכיר בפירוש פחד יצחק כסדר המדות: והרמב"ן כתב ופחד יצחק היה לי על דרך האמת יבוא הלשון כפשוטו ומשמעו והוא מדת הדין של מעלה...

²³ ספר הליקוטים – פרשת חיי שרה – בזמן שהיה אברהם בן פ"ו שנים, כמנין אלהים, כי אז עדיין השמרים היו מעורבים בסוף היין, וכשנולד ישמעאל יצאו עמו. ואחר כך נימול אברהם עצמו, ונשאר טוב בלבד, שהיא מדת הדין בלי שמרים. ואח"כ נולד יצחק, שהוא מדת הדין הנקרא פחד יצחק, שם אלהים הנוכר, טוב בלא רע. (עד כאן הועתק מספר עץ הדעת מהרח"ן)

²⁴ זוהר פרשת וידא דף קג: – ותא חזי עד לא אתגור אברהם והוא ורעא דליה לא תהו קדישא בא וראה עד שלא נמול אברהם הורע שלו שהוא ישמעאל לא היה קדוש, בגין דנפק מגו ערלה ואתרבק בערלה לתתא לפי שיצא דרך הערלה ונתדבק בערלה למטה בקליפות, לבתר דאתגור נפק ההוא ורעא מגו קדישא אבל אחר שנמול יצא אותו הורע שהוא יצחק מתוך קדושת הברית, ואתרבק בקדושה דלעילא ונתדבק יצחק בקדושה של מעלה, והטעם כי ואליד לעילא אברהם הולידו למעלה בקדושה, ועוד שכדי להולידו ואתרבק אברהם בדרגה פדקא יאות ונתדבק אברהם במדרגתו שבחסד כראוי עד שנעשה מרכבה אליו, וע"כ כה קדושה הוא נתדבק יצחק בקדושה, וז"ש תא חזי פד אוליד אברהם ליצחק נפק קדישא פדקא יאות. בא וראה כשהוליד אברהם את יצחק היתה הורתו ולידתו בקדושה כראוי, כי החסד של אברהם הוליד את גבורת יצחק, ותאמי מ"א ומימי החסד של אברהם, אעדו ואלידו תשוכא הרו והולידו את גבורת החשך של יצחק, ר"ל שכדי להתמק את הגבורה לכן עשה הקב"ה שתצא הגבורה דרך החסד. (פ"ג ומשיפ"ט)

²⁵ רבי אלעזר שאל יומא חד לרבי שמעון אבוי יום אחד שאל ר' אלעזר לר"ש אביו, אמר ליה האי דקרא ליה קדשא ברין הוא יצחק א"ל מה שקרא אותו הקב"ה יצחק דכתיב וקראת את שמו יצחק, אמאי מה טעם קרא לו שם יצחק, ואי אפשר לומר על שם משי"כ ויפול אברהם על פניו ויצחק וגו', דהא אתחזי דעד לא נפק לעלמא

בחיצוניות הוא דין, כמו בן שפנימיותו הוא מטיפת המח של האב. **כי באמת בזה הדין בתוכו/ל** מלובש חסד גדול, **כי הדין הזה הוא לטובתו בחי' את אשר יאהב ה' יוכיח כנ"ל.**

וזה בחי' (תהלים כ) /ל בגבורות ישע ימינו, פשט הפסוק מדבר מההצלחה של יואב במלחמות, ואומר שבתוך הגבורות של מלחמה דהיינו דינים מתגלה ישע ימין חסדו של ה'. וכך גם כל דין קדוש **שבתוך הגבורות והדינים מלובש בהם ישע ימינו בחי' חסד. כי זה הדין נמשך מחסד בחי' אברהם הוליד את יצחק כנ"ל.**

וזהו בחי' (תהלים ק"ז ב) /ל כי גבר עלינו חסדו [לט], פשט הפסוק שכל הגויים צריכים להלל את ה' על חסדו עמהם, וכל שכן ישראל שעליהם גבר והתחזק ביותר חסד ה'. ורבנו דורש גבר חסדו שהחסד בא בלבוש של גבורות, דהיינו **שהגבורות הם חסדים באמת כנ"ל**, בבחי' את אשר יאהב ה' יוכיח **כדי שיתקרב עי"ז יותר להש"י כנ"ל.**

אבל צריך כ"א לראות להמתיק זה הדין, כי הדינים הם מבחי' מוחין דקטנות, בחי' צדק דהיינו גבול הקדושה ששם מסוכן ליפול לטומאה, **וצריך כל אדם לילך מקטנות מוחין לגדלות מוחין, ועי"ז ימתיק את הדין שהוא בחי' יצחק.**

כי יצחק הוא בחי' דין, בחי' אלקים, כ"ש ששרה אמרה כשנולד יצחק (בראשית כא) **צחוק עשה לי אלקים** פשט הפסוק הוא ששרה אמרה הקב"ה גרם שיצחקו עלי שבגיל זקנה ילדתי. ורבנו מביא ראייה ממה שאמרה טעם לקריאת שמו/מ"א יצחק "צחוק עשה לי אלקים" נמצא שיצחק נקרא על שם

קרא ליה יצחק שהרי נראה מהכתוב שעד שלא נולד כבר קרא לו הקב"ה שם יצחק משמע שכך היה שמו לפניו בלי סיבת הצחוק, שאם היה הטעם בעבור צחוק אביו, אז היה די לו להקב"ה להמתין עד שיוולד ואז יאמר לאברהם וקראת את שמו יצחק לאמר כי צחקת, אלא ודאי מוכרח לומר שכבר היה צריך להיות שמו כך עוד טרם שנולד, ואם כן מה הטעם, **אמר ליה** אמר ר"ש לר' אלעזר יש טעם לפי הסוד לקריאתו בשם יצחק, **הא אתמר דאשא נטל מ"א** כי הרי נאמר שאש הגבורה לקחה וכללה בעצמה את מימי החסד, **ד"הא מ"א מסטרא דגבורה קא אתיין** כי מימי השפע שבחסד היורדים לעולם יורדים מצד הגבורה, כי הגבורה לוקחת את השפע מצד החסד, כדי להשפיע להתחזקות בסוד גבורות גשמים, ואז יש שמחה ושחוק בעולם מחמת השובע, ור"ל שאם שפע החסד היה בא לעולם ישר ממדת החסד, אז היה נשפע שפע רב עד שבני האדם היו בועטים מרוב טובה, וכן אם השפע היה בא מעצם מדת הגבורה, היה יורד בצמצום גדול עד שהיה נחרב העולם מבעוט השפע, לכן רצה הקב"ה למוג את ירידת השפע שירד מהחסד דרך הגבורה כדי שיהיה קיום לעולם, ולפי שהשפע בא לעולם דרך הגבורה לכן ראוי לקרוא למי שהוא קשור בגבורה יצחק, על שם שמביא שמחה ושחוק לעולם, והנה כיון שמימות עולם נתקן כך סדר השפעת שפע החסד ע"י הגבורה, לכן נקרא כבר מקודם לפני הקב"ה יצחק, ולכן נקרא גם למטה קודם שנולד יצחק, לומר שלא בלידתו נתחדש זה הסדר אלא כן נוהג מימות עולם, **והא שאיל להו ללוא** ובא ותשאל מהלויים שהם מצד הגבורה, ותשמע מהם **דאנן בדיחין לההוא סטרא במאני זמר ותשבחן** שהם ממתיקים ומשמחים את צד הגבורה בכלי זמר ושיריות ותשבחות, כדי לעורר את הגבורה **לקביל האי סטרא** כנגד צד החסד שתקבל ממנו השפע ותשפיעו לתחתונים, הרי שהגבורה גורמת השפע ושמחה בעולם, ואמר **בגין כך יצחק איהו חתונה** ולכן יצחק הוא בחי' שמחה וצחוק, **בגין דאיתי מההוא סטרא ואתדבק ביה** לפי שבא מצד הגבורה ונתדבק בו, ואין שום שמחה בעולם אלא מצד החסד הכלול בגבורה. (רמ"ג ומפ"ש)

ומפרש עוד באופן אחר, ואמר **ת"ו יצחק בדיחנות חתונה** בא וראה לכן היה יצחק בחי' שמחה, **דאחלה מ"א באשא ואשא במ"א** לפי שביצירתו החליף הקב"ה מים באש ואש במים, ר"ל שכלל את החסד בגבורה ואת הגבורה בחסד, ולפי שהיתה הגבורה ממוזגת וממותקת היטב בחסדים, שאז נהפכת לשמחה וצחוק, **ועל דא אקרי הכי** לכן נקרא בשם יצחק, ובגין כך **קדשא בריה הוא קרי ליה (דף קד ע"א) הכי עד לא** פיוק לעלמא שמה דא לכן קרא הקב"ה ליצחק שם זה עד שלא בא לעולם, כדי שעי" קריאת השם יושפעו חסדי אברהם לגבורה ויצחק להמתיקה, **ואודע ליה לאברהם** ולכן הודיע אותו לאברהם, כמ"ש אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק, כדי שידע שאף שיוולד בגבורה בכל זה יהיה בבחי' צחוק ושמחה, כי תהיה ממוזגת בחסד כראוי. (ממ"ק ומפ"ש)

ל **הדין מלובש חסד** – לעיל בגרסת החברים הגרסא וחסד זה מלובש בגבורה, וכן מסתבר שהרי החיצוניות הוא דין ורק הפנימיות הנעלם הוא חסד. לכן נראה כוונת מוהר"ן גם כאן לדין שבתוכו מלובש חסד.

ל **תהילים פרק כ (ז) עתה ידעתי כי הושיע ידוד משיחו יענהו משמי קדשו בגבורות ישע ימינו:**

רש"י – עתה ידעתי – זו היא הרננה שרנן עתה בתשועה זו שבאה ליואב ולישראל, ידעתי שחפץ המקום בי וענני משמי קדשו כי תשועתם היא תשועתי:

מצודות דוד (ז) עתה ידעתי – מהנפלאות אשר נעשו עתה לדוד מהם אדע שעד הנה הושיע ה' למשיחו במה שלא היה נלכד ביד שאול ולא במקרה וברוב תחבולותיו היה נמלט. יענהו – אז ענהו משמי קדשו להושיעו בגבורות התשועה הבאה מימינו:

ל **תהילים פרק ק"ז (א) הללו את ידוד כל גוים שבחוהו כל האמים: (ב) כי גבר עלינו חסדו ואמת ידוד לעולם הללויה:**

רש"י (ב) כי גבר עלינו חסדו – כלומר ואף כי אנחנו אשר גבר עלינו חסדו. ואמת ה' לעולם – ששמר הבטחתו שהבטיח את האבות:

^פ תהלים ק"ז ב'

מ **בראשית פרק כא (ה) ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בננו:** (ו) ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים כל השמע יצחק לי: (ז) ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה פי ילדתי בן לוקניו:

רד"ק (ז) ותאמר שרה צחק, אמרה באמת קרא אתו יצחק, כי צחוק דבר הוא לי שאני ילדתי ואני זקנה, וכל השומע שילדתי יצחק בעבורי כמו שיצחק אדם לדבר התימה:

ר' יוסף בכור שור – צחוק עשה לי אלהים. כלומר – הכי קרא שמו יצחק – שיצחקו עלי בני אדם לאמר – ראיתם שרה שילדה לתשעים שנה, והתחילה עתה ארטוטיר:

מ **ענין במפרשים** שם שנחלקו בזה רב סעדיה גאון כתב שזה טעם שלישי לשמו יצחק, וכן הרד"ק, ור' יוסף בכור שור. אבל ר' אברהם בן הרמב"ם שאין זה טעם לקריאת שמו יצחק. וכן רש"י שהביא מדרש לא ברור שסבר שזה טעם לשמו של יצחק. אבל רבנו ג"ל שסבר שזה טעם לשם יצחק ועל כן יש ראייה מדבריה שיצחק בחי' כי יצחק דין והשם מלמד על מדתו של האדם.

הצחוק הבא מצד אלקים ודינים, שהוא דין הקדוש הממותק ע"י חדוה שמחה וצחוק. בחי' שירת הלווים שהם מצד הדין ודייקא^{מ"ב} הם שרים בבית המקדש (זוהר וירא הנ"ל) ויצחק אבינו אחיותו בשרש הדינים שבבינה והבינה מכונה רחובות הנהר כי היא בחי' רחוב לב ושמחה בחי' יין המשמח, לכן נקרא יצחק (תורה מא). כי אע"פ שאברהם שמדתו חסד, הוליד את יצחק שמדתו דין **כי יצחק נולד משרה, שהיא בחי' מלכות, כשפרש"י** (בראשית יז טו)^{מ"ג} **שנקראת שרה מלשון שררה, ע"ש ששרה הייתה מולכת על כל העולם כולו** כמבואר בברכות יג.)^{מ"ד}. **ומלכות הוא בחי' דין, בחי' דינא דמלכותא דינא** [מ"ה] המושג הוא בגיטין י: לגבי דיני מלכות המדינה שהתורה מחייבת את ישראל בגלות לציית לדיני המדינה שדרים בה ואפילו להחמיר במה שהתורה התיירה. ורבנו מביא מלשון חז"ל שאמרו דינא דמלכותא דינא ראייה שמלכות היא בחי' דין, וכן מבואר בזוהר^{מ"ו}, ועל כן שרה שהיא לשון שררה ומלכות היא בחי' דין, וכן יצחק שנולד ממנה הוא בחי' דין. אבל כיון שהיה גם מחסד של אברהם והדין של שרה היה דין קדוש, לכן הדין של יצחק היה דין ממותק מאד בשרש הגבורות שבבינה^{מ"ז}.

ועיקר הדין הוא כשהוא האדם הוא בבחי' מוחין דקטנות, שאמת השגחת ה' מאירה לו רק מעט שאז נקראת המלכות צדק/מ"ח **כידוע** [מ"ט] דהיינו שכח ההמלכה שלו את ה' הוא באמונה חלשה רק

^{מ"ב} **כי גדר הדין** הוא להחזיר כל דבר לשרשו. הפך מדת החסד שהיא השפעה, לכן השירה בבית המקדש ע"י הלוויים דייקא שהם מצד החסד, כי שירה היא מייין נוקבין שמעלה תחתון אל העליון לעורר רצונו להשפיע. והשירה בחי' חדוה וצחוק כמבואר בזוהר הנ"ל.

ואולי טעם שצחוק הוא מצד הדין כי הוא הפך החסד. ועוד שהחסד הוא מהלך ישר של השפעה ואילו הדין הוא קטיעת המהלך הזה, וכן הצחוק הוא על דבר שא"א להאמין ומ"מ הוא כן. והוא מלשון יצא חוק, (כ"ר נג ז), וראיתי (מהר"ל דרך החיים על פרקי אבות יב יג שחוק מביא לערוה. הוצאת מכון ירושלים בהערה 1216, ועיין גור ארי-ה בראשית כא ט מדוע ג' עבירות ע"ז ג"ע וש"ד נקראין צחוק) שיצא חוק רומז לצחוק כי גדר הצחוק הוא שיציאה מחוק מעוררת צחוק, כגון אדם מכובד בכובע ליצן וכן הוא על קטיעת המהלך כגון שאדם הולך ופתאום נופל. ונראה שעל כן עשו שיצא מיצחק וכידוע היה מדת הדין הנפול נפל לכל הג' עבירות שנקראין צחוק כנ"ל במהר"ל. כי צחוק בשרשו בבינה הוא צחוק הנחמה שיתברר הפך מה שחשבנו בעוה"ז, כי בינה עולם החירות והיובל שהיא יציאת העבד לחופש בחי' יציאה מחק העבדות, ומחוקי עולם הזה. ולעומת עשו היה יעקב איש תם מחשבתו שם בעוה"ב דהיינו כיצד להכין עצמי כאן לעולם הבא.

^{מ"ג} **בראשית פרק יז טו** ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה:

רש"י (טו) לא תקרא את שמה שרי - דמשמע שרי לי ולא לאחרים כי שרה סתם שמה שתהא שרה על כל (ברכות יג):

וכן ברש"י (בראשית יא כט) יסכה - זו שרה על שם שסוכה ברוח הקודש ושהכל סוכין ביפיה (ס"א כמו שנאמר ויראו אותה שרי פרעה) ועוד יסכה לשון נסיכות (וכן הוא סנהדרין סט: להדיא) כמו שרה לשון שררה:

^{מ"ד} **ברכות דף יג**. אברם הוא אברהם בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו שרי היא שרה בתחלה נעשית שרי לאומתה ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו:

^{מ"ה} גיטין דף י: וב"ק ק"ג. ב"ב נד. ועיין רמב"ם גיולה ואבדה פ"ה וע"ש הל' יח באיזה מלך מוהר ועיין תרומת הדשן שטא בשם רשב"ם ב"ב נה. טעם החיוב כי מקבלים עליהם בני המלכות (הדרים בה) את דיניה. ועיין הת"ס י"ד סימן ש"ד וכן דעת רוב הפוסקים האחרונים שהוא דין תורה. ועיין זוהר ויקרא יא: ורע"מ צו לג. ורע"מ פנחס רכו. ורנו: ובמתוך מדבש שם

^{מ"ו} עיין זוהר ויקרא דף יא: - **עשיראה אדני** עס העשירי הוא אלני עמלכות, **דהא דינא דמלכותא דינא ודאי** כי לין המלכות הוא לין ודאי, כי אלני הוא אותיות **דינא**, **והאי לאתחא קרבין דמלכא בעלמא** וזה השם הוא העמוד לעשות מלחמות המלך שהוא ז"ל בעולם, כלומר עס מחמת זה נקראת המלכות עס אלני, שמשמעוהו ארון ושר לכל המלך, הלומס מלחמותיו, **ודא גבורה תתאה** והמלכות נקראת גבורה התחתונה, שהיא שולטת בתחתונים צמת הדין הרפה, ואינה חזקה כגבורה ז"ל, **ודא איהו צדק** והיא נקראת צדק, לפי שמנחת את העולם כולו בצדק, כמ"ס והוא יספוט ככל בצדק, והיינו צמת הדין.

ועיין זוהר רע"מ צו דף לג. - ואמר עול (ה"ג ה"מ) **יצריה למתודה לקדשא בריה הוא לקרבא ה' בשמייה ולריך למתודה להקדש צעת חליו לטוין לקרב את ה' התחונה שהיא השכינה, עס הוי"ה, דאכיל ושיצי** שהיא שורפת ומכלה צעת שהיא נפרדת ממקומה, **ולאחורא בתיבתא לגבי יה"ו** ולהחזיקה על ידי תשובתו ליה"ו ז"ל שגי עס אהי"ה שהיא הכינה סוד התשובה שגינה יחד הס **כחושבן מ"ב, דאדני קריני ליה** כי כל זמן שהיא נפרדת מספירות העליונות קוראים את מלכות עס אלני, שאינה רחמים אלא סוד דינא דמלכותא דינא, וכמה לשיר ולכלות, אמנם סגולת האלוהי והתשובה לטור הפגם מהספירות העליונות, ולהחזיק דיני המלכות, ואז תשוב ה' להחיותו כביה"ז ז"ל ויכלל עס אהי"ה.

ועיין זוהר רע"מ פנחס דף רכו. - כמאמר הגא רינה הרעיל מהימנא לפרש איד יס במלכות כין פעולה לין וכן פעולה רחמים.

זה שאמר **והאי תכלת איהו דין** וזו התכלת היא לין לפי שהיא במלכות, **דינא, אדני** שהיא עס אלני שהיא אותיות דינא, ועל זה רמזו חז"ל (מס' גיטין דף י ע"ס) **דינא דמלכותא דינא** דהיינו לין המלכות היא לין קשה.

זוהר פנחס רע"מ דף רנו: - ועתה חזרו לפרש בענין שם אדני, ואמר **דינא דמלכותא דינא** להורות שבשם אדני דין הקב"ה את עולמו. **לברכה** (מס' נדרים כה ע"ה) **דינא דמלכותא דינא** להורות שבשם אדני דין הקב"ה את עולמו.

^{מ"ז} **עיין פנים יפות** שם (בראשית כא ו) ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים. כבר כתבנו בדרך הרמז, כי מספר יצחק שמונה פעמים שם הוי' [עץ חיים שער ל"ג, פ"ד], והיינו שהיה שורש נשמתו מבינה, דמינה דינין מתערין [שם שער י"ג, פ"ח] ומשפיעין לשבע בחינות שאחריו. וזהו מצד אברהם שהוא בחינת חסד, אבל בשרה בעבור שצחקה בקרבה, נתרבה הגבורה בה. וז"ש צחוק עשה לי אלהים פירוש בעבור הצחוק עשה לי אלהים שהוא מידת גבורה, רמז לדבר כי מספר צחוק הוא מספר הוי' א' ושני פעמים אלהים, וע"ז אמרה שרה שכבר נמתק הדין בנס החלב, כמ"ש חז"ל [בכורות ו ע"ב] דם נעכר ונעשה חלב שהוא היפוך הדין לחסד [עץ חיים שער הכללים, פ"ג], והיינו דאמרה מי מלל לאברהם פירוש ומי הבטיח לאברהם על נס החלב, שלא הבטיח לו השי"ת אלא שיוליד בן לוקוניו, ע"כ נס החלב היה להורות ריבוי החסדים:

^{מ"ח} **עיין תורה ז'** [אות ב] **אבל אי אפשר לבוא לאמונה אלא על ידי אמת, כמובא בזהר (ב"ק קצח):** "והיה צדק אזור מתניו ואמונה" וכו' (ישעיהו י"א) ה'ינו אמונה. ואמרו שם: **אמונה אתקריאת, כד אתחבר בה אמת:** הביאור כי מלכות נקראת צדק

כדי להשאר בגבול הקדושה ולא יותר, **כי צדק מלכותא קדישא** כמבואר בתיקוני זוהר דף יז:ו/ [נא] כנ"ל שהמלכות נקראת צדק כשהיא בגבול הקדושה, ובסכנה ליפול לטומאה, **בחי' ומלכי צדק מלך שלם** [נב]/ [ג] מלכי צדק הוא שם בן נח שהיה מלך ירושלים, וכיון שהאמונה שלו היתה רק בבחי' צדק שהיא אמונה חשוכה עם מעט אור האמת, לכן הקדים ברכת בשר ודם לברכת הקב"ה, ועל כן נלקחה ממנו הכהונה/י¹⁷ (כמבואר בנדרים לב).

ואז כשהמלכות היא¹⁸ בבחי' צדק, אז הוא בחי' מוחין דקטנות, בחי' דינים שמשם נמשך הדין של יצחק אבינו. שהוא בחי' חשך, בחי' הכתוב בתורה (בראשית ג) ויהי כי זקן יצחק יזותכהינה עיניו מראות, פשט הפסוק שמחמת זקנה חשכו עיניו מראות דהיינו נחלש כח הראות כדרך הזקנים, ואיתא במדרש כמה טעמים מדוע נעשה עיוור. אבל רבנו דורש שתמיד מצד מדתו שהיא דין היה בבחי' חושך בחי' תכהין עיניו מראות שהוא בחי' לילה, בחי' (בראשית א ה) ויחשך קרא לילה [נט]. וזהו דהיינו לילה הוא בחי' נפש, ו/ בחי' (ישעיה כו ט) נפשי אויתיך בלילה [ס] ו/ הנביא

כשהיא בגבול הקדושה, אבל סמוך לקליפות והשקר. בבחי' שיש לה רק רגלין כמ"ש צדק יקראוהו לרגלו וזה מתבטא או בזה שמקיים רק מה שרגיל בו ומתוך הרגל ולא מרצון או אפילו הולך לקיים אבל רק בשכל של הליכה בלא חיות ורצון כלל. כי מקיים רק את החיוב ומתוך הכרח.

¹⁷ שער הכוונות תפלת השחר דרוש א ד"ה גם צריך ליתן צדקה. משנת חסידים מסכת תפילת יצירה פ"ז אות ג.

¹⁸ **תיקוני זוהר דף יז:** אנת חכים ולאו בחכמה ידיעא, אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא, לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא, ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי, דאינון צדק ומשפט, כפום עובדיהון דבני נשא, דין איהו גבורה, משפט עמודא דאמצעייתא, **צדק מלכותא קדישא** לזק נקראת מלכות הקדושה שנה על פי שורת הדין בלי ויתור, והיינו צדק שהיא בלי משפט וכחמים, **מאני צדק** הס תרין סמכי קשוט שני סומכי התפארת הנקרא אמת, והס נלח והוד שנקראים מאזני לזק שעל ידם נסקלות ההשפעות הגשקות למלכות הנקראת לזק, הין צדק היא אות בריית שהיא כלי היסוד הנקרא הין (על שם הכתוב (שמות ל כד) ושמנו זית הין) שהיא מלת הלח שנמשך בו שפע השמן שהיא טפה הקדושה, מן החכמה אל היסוד, והוא משפיעו אל המלכות הנקראת לזק כסוד היסוד, כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא, אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין, ולאו משפט ידיעא דאיהו רחמי, ולאו מכל אלין מדות כלל.

¹⁹ פתח אליהו

²⁰ בראשית יד יח

²¹ **בראשית פרק יד** (יח) ומלפי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון: (יט) ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ: (כ) וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לו מעשר מבל:

תרגום אונקלוס (יח) ומלכי צדק מלכא דירושלם אפיק לחם וחמר והוא משמש קדם אל עלאה:

רש"י (יח) ומלכי צדק – מ"א הוא שם בן נח (נדרים לב):

²² **נחלקו בזה** אם נלקח ממנו או רק מורעו ועיין חוקני שמלכי צדק נתן מעשר לאברהם כיון שהכהונה עברה ממנו לאברהם אבם רוב המפרשים פרושו שאברהם נתן למלכי צדק מעשר כיון שהיה כהן. ע"ש פנים יפות שמקשה שאם הכוונה לתרומה צ"ל מעשר מן המעשר שהרי מעשר ראשון ללוי. וע"ש.

²³ בתולד- הוא

²⁴ **בראשית פרק כז** (א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני:

רבנו בחי (א) ותכהין עיניו מראות. על דרך הפשט כהוי העינים מנהג הזקנה והכל נמשך על ויקרא. וכן מצינו ביעקב ועיני ישראל כבדו מזוקן (בראשית מח, י), גם באחיה השילוני כי קמו עיניו משיבו (מלכים א יד, ד), ומה שכתוב במשה רבינו ע"ה לא כהתה עינו ולא נס לחה (דברים לד, ז) היה זה נס: ועל דרך המדרש ותכהין עיניו מראות, אמרו בבראשית רבה (סה, ה--י) על ידי שנטל שוחד מעשו כהו עיניו דכתיב (דברים טו, יט) כי השוחד יעור וגו', וזהו אוהרה לדיינין, אמר רבי יצחק ומה מי שנטל ממי שהוא חייב לו כהו עיניו הלוקח שוחד ממי שאינו חייב לו על אחת כמה וכמה, ועל זה אמר הכתוב (שמות כג, ח) ושוחד לא תקח וגו', דבר אחר כדי שיטול יעקב את הברכות, דבר אחר מפני עשן עבודה וזה שהיו מקטרות נשי עשו לעבודה וזה, דבר אחר כדי שלא יהא יוצא לחוץ ויאמרו עליו זה אביו של רשע, אמר הקב"ה אני מכהה את עיניו והוא יושב בבית, וזה שכתוב (משלי כח, כח) בקום רשעים יסתור אדם, מכאן כל המעמיד בן רשע או תלמיד רשע עיניו כהות, בן רשע מיצחק דכתיב ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות.... דבר אחר ותכהין עיניו מראות בשכינה שהרי בשעה שנעקד על גבי המזבח והציץ בשכינה ונגור עליו אותה שעה שיכהו עיניו ולא רצה הקב"ה להענישו מיד שלא היתה דעתו אלא לנסות את אברהם, וזהו שאמר מראות ולא אמר מלראות מלשון מראות אלהים.

²⁵ בתולד- ותכהנה, ותולדו- ותכהין (כמ"ש בסוף)

²⁶ **בראשית פרק א** (ה) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד:

רמב"ן – והנכון, שענין "קריאה" באלו בכאן היא ההבדלה המוגבלת בהם כשלבשו צורתם – וכך אמרו (בר"ר ג ו) יום יהא תחומך, ולילה יהא תחומך:

²⁷ בראשית א' ה'

²⁸ **נפש** היא חלק הנשמה הנופש בגוף החשוך וצריך ע"י הרוח להאיר לה אור הנשמה שהיא מחוץ לגוף, דהיינו את אור החכמה, אבל מצד עצמה היא חשוכה כיון שהיא בגוף העכור.

²⁹ **ישעיה פרק כו** (ט) נפשי אויתיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך: פי כפאשר משפטיך לארץ צדק למדו ישבי תבל:

מדבר על עם ישראל שהיו מתאווים ומקוים לה' ית' בזמן הגלות שהוא בחי' לילה שהקב"ה היה נסתר ונעלם מהם, וכוונת רבנו להוכיח שכשהמלכות בבחי' צדק אזי הקב"ה חשוך לאדם, כי מדרגתו בבחי' נפש בלבד שהיא בחי' לילה וחושך.

השאלה כאן צועקת כיצד יתכן לומר על יצחק אבינו שמסר נפשו בעקידה על קידוש ה', שהקב"ה היה חשוך אצלו? ונ"ל הביאור בזה שאברהם ויצחק היה להם מטבעם מדות טובות, והיו נשמות גבוהות שטבעם הוא הרצון להתדבק בהקב"ה, אבל השגת ה' היתה אצלם עדיין באמונה כמו מעבר למסך, בבחי' עולימתא שפירתא דלית לה עינין (תורה סב אות ה).⁹⁷ ואצל יעקב אבינו התחיל הארת האמת, ומשה רבנו זכה עוד יותר וכמבואר בוזהר יעקב מלבר ומשה מלגאו. לכן רק משה רבנו יכול היה בכח התורה לתקן מדותיו/סיו, אבל האבות נולדו עם מדות טובות והשתוקקות טבעית להקב"ה, לא מכח הארת החכמה. לכן רבנו מדבר כאן מיגיעת לימוד התורה עד להשגת האמת בשכל ולא באמונה, וכמבואר בתורה רנה שמאמונה לבד אפשר ליפול, כי היא בחי' חושך.⁹⁸ וזהו ותכהין עיניו מראות הכוונה בבחי' שכל, אבל בבחי' אמונה אדרבה היתה אמונתו חזקה מאד וכמ"ש מוהרנ"ת נפתחו השמים ואראה מראות אלקים ר"ת אמונה. כי יש שכל שהוא חכמה ובינה שבר פנימי ויש שכל של אמונה, שכל מקיף, וההבדל שבחכמה ובינה אפשר לדבר ולהסביר במהלכי שכל, אבל באמונה השכל רק נותן כיוון במה להאמין, אבל ההסבר חשוך אצלו. וזה ההבדל בין יצחק ליעקב. (וגם בין יעקב למשה כמבואר בתורה כא אות ח')

וצריך כל אדם לילך מקטנות לגדלות, ולהמתיק הדין שבא מבחי' מוחין דקטנות. וכשבא לבחי' מוחין דגדלות, זהו בחי' מה שכתוב על אדם וחוה מיד אחרי שאכלו מעץ הדעת טוב ורע (בראשית ג' ז/ז) ותפקחנה עיני שניהם, ופרש"י ע"ש החכמה נאמר הפשט פרש"י שהבינו את גודל הפגם מה שלא הבינו קודם. ויש מפרשים שע"י החטא נכנס בהם יצה"ר כי בתחילה התלבש בנחש מבחוץ וע"י החטא נכנס בלבם ועל כן התחדש להם ההרגשה שצריך להתלבש/סיו. אבל מרבנו משמע

רש"י (ט) נפשי אויתך – בגלותי שדומה ללילה לעשות את אלה. אף רוחי בקרבי אשחרך – אתחנן לך לכל זה למה כי כאשר משפטיך באים לארץ שאתה עושה משפט ברשעים. צדק למדו יושבי תבל – למדי' להצדיק את דיניך ולהודות על מדותיך שרואים החוטא לוקה והצדיק מקבל שכר טוב:

⁹⁷ ישעיהו כו ט' ועיין זוהר לך פג ס"א

⁹⁸ עיין זוהר לך פג פג. – תא חזי מ"כ נפשי, דא נפש דאיהי שלטא בליילה היא נפש האדם השולטת בלילה, ומש"כ אויתך בלילה, פירוש למרדף ב"ת דר"ג דיליה (ה"ג המ"ק) שהיא רודפת אחר מדתה שלה שהיא המלכות, רוח ב"ים ורוח האדם שולט ביום ורוח אחר מדתה שלו שהיא ז"א, דכתיב נפשי אויתך (דף פג ע"ב) בליילה, דא נפש דאיהי שלטא בליילה הכי שהנפש שולטת בלילה, אף רוחי בקרבי אשחרך, דא רוח דאיהי שלטא ביממא הכי שרוח האדם שולט ביום, ומלת אשחרך היא מלשון שחר ור"ל כשיגיע השחר אז שולט הרוח.

ואי תימא דתריין דר"גין אנון בפרדא ואם תרלה לומר שגם ורוח הם ב' מדות נפרדות זו מזו, ר"ל כיון שיש מי שזכה רק לבחי' נפש, אם כן תרלה לומר שאפילו אדם שכבר זכה גם לבחי' רוח הם פרוצות זו זו מזו, לאו הכי אינו כן, דהא דר"גא חד אנון, ואנון תריין בתבורא חד כי כיון שזכה למדנת רוח נעשית הגשם כסא אליה וזכר אינו מתפקדות זו מזו וסוהים הם בחבור אחד, ותד עלאה דשלטא עלייהו ואתדבק בהו ואנון ביה ואתקריאת נשמה ויש עוד מדתה אחת השולטת עליהם ומתדבקת בהם והם בה ונקראת נשמה, ובלהו דר"גין סלקאן ברוא דחכמתא וכל המדנות עולות בסוד החכמה, ר"ל אח"כ כשזכה האדם גם לחיה ששורשה מחכמה שהיא סוד אות י' דשם הוי"ה, הגר"ן שהם סוד אותיות הוי"ה דשם הוי"ה, עולות ומתדברות ברוח י' ואז נשם השם הוי"ה השורה על האדם, דכד מסתלקאן אל"ן דר"גין (ה"ג אוה"ט) כי כשעולים הגר"ן ומתדברות עם החיה שמחכמה, יסתכל בר נש בחכמה עלאה אז זכה האדם להסתכל ולהתבונן בחכמה העליונה, והאי נשמה עייל בהו ומתדבקן בה והגשמה בהתכללות החיה נכנסת ומתלבשת בנפש ורוח בסוד המוחין והם מתדבקות בה, וכד האי שלטא וכשנשמה עם החיה שולטות ברוח, כד"ן ההוא בר נש אקרי קדוש שלים מפלא אז האדם הזה נקרא קדוש מלך החכמה והינה, והוא שלם מכל בחינות הגניתי, רעויתא דהא לגבי קדשא בריך הוא ויש לו רק לעון אחד להתדבק בהקב"ה. (נמ"ק וי"ט ומפגשים)

⁹⁹ אע"פ שאברהם אבינו הכיר את ברואו לבדו, והקב"ה התגלה לו בבחי' הציץ אליו בעל הבירה אבל היה רק בבחי' הציץ מן החרכים שע"ז וכה לאמונה בה' ולהבין את השקר של האלילים שבהם היו שוקעים בי דורו. והיה אש להבה שבכח גדול רץ לשרוף את כל העולם באמונתו וזו לצרף את כולם לאש הוה לה'. וגם יצחק דאיתא במדרש שבעקדה הציץ ונפגע בניל ברבנו בחיי הנ"ל. צ"ל שהיה בבחי' מציץ מן החרכים, ולא זכו לראות את ה' פנים בפנים, היו בבחי' ידיעה כמו משה רבנו. עיין ריש פרשת וארא (שמות ו ג) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ידוד לא נודעתי להם; ע"ש אבן עזרא – נבואת האבות היתה במראות הלילה על כן מלת וארא. ועי"ש משכיל לדוד מה שביאר עפ"י הזוהר מדוע כתיב וארא ולא ואדבר שהאבות לא זכו לאספקלריא המאירה כמשה אלא ראו בגוונין סתימין עי"ש.

¹⁰⁰ מפורסם מעשה על מלך שהיה בקי בחכמת הפרצוף וראה ציור של משה רבנו ואמר שכולו מדות רעות. ושאל את משה רבנו והשיב שאמת שכך נולד אבל שיבר מדותיו וזיכך אותן. באמיתות המעשה הזה נחלקו גדולי עולם אם יתכן או לא. (המעשה היה נדפס בתפארת ישראל סוף קדושין ויש מהדרות שהשמיטו אותו בגלל הסוכרים שלא יתכן). עכ"פ בספר בעש"ט על התורה פרשת קרח אות א' מבואר שהבעש"ט קיבל את המעשה הזה כאמת. עי"ש גם במקור מים חיים אות א.

¹⁰¹ ומה ששיבח אמונת הנשים כי אצלם זה טבע כי טבעם לילך אחר הרגשת הלב אבל איש הנשאר באמונה לבד השכל יפיל אותו.

¹⁰² בראשית פרק ג (ו) ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תגוה הוא לעיניי ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל: (ז) ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרת:

רש"י (ז) ותפקחנה וגו' – לענין החכמה דבר הכתוב ולא לענין ראייה ממש וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי עירומים הם – אף הסומא יודע כשהוא ערום אלא מהו וידעו כי עירומים הם מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה (ב"ר):

¹⁰³ המלבי"ם פירש שתחלה לא היה דבוק כ"כ לנפש עם הגוף שיכלה להתפשט ממנו בכל עת שתרצה, ולא היה צריך בגד לכסותו שהגוף עצמו היה רק כלבוש, ועתה ע"י החטא שנמוג הגוף עם הנפש והיו אחד צריך לבוש לכסותו, ויתפרו עלה תאנה. ואמרי שמאי

שנעשו חכמים יותר דהיינו שעלו ממוחין דקטנות לגדלות ע"י האכילה מהעץ וצ"ע. ונראה לבאר כיון שתחילה היו זכים ומדרגתם בעולם היצירה וע"י החטא ירדו לעולם העשיה, ומבואר בתורה כה כשאדם עולה מדרגה אזי אע"פ שבמדרגתו הקודמת היה זכה לברור המדמה כי היה בראש הסולם שבה, עתה כשבא למדרגה עליונה ממנה הוא בתחתית הסולם, ומתחדש עליו בלבול מדמה חדש. נמצא מי שעולה מדרגה אע"פ שהיה חכם במדרגה שממנה עלה, עתה במדרגה החדשה יחשב לטיפש, ממילא גם להפך כשהיה במדרגה עליונה, וירד מדרגה הרי אפילו מעט חכמה שהיתה לו במדרגה העליונה היא גדולה יותר מהחכמה הכי גדולה במדרגה תחתונה שירד אליה. נמצא כיון שירדו מדרגה נפתחו עיני חכמתם. וכעין זה ראיתי שפרשו המפרשים/ס"ט שתחילה היה מסתכל בעיני השכל וזה ע"י שעוצם עיני הבשר ואחרי החטא נסתמו עיני שכלו, ואזי נפתחו עיני בשר.

נמצא לפ"ו שרבנו מביא ראייה להליכה מקטנות לגדלות, ממקרה שהיה להפך שאדה"ר וחווה ירדו ממדרגתם, שהיו בבחי' עוה"ב ולא הבינו סכנות עולם הזה, וע"י החטא ירדו לעולם הזה ואזי נעשו חכמים בעוה"ז, ואולי הטעם כיון שדיבר עד כאן מקטנות מוחין בחי' יצחק אבינו, וכך גם יצחק אבינו תמיד בדביקות גדולה בה', עד שעשו הרשע יכול היה להטעותו שהוא צדיק, ורק כשבא עשו לקבל הברכות אחרי שניתנו ליעקב, אזי מגודל החרדה ירד יצחק לעולם הזה, ונעשה חכם להבין מי הוא עשו, ועל כן אמר (בראשית כז לג) ו' גם ברוך יהיה עפרש"י שם שהסכים שהברכות ראויות ליעקב. ואולי כוונת רבינו שלמד על הליכה מקטנות לגדלות דווקא מחטא אדם הראשון לרמו שא"א לבוא מוחין דגדלות אלא ע"י ירידה צורך עליה. כמו אדם וחווה שנפקחו להם עיני החכמה רק אחרי החטא דייקא.

כי עיקר ההמתקה הוא ע"י חכמה, בחי' מוחין דגדלות, והדרך למוחין דגדלות בהכרח מחייבת לעבור תחילה מוחין דקטנות כנ"ל, **דהיינו ע"י ידיעת התורה** שזוכים בה ע"י שתחילה נכשלים בה/ע"א ותחילה היא חושך ואחרי שמברר הדין ולן בעמקא של הלכה, לן דייקא בחי' שינה חושך ולילה, אזי זוכה בחכמת התורה האמיתית. **כי חכמת התורה נקראת אור ע"י (בחי' הכתוב במשלי ו' ע"ג) ותורה אור**

פירש עפ"י קדושים פא. אם כבר בושה לעמוד עירומה, מוכיח כי יצר אלבשה, כלומר כשמקבלים את יצר הרע, אלבשה, מרגישים צורך להתכסות ולהתלבש.

^{ס"ט} **תפארת שלמה** על התורה לקוטים פרשת בראשית - ותפקנה עיני שניהם. קושיית הרמב"ם איך שמדרך החטא להפיל את האדם ממדרגתו ואיך כאן הוא להיפך. אך י"ל ב' סוגי עינים נבראו בעולם. א' עיני בשר. וא' עיני השכל. ובעת השתמשות בעיני השכל לא ישיג כלל עיני עוה"ז כי יראה ולא ירגיש ענין עוה"ז כלל. ואמנם בנפול האדם או ישמש בעיני הגשמי. וזה הי' באדה"ר קודם החטא הי' משתמש בעיני השכל ולא ראה כלל אם הוא ערום. אולם לאחר החטא התחיל להסתכל בעיני בשר וראה כי הם ערומים. (מכת"ק):

ועיין ספר הליקוטים (להאריז"ל) - ספר שופטים - פרק ה' ושמשון נקרו עיניו, כי הלך אחריהן, בסוד ותפקנה עיני שניהם, ונפקחו להביט ברע, ונסתמו מהקדושה, והבן.

ועיין תפארת היותן (איבשיץ) בראשית ג' ז' - ותפקנה עיני שניהם וידעו כי ערומים הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות. כי מי שהוא במדרגה עליונה בנבואה הוא סותם את העינים ורואה כדכתיב ויסתר משה פניו. אבל מי שהוא במדרגה תחתונה נאמר נופל וגלוי עינים. וכך היה לאחר החטא ולכן נאמר ותפקנה וגו':

צורך המור שם - ותפקנה עיני שני הם כבר פירשתי למעלה שמיד בחטאם מתו, ותפקנה עיניהם כמתים שפותחים עיניהם אחר מיתתם. ולכן נאמר וידעו כי ערומים הם ולא אמר ויראו, כי המתים אינם רואים אבל מידע ידעי (ברכות יח ע"ב).

ועל דעת הפשט אמר ותפקנה, להורות שעד כאן היו סתומים. וכן האמת כי האדם השלם אף על פי שיש לו עינים ואזנים אינו רואה ואינו שומע בעיניו זה העולם. .... ולכן בכאן ותפקנה עיני שניהם, כי קודם החטא היו עיניהם סתומות ולא היו רואים עיניו זה העולם ולא יודעים אותם כדכתיב ולא יתבוששו (לעיל ב, כה), ועכשיו שחטאו נפקחו עיניהם בעיניו זה העולם ונשאר עורים ועד עכשיו שהיו סתומים היו רואים, וזהו וידעו כי ערומים הם וידעו שזה היה בושת להם. ולכן כסו ערותם ויעשו להם חגורות: ראה והבן כי למעלה אמר ערומים (לעיל ב, כה) וכאן אמר עירומים ביו"ד כמו עירום ועריה (יחזקאל טז, כב). כי עד כאן היו מכוסים בחכמתם וברוח ה', ועכשיו שחטאו נשאר עירומים בלי לבוש, והיו רוצים לכסות על חטאתם בטענות מזוייפות וכזבות לתת התנצלות על חטאם:

וזהו חלק א דף לו: - ותפקנה עיני שניהם, רבי חייא אמר, דהא אתפקחו למנדע בישין דעלמא, מה דלא ידעו עד השתא, כיון דידעו ואתפקחו למנדע ביש, כדן ידעו כי ערומים הם, דאבדו וזהא עלאה דהוה חפי עלייהו, ואסתלק מנייהו ואשתארו ערומים מניה.

^ע בראשית פרק כז (לג) ו' יְהִירְד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מֵאֵד וַיֹּאמֶר מִי אֶפּוֹא הוּא הַצֵּד צִיד וַיָּבֵא לִי וְאֶכְלֵ מִכָּל בְּטָרִם תְּבוֹא וְאֶבְרָכֶהוּ גַם בְּרוּךְ יְהוָה: פרש"י - גם ברוך יהיה - שלא תאמר אילולי שרימה יעקב לאביו לא נטל את הברכות לך הסכים וברכו מדעתו (ב"ר):

^{עא} **כמבואר בגיטין מג.** - הדר אוקים רבה בר רב הונא אמורא עליה ודרש (ישעיה ג-ו) "והמכשלה הזאת תחת ידיך" (למה נקראו דברי תור המכשלה, כי) אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן.

פירוש - פסוק הוא בישעיה ג, שנתנבא ישעיהו על אנשי ירושלים שתפסוק תורה מהם, והתנבא "כי יתפוש איש באחיו בית אביו, שמלה לכה [כלומר: דברי תורה שמכוסין כשמלה שלך הן שאתה בקי בהן] קצין תהיה לנו [אמור לנו את דברי התורה ותהיה קצין] והמכשלה הזאת תחת ירך [כלומר: קורא הנביא את דברי התורה "מכשלה" משום שאין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן, והתורה הרי תחת ידיך הוא, ותלמדנו אותה]".

[ע"ו] כי ע"י התורה יש לו עצה נכונה בכל עת שמאירה לו את דרכו, וכמ"ש ביום הראשון לבריאת העולם, אחרי שברא את האור (בראשית א' ד')/ע"ו **וירא אלקים את האור כי טוב**, נמצא שאור נקרא טוב. והמשך הפסוק "ויבדל בין האור ובין החושך". ובמדרש (הובא בפרש"י) מבואר שאור הכוונה לאור הגנוז, שכיון שראה שהוא טוב (ואין טוב אלא צדיק) אינו ראוי לרשע ההולך בחושך, לכן הבדיל את האור מהחושך, וגנז אותו בתורה לצדיקים. ועיין תורה טו שהכוונה שתחילה צריך לעמול קשה בחי' חושך בתורה שבנגלה ואזי מאיר הנסתר הגנוז, וכמבואר בפסוק הסמוך/ע"ו "ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה, ויהי ערב ויהי בקר", דהיינו שהקב"ה קבע כלל שתמיד החושך קודם לאור, וכנ"ל שצריך לילך ממוחין דקטנות למוחין דגדלות, כנ"ל שדייקא אחרי חושך החטא נפקחו עיניהם בחכמה, ודייקא יצחק הוליד את יעקב שהוא החכמה והאור הטוב, **ואין טוב אלא תורה** כמבואר בגמרא (ברכות ה.)/ע"ו. **היינו כי חכמת התורה היא בחי' אור**, כי על ידה יש דעת ועצה נכונה כיצד להתנהג בכל מצב, כאור המאיר את הדרך, **שהוא ע"י היפך החושך** דהיינו כשאין תורה ואין עצה נכונה **שהוא בחי' דין** קטנות מוחין **כנ"ל**. **כי ע"י ידיעת חכמת התורה מוחין דגדלות נמתק הדין**. כנ"ל.

וסימן שידע אדם^ע אם הוא בבחי' דינא דמסאבא ע"י המזיק שנברא מעבירה, **ואם** דהיינו או אם **הוא בבחי' דינא קדישא** שהקב"ה מייסר אותו למרק עוונותיו, דהיינו ייסורים של אהבה. **סימן לדבר, תפילה** דהיינו שיבדוק עצמו כיצד הוא מתפלל. **כי כשאין בו** דהיינו כשאין לו על ידם **ביטול תפילה**,

^ע משלי פרק ו (כג) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר:

מצודות דוד (כג) כי נר מצוה - המצוה שאדם עושה מאירה לו כנר והלומד תורה היא לו כאור היום והשומע תוכחת מוסר הוא לו דרך המביא חיים:

^ע * משלי ו' כג

^ע **בראשית פרק א** (ד) וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החושך:

רש"י (ד) וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל - אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה (חגיגה יב) ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא. ולפי פשוטו כך פרשהו ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשין בערבוביא וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה:

שפתי חכמים - (ר) דלפי פשוטו של מקרא משמע דבתחילה היו מעורבין יחד, דלשון הבדלה שייך בדבר המעורב יחד, וזה אי אפשר כיון שיש אור אין חושך, דאור וחושך אינם אלא קנין והעדר, ואי אפשר חיבורם יחד בעת מן העתים. דקשה דאין אפשר לפרש שקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה וכו', והלא לא נעשה ההבדלה עד יום רביעי דכתיב ביה להבדיל בין היום ובין הלילה, לכך צריכין אנו לדברי אגדה. (נחלת יעקב): (ש) לצדיק שהוא טוב לכך ויבדל, ר"ל כדי שיהיה הפרש בין הצדיק שהוא אור ובין הרשע שהוא חושך:

^ע **בראשית פרק א** (ה) ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד:

^ע **ברכות דף ה**. כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכווערין ועוכרין אותו שנא' (תהילים לט-ג) גאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר **ואין טוב אלא תורה** שנאמר (משלי ד-ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח אבל הקב"ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמח שנא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא' (איכה ג-מ) נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה', פפשש ולא מצא, יתלה בבטול תורה, שנאמר (תהילים צד-יב) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו. ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם, שנאמר (משלי ג-יב) כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין, שנאמר (ישעיה ג-יז) וה' חפץ דכאו החלי, יכול אפילו לא קבלם מאהבה, תלמוד לומר (ישעיה ג-יז) אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת, ואם קבלם, מה שכרו? (ישעיה ג-יז) יראה זרע יאריך ימים, ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו, שנא' (ישעיה ג-יז) וחפץ ה' בידו יצלח. פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא, חד אמר אלו הם יסורין של אהבה, כל שאין בהן בטול תורה, שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה, **כל שאין בהן בטול תפלה**, שנאמר (תהילים טו-ב) **ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי**, אמר להו רבי אבא בריה דר' חייא בר אבא, הכי אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן, אלו ואלו יסורין של אהבה הן, שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח, אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו? אל תקרי תלמדנו אלא תלמדנו, דבר זה מתורתך תלמדנו, ק"ו משן ועין, מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם, עבד יוצא בהן לחרות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם, על אחת כמה וכמה, והיינו דרבי שמעון בן לקיש, דאמר רשב"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין, נאמר ברית במלח, דכתיב (ויקרא ב-יג) ולא תשבית מלח ברית, ונאמר ברית ביסורין דכתיב (דברים כח-סט) אלה דברי הברית, מה ברית האמור במלח, מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין, יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם:

תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא, תורה מניין? שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, ארץ ישראל דכתיב (דברים כח-ה) כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך, וכתיב בתריה כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה. העולם הבא דכתיב (משלי ו-כג) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר.

^ע גם בתולד - שהוא ומתולד - שהיא

^ע מתוצרו - האדם

סימן שהם ייסורים של אהבה **כשאחז"ל** [בגמרא/א^{פא}] **איזה יסורין של אהבה כל שאין בו ביטול תפילה**, כי יסורים של אהבה הם בחי' את אשר יאהב ה' יוכיח, וכיון שאוהבו רוצה שידבר אליו, והקב"ה מתאוה לתפילתם של ישראל (חולין ס ותורה טו) לכן כשמייסר בדין קדוש את השבים אליו, מייסר באופן שלא יגרמו הייסורים לבטל מהתפילה **שנאמר** [בב^ב]/פ^ב **ברוך ה' אשר לא הסיר תפלתו^פ וחסדו מאתו** דהיינו שדוד המלך מברך את ה' שאע"פ שהביא על ישראל ייסורים כמבואר שם בפסוקים שלפני כן/פ^ה, לא היו ייסורים המבטלים מהתפילה, כי היו ייסורים של חסד ואהבה.

וז"ש (תהלים ל^ו) **הסתרת פניך הייתי נבהל**, כי כשהקב"ה מסתיר פניו קשה להתפלל, ואזי יש בהלה ומוחין דקטנות, **כי פנים זה בחי' תפילה**, כי התפלה בחי' בפנים בפנים, כ"ש כשבא הנביא ישעיה להודיע לחזקיהו את נבואת ה' שכיון שלא נשא אשה נגזר עליו למות אזי (ישעיה לח^ו) **ויסב חזקיהו פניו וכו'** אל הקיר/פ^ה דהיינו שלא יהיה לו היסח הדעת **ויתפלל** דהיינו שכדי להתפלל צריך לכוון את פניו אל הקב"ה, דהיינו לצד שאין בו היסח הדעת כדי שיוכל לכוון ליבו להקב"ה.

ואם ח"ו האדם לא שב ע"י דין קדוש ששולח לו הקב"ה, אזי הקב"ה מסתיר פניו ממנו, ומניח אותו לעשות כרצונו כנ"ל שאת השב אוהב ה' לכן מוכיח אותו, אבל מי שלא רוצה לשוב, מניח ללכת בדרך שרוצה לילך, **היינו כשהוא הסתרת פנים ח"ו**, אזי הוא דינא דמסאבא, **דהיינו** ייסורים קשים הגורמים לו **ביטול תפילה ח"ו**, אז הוא **דין קשה ח"ו**, ע"י המזיקים הנבראים מעוונותיו **בחי' הסתרת פניך הייתי נבהל** כי בהסתרת פנים אין לו למי לפנות ואזי הוא בבהלה ובלבול **כנ"ל**:

נמצא שיצחק הוא בחי' דינא קדישא שנמשך מצד החסד, בחי' אברהם הוליד את יצחק כנ"ל והסימן לזה שאין בהם ביטול תפילה.

^{פא} ברכות ה.

^{פא} **בגמ' ברכות הנ"ל**, עי"ש וצ"ע, כי שם הן ג' דעות י"א שיסורין של אהבה כשאין בהם ביטול תפלה, וי"א כשאין בהם ביטול תורה, ודעת רבי יוחנן לכאורה היא המסקנה, שגם כשיש ביטול תורה וביטול תפלה הן ייסורין של אהבה. ורבנו תפס דעה אחת מהן. ועוד יותר קשה שהרי ביאר שהתורה היא הממתיקה את הדין, וא"כ כשיש לו ביטול תורה, לא יכול להמתיק את הדין, ונופל לעבירה ולדינא דמסאבא. נמצא שא"א לומר שכשאין בהם ביטול תפלה אע"פ שיש בהם ביטול תורה, הם ייסורים של אהבה, שהרי בלי תורה היסורים מפילים ליותר הסתרה. ובאמת צ"ע מה סבר רבי יוחנן היתכן שיסורים שמבטלים גם מתפלה וגם מתורה הם של אהבה. ונראה שבאמת היסורים הם דבר חולף כדי להסיר רע מהאדם וכשיוסר אזי ימתיק ויתקן נפשו ע"י התורה. ורבנו סובר שאפילו בזמן החולף של הייסורים הקב"ה לא יגרום לאדם העוסק בתשובה לבטל מבחי' פנים, כי כמים הפנים לפנים ואת אשר יאהב יוכיח, ושני אוהבים לא רוצים אפילו לרגע להפרד מלהיות פנים בפנים.

^{פב} תהלים טו כ'

^{פב} **תהילים פרק טו** (יט) אָכַן שָׁמַע אֱלֹהִים הַקְּשִׁיב בְּקוֹל תְּפִלָּתי: (כ) בְּרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא הִסִּיר תְּפִלָּתי וְחִסְדוֹ מֵאֵתִי:

יוסף תהלות (להחיד"א) – ברוך אלהים אשר לא הסיר תפילתי וחסדי מאתי. אפשר להגם דקי"ל דיסורין שיש בהם ביטול תורה ותפלה נמי הם יסורין של אהבה כדמסיק פ"ק דברכות. עם כל זה זכיתי שביסורין לא היה ביטול תורה ותפלה ועל זה אברך ברוך אשר לא הסיר תפילתי שהוא מרובן לדעת הרמב"ן ודעמיה ולכן קרי בה תפילתי. וחסדו הוא התורה כמ"ש תורת חסד מאתי ואמר וחסדו כלומר שעדיין איני בטוג שהתורה נקראת שלי. א"נ שע"י שאני קם בחצות כי משפטו דצלותיה צלותא ונתן הודאה שקם בחצות ומשו"ה לא הסיר תפילתי. וחסדו דחוט של חסד נמשך ביום לקם בחצות:

^{פג} בתולד ומתולדו- תפילתי (כלשון הפסוק)

^{פג} **תהילים פרק טו** (ט) הַשֵּׁם נִפְשָׁנוּ בְּחַיִּים וְלֹא נָתַן לְמוֹט רַגְלֵנוּ: (י) כִּי בְּחִנְתָּנוּ אֱלֹהִים צָרְפָּתָנוּ כַּצֶּרֶף כֶּסֶף: (יא) הִבְאֵתָנוּ בְּמִצּוֹדָה שְׁמֵת מוֹעֵקָה בְּמִתְנֵינוּ: (יב) הִרְכַּבְתָּ אֲנוֹשׁ לְרֵאשֵׁנוּ בָּאֲנוּ כְּאֵשׁ וּבְמִים וְתוֹצִיאֵנוּ לְרֵוִיהַ:

רש"י (י) כי בחנתנו – בצרה בגולה. צרפתנו – להסיר הסיגים ממנו ששוב בתשובה לפניך כמו שצורפים הכסף להסיר הסיגים ממנו: (יא) הבאתנו במצודה – במקום צר כמו במאסר. מועקה – לשון מסגר וכל המעיק והמציק כמוהו:

^{פד} **תהילים פרק ל** (ח) יְדוֹד בְּרִצּוֹנָה הֶעֱמַדְתָּה לְהַרְרִי עוֹ הַסְתַּרְתָּ פְּנֵיךָ הַיִּיתִי נִבְהָל:

^{פד} **ישעיה פרק לח** (א) בְּיָמִים הָהֵם חָלָה חֻזְקִיהוּ לְמוֹת וַיְבֹא אֵלָיו יִשְׁעִיהוּ בֶן אֲמוּץ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו בַּה אָמַר יְדוֹד צוּ לְבִיתְךָ כִּי מֵת אָתָּה וְלֹא תִחְיֶה: (ב) וַיִּסַּב חֻזְקִיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְדוֹד: (ג) וַיֹּאמֶר אָנָּה יְדוֹד זָכַר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בְּאֶמֶת וּבְלֵב שְׁלֵם וְהִטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי וַיִּבֶךְ חֻזְקִיהוּ בְּכִי גָדוֹל: (ד) וַיְהִי דָבָר יְדוֹד אֶל יִשְׁעִיהוּ לֵאמֹר: (ה) הֲלוֹךְ וְאָמַרְתָּ אֶל חֻזְקִיהוּ בַּה אָמַר יְדוֹד אֶלְהִי יְדוֹד אָבִיךָ שְׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ רְאִיתִי אֶת דְּמַעְתְּךָ הִנְנִי יוֹסֵף עַל יְמִיךָ חֲמֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה:

רש"י (א) בימים ההם – שלשה ימים לפני מפלתו של סנחריב חלה חזקיהו ויום ג' כשעל' בית ה' הוא יום מפלתו של סנחריב והוא י"ט ראשון של פסח. כי מת אתה ולא תחיה – מת אתה בעוה"ז ולא תחיה לעוה"ב משום דלא נסבת איתתא כו' כדאיתא בברכות:

מלבי"ם (ב) ויסב – להתפלל בכונה שלמה, והדרש ידוע, כי לכן הסב פניו אל הקיר כדי שלא יטרידוהו בני הבית ויוכל להתפלל מקירות לבו:

^{פה} **בברכות י'** דרשו אל הקיר דהיינו מקירות לבו וי"א על עסקי קיר עי"ש כל המעשה.

וזה מה שפי' רש"י על פסוק זה (בראשית כה) ^{ט"ו}, שהטעם שהתורה כתבה שאברהם הוליד את יצחק לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, ולפי ביאור רבנו רמזו בזה שהדין של יצחק הוא בפנימיותו דין טמא בחי' אבימלך/י' היינו בחי' סטרא דמסאבא. היינו שהדין של יצחק שנולד משרה, נמשך מסטרא דמסאבא ח"ו שהוא בחי' אבימלך. וע"כ צר הקב"ה קלסתר פנים של יצחק דומה לאברהם, והיו הכל מודים שאברהם הוליד את יצחק. פי' שהדין הוא בחי' דינא קדישא, ומסטרא דאברהם בחי' חסד נולד יצחק כנ"ל: נראה הכוונה שכשבאים ייסורים על האדם ואזי ליצני הדור שבלבו רוצים להפילו ולומר שהם לא של אהבה מבחי' אברהם הוליד את יצחק, אלא מאבימלך נתעברה שרה, דינא דמסאבא, ועל כן עשה הקב"ה סימן שאם אין בהם הסתרת פנים דהיינו ביטול תפלה, אלא קלסתר פנים הארת פנים, זה סימן שהם בחי' אברהם הוליד את יצחק, דינא קדישא של אהבה.

והמתקת הדין של יצחק בחי' קטנות מוחין וחושך, היא ע"י אור החכמה שהוא ידיעת התורה

כנ"ל, זה בחי' יעקב שנולד מיצחק כי יעקב בחי' חכמת התורה, נולד מהדין של יצחק. וצ"ל כנ"ל כמו שאברהם הוליד את יצחק, אזי פנימיות יצחק דהיינו הנעלם שבו היה חסד של אברהם והחיצוניות הנגלה היה דין של שרה/י' כן גם יצחק הוליד את יעקב הפירוש שהפנימיות היה דין של יצחק, והחיצוניות היה תורה בחי' יעקב/י' ונ"ל שהדין של יצחק שבפנימיות התורה של יעקב מתבטא בהאש להבה של יצחק לה', כי חכמת התורה הקדושה הפנימיות שלה היא דחילו ורחימו והתלהבות לה' ית'.

ומבאר רבנו כיצד יצחק הוליד את יעקב כי מבחי' הדין הזה בחי' יצחק, שהוא בחי' הנפש בחי' חושך ולילה כנ"ל, מבחי' זו נולדים ב' בחינות, שהם בחי' יעקב ועשו/י'. ובהכרח שתחילה יצא עשו שהוא הסיגים כדלקמן. כי יעקב הוא בחי' החכמה, בחי' דיבור בידיעה, שהוא בחי' המתקת הדין של יצחק כי דבור הוא מהגבורות/י' וכשהוא מגלה דעת אזי הוא גבורות ממותקות. ועשו הוא בחי' הסוגים/י' והפסולת גמור שמשתלשלין ויורדין מבחי' הדין/י', והוא בחי' נפש כי תחטא [צ"ח/י'] דהיינו נפש שלא מאיר בה כלל החכמה, על כן היא מחוץ לגבול הקדושה, להבדיל מנפש יצחק שמאיר החכמה בה מעט.

^{ט"ו} בראשית פרק כה (יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אֲבִירָהּ הוֹלִיד אֶת יִצְחָק:

רש"י – אברהם הוליד את יצחק – לאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם אח"כ הוליד את יצחק. ד"א ע"י שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הווקק לומר אברהם הוליד את יצחק לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה היינו מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק וזהו שכתב כאן יצחק בן אברהם היה שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק:

^צ אבימלך – רומז לבחי' אנה אמלך דהיינו גאוה, (תורה י אות ה – כי זה הבעל גאון מְכַנֶּה בְּלִשׁוֹן אֲבִימֶלֶךְ אָבִי לִשׁוֹן רְצוֹן, כי הוא רוצה לְמֶלֶךְ, וְהֵינּוּ אֲבִימֶלֶךְ) כי דינא דמסאבא הוא שהקב"ה מתגאה ומתרומם ממנו ועוזב אותו בחי' הסתרת פנים, הפך הדין הקדוש שהקב"ה משפיל עצמו ומסתתר בתוך הדין כמבואר בתורה קטו – כי הוא אוהב מְשַׁפֵּט כְּנִ"ל. אָבֵל אָף עַל פִּי כֵן בְּאֵמַת לְאֵמַתוֹ רְצוֹנוֹ וְחִפְצוֹ יִתְבָּרַךְ, שָׁאֵף עַל פִּי כֵן יִתְקַרֵּב הָאָדָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כי הוא אוהב יִשְׁרָאֵל יוֹתֵר מִהַמְשַׁפֵּט כְּנִ"ל. עַל כֵּן, הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן רְשׁוֹת לְהוֹמִין לוֹ מְנִיעוֹת, אָבֵל הוּא יִתְבָּרַךְ בְּעֵצְמוֹ מְסִתִּיר אֶת עֵצְמוֹ כְּבִיכּוֹל בְּתוֹךְ הַמְנִיעוֹת. וּמִי שֶׁהוּא בֶר דַּעַת, יְכוֹל לְמַצֵּא אֶת הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ הַמְנִיעוֹת בְּעֵצְמוֹ. כִּי בְאֵמַת אֵין שׁוֹם מְנִיעָה בְּעוֹלָם כְּלָל, כִּי בְתוֹךְ הַמְנִיעוֹת בְּעֵצְמוֹ נִסְתָּר הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ.

^{כ"א} עיין שער הגלגולים הקדמה י' שאדם מקבל מאביו מקיף ומאמו פנימי, ובמשך הזמן המקיף מכריח את הפנימי, אם לטובה או לרעה. ע"כ. וכתבתי כאן להפך כי הפנימי הוא הנגלה והמקיף הוא הנעלם, כידוע. לכן נראה המקיף כפנימיות דהיינו החסד של אברהם נעלם ביצחק והפנימי כחיצוניות לכן הדין של שרה הי הנגלה אצל יצחק.

^{כ"ב} באמת צ"ע מדוע לא אומר שגם יעקב נולד מרביקה, כמו שאמר שיצחק נולד משרה? ואולי בדוחק אפ"ל לומר עפ"י שער הגלגולים הנ"ל שלפעמים כח האם גדול יותר ולפעמים חלש יותר ושרה היה כוחה גדול ביצחק, ואילו כח רביקה ביעקב היה חלש, ועי"ש שכתב האם הוא פנימי וכח האב מקיף ובמשך הזמן מכריח המקיף את הפנימי. ומבואר שם שכתב האב גורם קלות וכח האם כבדות, ואולי ע"כ יצחק לא היה נע ונד כל כך כמו יעקב שיצא לחרן וחזר ואילו יצחק לא יצא מהארץ כלל. וכאמור הכל בדרך אפשר ואולי.

^{כ"ג} יעקב ועשו צ"ע לכאורה צ"ל עשו ויעקב, כי תחילה יצאו הסיגים ואח"כ התורה. ונראה שנקט את החשוב תחילה.

^{כ"ד} עיין תורה רו – כל הדבורים הם בחינת גבורות כמו שקְּתוּב (תְּהִלִּים קמ"ה): "וְגִבּוֹרֵתָּךְ יִדְבְּרוּ", וכמו שְׁפָתוֹב בְּפִתְּכִים שְׁהוּ גְבוּרוֹת שְׁבַדְעַת בּוֹקְעִין וְיוֹצְאִין בְּפִהָה וְנִעְשָׂה מִהֶם ה' מוֹצְאוֹת הַפִּה, נִמְצָא שְׁפָל הַדְּבוּרִים הֵם בְּחִינַת גְבוּרוֹת, וְצִרְיָה לְהַמְתִּיקָם, וְהַהֲמַתְקָה הוּא עַל יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה וְדְבוּרִים טוֹבִים שְׁמֵד בְּרִים, עַל יְדֵי זֶה מְמַתִּיקִין הַדְּבוּרִים שְׁהֵם בְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת:

^{כ"ה} בתקפת הסוגים, בתולדו ומתולדו - הסיגים

^{כ"ו} ועשו הוא בחי' הסוגים – כנראה זו טעות וצ"ל סיגים וכמו שתיקנו המדפיסים אחר מוהרנ"ת, אבל אולי אפשר שכוונת רבנו לסוגים דייקא, מלשון (שיה"ש ו' ג) סוגה בשושנים, שהכוונה לסיגי וגדר, כי עשו אם היה מבין שהוא חיצוניות ליעקב וצריך להיות לו לגדר ושמירה ומתבטל ליעקב ונעשה לבוש לו ומשרת אותו, אזי היה הדין הנורא שלו היה נמתק. והיה זוכה למדרגה עצומה יותר מיעקב.

וזהו (בראשית כה יט) **אלה תולדות יצחק בן אברהם, ופרש"י יעקב ועשו. היינו כנ"ל** שכמו שחסד אברהם היה בפנימיות הדין של יצחק, כך בפנימיות יעקב ועשו נמצא הדין של יצחק, בפנימיות החכמה של יעקב יש אש להבה לה' בחי' שמחזיר את עצמו לשרשו, ובפנימיות בעשו האש להבה של יצחק נהפך לסיגי הדין דהיינו חמימות התאוות ולהחזיר את כולם לשרשם דהיינו רציחה:
 וכדי לצאת ממוחין דקטנות של יצחק, אל מוחין דגדלות בחי' יצחק הוליד את יעקב, דהיינו לבוא לבחי' אור חכמת התורה דהיינו בחי' יעקב, צריך תחילה/ק"י לעבור דרך בחי' יצחק הוליד את עשו, דהיינו לבטל והמת הנחש והסיגים של הדין של יצחק אש התאוות והרציחה, שהם בחי' עשו. ולזה צריך שיגיעת התורה תהיה עם דין ואכזריות דקדושה/ק"י, שמתאכזר על עצמו, כדרכה של תורה (כאבות ו)ק"י על הארץ תישן ופת במלח תאכל וכו' ומשחיר פניו ואכזרי על בניו ובניו ביתו (עיין תורה טו וערובין כב.)ק"י. ולפעמים גם צריך תעניות וסיגופים.

והעיקר הוא יעקב דהיינו אור חכמת התורה שזוכים ע"י יגיעת התורה. **כי המתקת הדין של יצחק, הוא ע"י בחי' יעקב, שהוא בחי' דיבור בדיעה** כי הדיבור הוא התגלות הדעת והחכמה ממילא מי שזכה לחכמה אזי דיבורו בדעה. **כי יעקב הוא בחי' חכמה, כ"ש** כמו שכתוב שאמר עשו אחרי שיעקב זכה במרמה בברכת יצחק [ק"י]ק"י "הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים" **ות"א** ותרגם אונקלוס **וחכמני** פשט דברי עשו שיעקב בחכמתו לקח מעשו את הבכורה והברכות. ורבנו מביא מכאן ראייה שהשם יעקב פירושו חכמה, וכידוע שהשם מורה על מהות האדם.

כי דין שנמתק הוא הרבה יותר גבוה מחסד אפילו המתוקן ביותר. אולי זה בחי' שאליעור עבד אברהם וכה יותר מאברהם להיכנס חי לג"ע. שאין הכוונה שנעשה גדול ממנו אבל זכה למה שאברהם לא זכה. וצ"ע.

¹⁹ **עיין פל"ח** – עיין זוהר פקודי הנ"ל דף רכ"ד: ושם לעיל מבואר גם כן מענין הוהב וסוספיתא דדהבא שזה בחינת מה שמבואר במאמר זה אחר כך, שבבחינת הדין יש שני בחינות, יעקב הוא הדיבור ובחינת עשו הוא הסיגים שזה בחינת אלה תולדות יצחק וכו' היינו כנ"ל וזה מרומז במה שאמר הכתוב (שמות כ"ח) ווהב התנופה, וכפירש שם בזה"ק איהו ארמותא לעילא וכו' ובמקום אחר אמרו רז"ל תנופה תנו פה, כי כשמניפין ומרימין את הדין שהוא בחינת דינא דמלכותא בחינת מלכות פה בחינת (תהלים נ"ח) צדק תדברון, אז עולה אל שרשו שהוא בחינת חכמה בחינת יעקב שהוא בחינת דיבור בדיעה, והסיגים שהם בחינת עשו נופלים למטה וכו':

²⁰ ויקרא ד' ב' ופרק ה' כא

²¹ **ויקרא פרק ד** (ב) דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ידוד אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה: **רש"י** (ב) מכל מצות ה' – פי' רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וזכרת ושגגת חטאת (כריתות כג): מאחת מהנה – ממקצת אחת מהן כגון הכותב בשבת שם משמעון נח מנחור דן מדינאל:

²² **בראשית פרק כה** (יט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק:

רש"י (יט) ואלה תולדות יצחק – יעקב ועשו האמורים בפרשה:

²³ **כך משמע** לכאורה ממה שעשו נולד ראשון כדי שיצאו הסיגים כידוע. וכן לעיל ביארנו ותקחנה עיני שניהם דייקא אחרי החטא, וכן לעיל הרחקות היא התקרבות כי תחילה תמיד הקרוב הוא באופן של ריחוק ואת אשר יאהב ה' יוכח. לכן נראה שגם כאן צריך תחילה להסיר את הסיגים לפני שזוכים בחכמה בחי' יעקב. אבל עיין פל"ח הנ"ל שבזוהר מבואר שע"י שעוסק בתורה וקונה חכמה ממילא הסיגים נופלים ע"ש.

²⁴ **ספר בראשית פרק כה**

(יט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק: לכאורה ועיין הערה הקודמת שבזוהר מבואר שע"י קניין התורה ממילא נופלים הסיגים ונ"ל ששניהם אמת וצ"ע.

²⁵ **משנה אבות פרק ו** (ד) כן היא דרך של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי' צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עשה בן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הנה וטוב לך לעולם הבא:

²⁶ **עירובין דף כא:** במי אתה מוצאן (את חכמת התורה) במי [דף כב.] שמשכים ומעריב עליהן לבית המדרש רבה אמר במי שמשחיר פניו עליהן כעורב רבא אמר במי שמשכים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב כי הא דרב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב אמרה ליה דביתיה ינוקי דידך מאי אעביד להו אמר לה מי שלימו קורמי באגמא.

רש"י – עורב אכזרי על בניו – כדכתיב (תהלים קמז) לבני עורב אשר יקראו, והקדוש ברוך הוא מומן להן יתושים ונכנסין לתוך פיהן: קורמי – ירקות, לישנא אחרינא גמי לח, כי עקרת להווא רכיכא דאית ביה וטחני ליה ועבדי ריפתא, באל"ף ב"ית דר' מכיר מצאתיו:

²⁷ בראשית כו לו

²⁸ **בראשית פרק כו** (לה) ויאמר בן אהיקר במרמה ויקח ברכתך: (לו) ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכתתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא אצלתי לי ברכה:

תרגום אונקלוס (לה) ואמר על אחור בחכמתא וקביל ברכתך:

צורר המור – ויאמר הכי קרא שמו יעקב. כלומר עכשו אני רואה שלכן קראת שמו יעקב, לפי שעתיד לעקבני זה פעמים. באופן שעכשו נתברר לי שמתחלה הסכמת השם בדבר זה אחר שקראת שמו יעקב.

כי יש דיבור בלא דעה^ק בחי' יצחק בחי' מוחין דקטנות בחי' חושך **ויש דיבור בדיעה** בחי' יעקב בחי' חכמה ודעת, שכשזוכה לו אזי נמתק הדין וחושך ונפש של יצחק, בחי' רפואת הנפש כנ"ל בתחילת התורה. **ושני בחי' אלו** דיבור בלא דעה ודיבור בדעה **הן בחי' הושענא רבה** בכ"א תשרי יום תחינה ותפלה ודין **ושמחת תורה**/^ק בכ"ב תשרי שמחת תורה שממתיק את הדין, **שהן בחי' יצחק ויעקב** כנ"ל שהחכמה בחי' יעקב ממתיק את הדין של יצחק.

כי הו"ר הושענא רבה שבו צועקים ומבקשים רחמים **הוא בחי' דיבור בלא דיעה, שהוא בחי' ערבה,** על כן אוחזים ערבה בזמן התחינות, **כי ערבה דומה**

^ק גם בתולד- דעה, מתולד- דינה

^ק **הושענא רבה** ושמחת תורה, בחי' דיבור בדיעה ודיבור בלא דעה, ובשניהם המנהג להקיף. בה"ר מקיף בתחינות וסביב התורה, ובשמחת תורה מקיף עם התורה.

מובא בערכי האריז"ל על סוכה שהקפות דה"ר הן בחי' הקפות דיריחו להפיל החומה בינינו להקב"ה. נמצא שבשמחת תורה כבר אין חומה לכן מקיפים יחד עם התורה מחוברים לתורה. עכ"פ כאן וכאן הן ז' הקפות מסתמא כנגד הו' מידות. ואולי החומות הן בחי' ז' מדות הרעות, שבה"ר אנו מבטלים אותן, ואילו הקפות דשמחת תורה הן קנין בו' מדות טובות.

ואולי אפשר לומר טעם שהקפות רומז להקפות סביב יריחו להפיל החומה המגינה סביב הסט"א, כי עיקר המלחמה נגד הסט"א היא האחדות, ומקיף הוא בחי' אחדות, כי מאיר בשווה לקטן וגדול, וכן טבע הסיבוב לזרוק צדדים ורק ע"י שאוחזים יד ביד, רק האחדות הזו מאפשרת את הסיבוב. (אע"פ שזה רק בסיבוב מהיר אבל מלמד על עיקרון הסיבוב). ובהושענא רבה צריך להכניע את הסט"א המקטרג, אבל בשמחת תורה הוא אור פנימי בחי' יושר וסולם שיש בו מטה ומעלה לכאזי מכבדים את הוקנים דייקא לאחוז את התורה ולהקיף.

לשפתיים ^{א/} בחי' דיבור אבל בלא טעם ובלא ריח כערבה שאין לה טעם וריח.

כי איתא בזה"ק (קדושים פה: ^{ב/}) **אית מאן דלעי באורייתא ומגמגם בה בגמגומא דלא ידע, כל מלה ומלה סלקא לעילא, וקב"ה חדי בהאי מלה, ונטע לה סחרנין דההוא נחלא, ואתעבידו מאינון מלין אילנין רברבין, ואקרין ערבי נחל.** תרגום – כתוב בזוהר הקדוש יש מי שעוסק בתורה בגמגום בלא הבנה, כל מילה עולה למעלה והקב"ה שמח בה ונוטע אותה סביב הנחל ונעשים מאלו המילים עצים גדולים שנקראים ערבי נחל. דהיינו מי שלומד מחמת גודל אהבתו לתורה ומתייגע להבין אזי אע"פ שטועה בקריאה ובהבנה, הדיבור הזה עולה למעלה והקב"ה שמח בו ונוטע ממנו עצים גדולים, דהיינו אורות נפלאים, סביב הנחל העליון הוא בינה עלאה, אבל הם עצי סרק ערבי נחל בלא טעם וריח, ובלא רפואה. **נמצא שערבי נחל הם בחי' דיבור בלא דיעה.**

וזהו בחי' הו"ר הושענא רבה, שאוחרים בו בבדי ערבה ומרבים בו בתחנונים על המים, ועל כן אוחרים בערבה שגדלה על המים ^{ג/}, כי ביום הזה גומרים בבית דין של מעלה חתום את הדין שנגזר בראש השנה ובעיקר הדין על המים ^{ד/}, ואז נמסרים הפתקים לרצים (וזהר צו לא: ^{ה/}) שיביאום למוציאים לפועל את הדין שנגזר

^א **כמבואר** במדרש תנחומא פרשת אמור אות יט. וזוהר פרשת צו לב. ופנחס רנו – שערבה דומה לשפתיים

^ב וזהר רע"מ קדושים פה. – **דתנינן** כי למדנו **מאן דאיל בארמא מישור באורייתא** מי שהולך בדרך הישר בדרכי התורה שלמד מרבתי היודעים את התורה, **ומאן דאשתדל באורייתא פרקא יאות** ומי שעוסק בתורה בעצמו כראוי בשכל וכן נקי, ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, **אית ליה חולקא טבא תדיר לעלמא דאיתי** זה האיש יש לו תמיד חלק טוב לעולם הבא, כי התורה היא כתר והוא נלחץ תמיד כנינה הנקראת עולם הנחל, **דההיא מלה דאורייתא דאפיק מפומיה** כי הדיבור של תורה שמוציא האדם מפיו בשעת לימודו, **אזלא ושאטא בעלמא וסלקא לעילא** הולך ומשוטט בעולם ועולה למעלה, **וכמה עלאין קדישין מתחבראן ביההיא מלה** וכמה מלאכים עליונים קדושים המזנונים להעלות דברי התורה מתחברים בדיבור ההוא ומלויים אותו, **וסלקא בארמא מישור** וכך הוא עולה בדרך הישר, **ואתעטר בעטרא קדישא** ומתעטר בעטרה קדושה, **לדינו כהלכת הנקראת עטרה, ואסתחי בנהרא דעלמא דאיתי דנגיד ונפיק מעדן** ומתרחץ ומודרך בנהר של עולם הבא, **סחא היסוד לנינה, הנמשך ויוצא מעדן סחא התכנה, ואתקבל ביה ואשתאב בגייה ומתקבל בו ונשאב בתוכו, כלומר שעולה ליסוד לאימא כסוד מ"ן ונשאב כסוד, וגורם על ידי תורתו כי ואתעטר סחרניה דההוא נהרא אילנא עלאה** הקב"ה נוטע סביב הנהר ההוא אילן גדול ועליון כדלקמן (פ"ג), **ולפי הניסח של דאיתענג פירוש צ"ח סחא סוד אילן העליון הוא מתענג על ידי המוח שמקבל מאימא על ידי סחא, ומאחר שהוא גרם לזה, לכן וכדן נגיד ונפיק נהרא עלאה** או נמשך ויוצא אור עליון מאלו המוחות של ז"ל, **ואתעטר ביה ביההוא בר נש כל יומא** ומתעטר ומאיר באותו האדם כל היום ההוא, **כמה דאתמר** כמו שכבר למדנו ענין זה במקום אחר.

שם דף פה: – ומשמך רבי חייא דבריו ואמר **ומאן דתיאובתיה למלעי באורייתא** ומי שחשקו לעסוק ולייגע עצמו בתורה, **ולא אשכח מאן דיליף ליה** ואינו מוצא רב שילמד אותו, **והוא ברחמימותא דאורייתא לעי בה ומגמגם בה בגמגומא, דלא ידע** והוא מחמת גודל אהבת התורה מייגע עצמו בה, **ומגמגם בה בגמגום, כלומר שטועה בה בקריאה ובהבנה, כי אינו יודע כראוי, עם כל זה כל מלה ומלה סלקא כל דיבור ודיבור שזה האדם מוציא מפיו עולה למעלה לפני הקב"ה, וקדישא בריך הוא תדי ביההיא מלה וקביל לה** והקב"ה שמח בדיבור ההוא ומקבל אותו, שהרי כוננו היא לשם שמים, רק שאין לו מי שילמדנו, **ונטע לה סחרניה דההוא נחלא** ונוטע אותו סביב אותו הנחל של הנינה, **ואתעבידו מאלין מלין אילנין רברבין, ואקרין ערבי נחל** ונעשים מאלו הדבורים אילנות גדולים שהם אורות נפלאים, ונקראים ערבי נחל, שאין להם טעם וריח, כי הם דברים בלתי ידיעה ושלימות, **דהא הוא דכתיב** זהו שכתוב **באהבתה תשגה תמיד** אם מחמת אהבת התורה אתה שוגה בה בלמודך, גם הוא חביב לפני הקב"ה.

ודוד מלפא אמר ודוד המלך התפלל לפני הקב"ה **הורגני יהו"ה דרפך אהלך באמתך** פי' שאזכה ללכת בדרך האמת, **וכתיב** עוד בקש דוד המלך **ונחני בארמא מישור למען שוררי** שאזכה ללכת בדרך הישר, ואזכה ללמוד תורת אמת, **וכאין אינון דיעין ארחי דאורייתא** אשריהם הצדיקים היודעים דרכי התורה, **ומשתדלי בה בארמא מישור** ועוסקים בה בדרך הישר, **דאינון נטעין אילנין דתיין לעילא, דכלהו אסוותא** שהם נוטעים למעלה עצי חיים, שכולם הם רפואה לנפשו, אמנם הדברי תורה הנקראים ערבי נחל אין בהם רפואה, כי הם אינם כהלכתם.

^ג **ספר התודעה** – פרק שמיני – הושענא: אחר אמירת הלל בימי החג, או אחר תפילת מוסף, מקום מקום ומנהגו – מוציאים ספר תורה מארון הקדש ומביאים אותו לבימה שבבית הכנסת, והחזן וכל הקהל אומרים בקול רם: 'הושענא' ארבע פעמים (למענך אלקינו, בוראנו, גואלנו, דורשנו) ואחר אומרים את הנוסח של הושענא על כל א"ב הקבוע לכל יום, וכל העם מקיפין את הבימה, ואתרוגיהם ולולביהם בידיהם, בששת ימי החג הראשונים – הקפה אחת בכל יום, וביום השביעי – שבע הקפות: מנהג זה הוא זכר למקדש, שבשבעת ימי החג היו הכהנים מקיפים את המזבח בהלל ובשמחה פעם אחת בכל יום, ושבע פעמים ביום הושענא רבה שהיה נקרא אז יום השביעי של ערבה, או יום ערבה' סתם, או יום חיבוט חריות:

מצות ערבה כיצד? – מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא. יורדין לשם ומלקטים משם מורביות של ערבה, ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח וראשיהן כפופים על גבי המזבח. תקעו והריעו ותקעו. בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ואומרים אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא (רבי יהודה אומר: אני והו הושיעה נא) ואותו היום (הושענא רבה) מקיפין את המזבח שבע פעמים: ולמה בערבה בהושענא רבה? לפי שהערבה גדלה על המים, ואז נידונים על המים:

לזכר הקפות אלה שהיו במקדש בחג, אנו מקיפים את ספר התורה שעל בימת בית הכנסת; שאין לנו שיר רק התורה הזאת והיא לנו כמזבח כפרה. ואומרים דברי ריצוי לפני הקדוש ברוך הוא שיברך עלינו את השנה בגשמי ברכה בטללים טובים ובמי תהום שיעלו להשקות את האדמה:

ועוד (– עפ"י ירושלמי פ"ד דרה"י; שוחר טוב מומזר יו; רוקח ר"ט; המנהגים – טירנא, ועוד. וראה פרי צדיק – סוכות מאמר כט:) יש בהקפות הללו זכר ליריחו שהקיפה ישראל ששה ימים, פעם אחת בכל יום, וביום השביעי הקיפה שבע פעמים, ותקעו והריעו שבע פעמים עד שנפלו שבע חומותיה ונלכדו שבע אומות שבה (ראה יהושע כד, יא). והיא תחילת מלחמתם של ישראל בכיבוש הארץ ויציאתם משיבה בסוכות במדבר לשבת בית בארץ ישראל, לפיכך עושים לה זכר באחרון של סוכות:

מנהג נביאים (חגי זכריה ומלאכי) שנוטלים ערבה. ומיחדין בה תפילה ואחר כך חובטין אותה. ואין זה כשאר מצוות דרבנן שמברכין עליהן בשעת עשייתן, אלא כשתקנו נטילת ערבה תקנוה כמנהג בלבד לכן אין מברכין על נטילת ערבה:

^ד **ספר התודעה** – פרק שמיני – בהושענא רבה, גמר החיתום של הדין המתחיל בראש השנה. בהתחלת הדין, בראש השנה ויום כיפורים, כל באי העולם עוברין לפני הקב"ה כבני מרון ונסקרים כל אחד לעצמו, ובחג הסוכות נדון העולם בכללותו על המים, ויום

בראש השנה/ה'י, שהוא בחי' דין, בחי' פחד יצחק בהושענא רבה חוזר להתעורר הדין של יצחק/ו שנמשך ממוחזין דקטנות, וע"כ הדיבור בלא דעת עדיין כי הדעת צריך ישוב הדעת ובשעת הדין אין ישוב הדעת ועפ"י הסוד הדעת היא ע"י הארת האמת במלכות, וזה בחי' יחוד קב"ה ושכינתיה, והיחוד נעשה רק בשמיני עצרת/ו לכן בהושענא רבה עדיין אין דעת. ועוד כי הוא יום תפילה ותחנונים לפני הקב"ה, בבחי' כדלים ורשים באנו לפניך, וכתוב אל תתהדר לפני מלך, לכן לא מבקשים רחמים בהסברים ומהלכי שכל דהיינו דעת, וגם אדרבה מי שיש לו דעת, יודע עד כמה קשה לצאת חובת הדין, לכן אנו מבקשים רחמים בבחי' עני מדעת, בבחי' תפלה לפני כי יעטף.

אבל שמחת תורה ששמחים בקבלת אור חכמת התורה והחיבור עימה מתוך שמחה/י הוא בחי' דיבור בדיעה, והוא החיות ורפואה של הנפש. כדאיתא בזוהר קדושים פה: הנ"ל זכאין אינון דידעין אורחוי דאורייתא, ומשתדלי בה באורח מישור, דאינון נטעין אילנא דחייא לעילא דכולא אסוותא. תרגום – זכאים אלו שיודעים דרכי התורה ומשתדלים בלימודה באורח מישור. שהם נוטעים עץ חיים למעלה שכולו רפואה.

דהיינו (עפ"י ביאור מתוך מדבש שם) שמי שעוסק בתורה ויודע ללמוד בכללי הלימוד כראוי ובדרך אמת, ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, זה האיש יש לו תמיד חלק טוב לעולם הבא, כי התורה היא בת"ת והוא נאחו תמיד בבניה הנקראת עולם הבא, והדיבור של תורה שמוציא האדם הזה מפיו בשעת לימודו, הולך ומשוטט בעולם ועולה למעלה, וכמה מלאכים עליונים קדושים הממונים להעלות דברי התורה מתחברים בדיבור ההוא ומלויים אותו, וכך הוא עולה בדרך הישר ומתעטר בעטרה קדושה, דהיינו בהארת המלכות הנקראת

השביעי של חג, הוא יום הושענא רבה, הוא יום החיתום האחרון של הדין הזה. ולפי שחיי האדם תלויים במים, והכל הולך אחר החיתום, לכך דומה הושענא רבה במקצת ליום הכיפורים, ומרבים בו בתפילה ובתשובה כעין יום הכיפורים:

ספר התודעה פ"ח – מטירת הפתקים – בראש השנה כל באי העולם עוברים לפני הקדוש ברוך הוא, צדיקים גמורים ונכתבין ונחתמין לאלתר לחיים. בינונים תלויים ועומדים עד יום הכיפורים ונחתמין ביום הכיפורים, וגמר החיתום הוא בהושענא רבה ונמשך עד השכמת הבקר של יום שמיני עצרת. לכן מרבים בתפילה ובתחנונים בהושענא רבה שהוא שביעי לסוכות, ומתעוררים בתשובה, ומעוררים רחמים חדשים; ואפילו כבר היה גור דין קשה, קורעים אותו וכותבים בשמים 'פתקים' טובים: ... עיקר ענינו של היום: תפילה ורחמים בשעת חיתום הדין ויציאת הפתקים: ומכאן מנהג ישראל לברך איש את רעהו ביום זה 'פתקא טבא': (עפ"י זוהר – אמור ומקובלים; וע' שאילת יעבץ לג. כף החיים תרס"ח).

עיין לק"ה הושענא רבה הלכה א – מה שלוקחין ערבי נחל בהושענא רבה, פי אז הוא גמר החתימה, הינו שבראש השנה הוא ההתחלה ועתה הוא הגמר, ומה שיש בראש יש בסוף, וכמבאר בזה שבהושענא רבה הוא בחינת וישב יצחק ויחפר את באר וכו' בראש השנה שירותא בהאי יומא מתערי ומסימי וכו'. נמצא, שבהושענא רבה חוזר ומתעורר ההתחלה, דהיינו מה שהתחיל בראש השנה חוזר ונתעורר עתה בהושענא רבה ונסתים.

זוהר פרשת צו דף לב. – אמר רבי חייא לכדי יוסי ודאי הכי הוא ודאי כך הוא שזיוס הושענא רבה נמשכת ונחתמות הגבורות, וישפיר ויפס הדברים ונלמנים, וערבי נחל כי נ"ה הנקראים ערבי נחל, מסטרא דנחל נפקי גבוראן מלך הגחל שהוא הצניע ונלכות הגבורות, ונמשכות לכך הגויה אל המלכות, ובהאי יומא מתערי ומסימי וזיוס הזה של הושענא רבה מתעוררות הגבורות ונמשכות אל המלכות, ושם הם מסתיימות ונחתמות.

בהאי יומא כתיב על יום הזה של הושענא רבה נאמר וישב יצחק ויחפור את באר המים, הגה באר כתיב חסר ו', לרמוז שהמלכות הנקראת צל עדין חסרה חיקון, ומכ"כ וישב, מהו וישב כי נראה שהוא מיותר, אלא יומא קדמא דירחא אלף זיוס הלאשון של חגש תשני שהוא ראש השנה, שירותא דדינא הוה בכל עלמא התחלת הדין היה בכל העולם, כי אז מהתחלת הנסירה, ונחיתת הגבורות מ"ח אל המלכות, לכן יצחק קיימא לכורסייא למידן עלמא הגבורה של יחא עומד נכסא הדין לזון את העולם, אבל בהאי יומא זה היום של הושענא רבה, כתיב וישב יצחק דהיינו לאתערא דינין ולסיימא דינין חזר לעורר את הדינים ולסמיס ולהתחיל את הדינים, כי אז הם מתעוררים לתת במלכות וזה הם נחתמים שלא יתעוררו עוד ולא יתאחו בהם החילונים, ומכ"כ ויחפור את באר המים דהיינו לארקא גבורין לכנסת ישראל כדי להוסיק ולהשקי את הגבורות לכנסת ישראל שהיא המלכות, כדי לעשות בה כלי שפעלה את המין בשמיני עשרת לזכר היחוד, לאתערא למיא כדי לעורר את כח המים להשקי גשמי צדקה, דהא מיא בגבורין נחתן לעלמא כי המים צנורות יורדות לעולם, כי על ידי היחוד של שמיני עשרת יורדים המ"ד צדוד גבורות גשמים, והם שפע וצדקה לעולם.

שער הבונונות – דרושי חג הסוכות דרוש ט – שמר"ה עד עכשיו כל הזווגים היו ישראל או יעקב עם לאה אבל רחל היתה נתקנת ונבנית מדריגה אחר מדריגה בהמשך ימים האלו לאט לאט בשביל חטאו של אדה"ר שחטא ביום ר"ה שבו נברא העולם. והנה עתה כבר נתקן ונבנה כל גופה וננסרה וחזרה אפין באפין וניתנו בה כל בחי' החסדים דאימא ודו"א לצורך בנין גופה ולא בסוד זווג גם נעשו בה שני החותמות כנ"ל גם ביום הו"ר נעש' בה הכלי שבתוכו המין ע"י הערבה הנק' מנהג ויסוד של נביאים והם ה' גבורות דאימא וכבר נשלמו כל הבחי' ועתה ביום ח' עצרת אז הוא זווג ז"א עצמו עם רחל בתפלת המוסף דוקא ולא מקודם לפי שבתפלת מוסף הם שוים בקומתם כנ"ל.

ספר התודעה – פרק שמיני – שמיני עצרת לחג סוכות הוא בעצרת (חג שבועות) לחג הפסח (ע' בד הקמח; חורב – לרש"י הירש). והיתה ראויה (עצרת זו) להיות אחר חג – חמשים יום, כשם שעצרת אחר הפסח – חמשים יום, אלא אמר הקב"ה: חורף הוא, ואינן יכולין להניח בתייהם לבא לכאן, אלא עד שהן אצלי – יעשו עצרת; (תנחומא פינחס טו, שהש"ר ז.ב.) אף על פי כן אינם מפסידים מן הסמיכות הזו שבין העצרת לחג. אילו היו סומכים עצרת הראשונה לפסח לא היתה הברית עולה יפה, שעדין לא עמדה בלבם היראה היטב, אבל בחג, כיון שהברית שהם כורתים עתה עם התורה, היא ברית של אהבה ושלאחר תשובה בימים הנוראים, הרי היא מתחזקת בלבם יפה יפה, מיד. משום כך נהגו כל ישראל לעשות שמחת תורה בשמיני עצרת שאחרי חג הסוכות. עצרת – בעצרת; מה העצרת הראשונה יש עמה ברית התורה, אף עצרת זו יש עמה ברית התורה; אלא שהראשונה באה מתוך חרות הגוף ומתוך מורא ויראה, וזו באה מתוך חרות הנפש ומתוך שמחה ואהבה. ... וברית זו שעושים עתה עם התורה לא בקולות וברקים היא, לא בחרדה ורעדה, אלא בשמחה ובשירה ובריקודים:

עטרה, ומתרחץ ומזדכך בנהר של עולם הבא, שהוא היסוד דבינה, הנמשך ויוצא מעדן שהוא החכמה, ועולה ליסוד דאימא בסוד מ"ן, וגורם על ידי תורתו שהקב"ה נוטע סביב הנהר שהוא אילן גדול ועליון, כדלקמן שהם נוטעים למעלה עצי חיים, שכולם הם רפואה לנפשו, ומאחר שהוא גרם לזה, לכן אז נמשך ויוצא אור עליון מאלו המוחין של ז"א, ומתעטר ומאיר באותו האדם כל היום ההוא.

וזה הדיבור בדעה הוא בחי' יעקב שהוא בחי' חכמה, בחי' מוחין דגדלות, שהוא בחי' רפואת הנפש, כנ"ל שעיקר הרפואה ע"י הארת החכמה. וזה בחי' הכתוב (במלאכי ג') שמש צדקה ומרפא בכנפיה [ו']^א לקמן יתבאר כוונת רבנו לדייק צדקה ולא צדק, שכשנעשה מצד צדקה אזי היא מרפאה, כשיוצא ממוחין דקטנות למוחין דגדלות אזי זוכה לרפואה. כי שמש הוא בחי' יעקב י"ב כ"ש כמו שכתוב אחרי שנאבק יעקב עם שרו של עשו והיה יעקב צולע על ירכו, אזי ויזרח לו השמש [ג']^ב דהיינו ליעקב, פרש"י שע"י השמש נתרפא/טו] על כן השמש מרפא כי היא בחי' יעקב שהוא בחי' חכמה, בחי' דיבור בדיעה, שהוא בחי' התורה, בחי' שמחת תורה, כי השמחה בתורה היא כשלומד ומבין/טו, דהיינו לימוד שהוא נעשה למעלה בחי' אילנא דאסוותא עץ של רפואה כנ"ל בזהוהר קדושים פה. הנ"ל, וגם למטה הוא רפואה וחיות הנפש ללומד כנ"ל.

וזה דהיינו שמחת תורה דבור בדעה והושענא רבה דבור בלא דעה, הם בחי' (תהלים פד') שמש ומגן ה' אלקים [י"ח], דהיינו ה' בחי' שמש אלקים בחי' מגן, זה בחי' רחמים בחי' שמש ודין בחי' מגן, בחי' יעקב בחי' שמש ויצחק בחי' מגן, שהם בחי' שמש ומגן/טו. נראה הכוונה כי הדבור בדעה לבד

^ט מלאכי פרק ג (יט) כי הנה היום בא בער פתגור והיו כל ידים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר ידוד צבאות אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שָׂרֵשׁ וְעֵנָף: (כ) וְיִרְחָה לָכֶם יְרֵאֵי שָׁמַי שְׁמֵי צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהּ וַיְצַאֲתֶם וּפְשָׁתֶם כְּעִגְלֵי מִרְבָּק: רש"י (יט) כי הנה היום בא – יום זה לשון שמש הוא שכך אמרו חכמי' אין גיהנם לעתיד לבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ורשעים נדונים בה וצדיקים מתרפאין בה וזהו שנאמר וזרח לכם יראי וגו'. שורש וענף – ברא ובר ברא: מצודות דוד (כ) וזרח לכם – אבל לכם יראי שמי תורח שמש צדקה ר"ל הצדקה שעשיתם יאיר לכם כשמש והוא ענין משל לומר מצות הצדקה בעצמה תשלם לכם גמול טוב. ומרפא בכנפיה – בזריחתה יהיה לכם רפואה ותענוג

^א מלאכי ג' כ'

^א פשט הפסוק מדבר בימות המשיח, י"מ (רש"י רד"ק) שהשמש שתשרוף את הרשעים היא תהיה צדקה ומרפא לישראל וי"מ (מצודות) שהצדקה שישראל עשו תאיר כמו השמש רפואה ותענוג

^ב מוהר"ן בתקפא

אע"פ שהכל כאן הוא לשון מוהר"ן סגר מוהר"ן את הערה זו שהוסיף במהדורת תקפ"א בסוגרים, וצ"ע מדוע שהרי כל לשון מוהר"ן כאן נוסף אחרי הסתלקות רבנו ומסתמא לא הוגה על ידו. ואולי כן הוגה ע"י רבנו אלא שלא נדפס בדפוס ראשון כי היה בידי מוהר"ן ולא בכלל הכתבים שנמסרו להדפסה בתקפ"א שלא ע"י מוהר"ן וצ"ע.

^א בראשית לב

^ד בראשית פרק לב (לא) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיאל כִּי רֵאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל פָּנִים וַתִּנְצַל נַפְשִׁי: (לב) וַיִּרְחַ לֹא הַשֶּׁמֶשׁ כְּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלַע עַל יָרְכוֹ:

פרש"י (לב) ויזרח לו השמש – לשון בני אדם הוא כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השחר וזה פשוטו. ומדרש אגדה ויזרח לו לצרכו לרפאות את צלעתו כמה דתימא (מלאכי ג) שמש צדקה ומרפא בכנפיה ואותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע מיהרה לזרוח בשבילו (חולין צא): והוא צולע – היה צולע בשזרחה השמש:

^{טו} **צ"ע נראה** כוונת מוהר"ן להביא מכאן ראייה שיעקב הוא בחי' שמש. אבל מסתמא גם כלול בזה שהשמש היא מרפא כיון שהיא בחי' חכמה.

^{טו} **הרמז בזה**, שבשמחת תורה רוקדים עם התורה בחי' שמחוברים עם חכמת התורה. ואילו בהושענא רבה מקיפים סביב התורה בחי' מקיף בחי' אמונה דבור בלא דעה.

^י **תהלים פרק פד** (יב) כִּי שָׁמַשׁ וּמִגֵּן יְדוּד אֱלֹהִים חֵן וְכְבוֹד יִתֵּן יְדוּד לֹא יִמְנַע טוֹב לְהִלְכֵיכֶם בְּתַמִּים: (יג) יְדוּד צְבָאוֹת אֲשֶׁר יֵאָדָם בְּטַח בָּרָךְ:

^ט תהלים פד יב

^ט עיין זוהר בראשית דף כ ופקודי דף רכד: ובהקדמת התיקונים

זוהר פקודי דף רכד: – פתח רבי יוסי ללוש כסתי תורה וְאָמַר והתחיל לפרש מה שכתוב **כִּי שָׁמַשׁ וּמִגֵּן הוּי"ה אלהי"ם**, ואמר **כִּי שָׁמַשׁ, דָּא קְדִישָׁא בְרִיךְ הוּא, וּמִגֵּן דָּא קְדִישָׁא בְרִיךְ הוּא** שניהם רומזים על הקב"ה, כי כל פלוג מפרטפי האלילות נקרא בשם הקב"ה, ומפרש **כִּי שָׁמַשׁ, דָּא הוּא רְזָא דְשָׁמַא קְדִישָׁא יהו"ה** שמש הוא סוד שם הקדוש הו"ה שהוא ז"א, כי מה שכתוב שמש ומגן הו"ה אלהי"ם, הכונה שמש הוא בחינת הו"ה, ומגן הוא בחינת אלהי"ם, **דְּהַכָּא קְיַיְמִין כָּל דְּרַגְזֵין לְגַיְיָהּ** כי כלו כז"א עומדות כל מדרגות התחתונות למנוחה על ידי שגמחת הדין שבהם, וכי ז"א שורש בחכמה שהוא סוד המנוחה העליונה, שבה מולאת כל המדרגות מנוחה מהדין, **וּמִגֵּן דָּא אִיהוּ רְזָא דְשָׁמַא קְדִישָׁא דְאֶקְרִי אֱלֹהִים** ומגן הוא סוד שם הקדוש הגקרא אלהי"ם שהוא המלכות, **וְרְזָא דָּא דְכְתִיב וְהוּא הַסּוּד** שכתוב **אֲנִכִּי מִגֵּן לָךְ** כי המלכות נקראת אנכי מלך הבינה, ומקראת מגן מלך תג"ת, כי מגן ר"ת מיכאל גבריאל נוריאל שארשם בחג"ת, **וְשָׁמַשׁ וּמִגֵּן** ששם ז"ן **דָּא אִיהוּ רְזָא דְשָׁמַא שְׁלִים** זה הסוד של שם השלם שהוא הו"ה אלהי"ם

נחלקו אם הכוונה לעתיד לבוא או לאחרי ההצלה מסנחריב (רד"ק שם). ורבנו בכל מקום מבאר אותו על לעתיד לבוא, כי לעתיד לבוא יתוקן קטרוג הלבנה ויחזרו להיות שני המאורות הגדולים שוים בגדלם, וכך גם האבות שזכו לתקן חטא אדם הראשון שהוא בחי' קטרוג הלבנה, וזו לבחי' שמדת הדין בחי' יצחק יומתק ויהיה מאיר כמו מדת הרחמים בחי' יעקב, **כי הלבנה היא בחי' יצחק/כ"ב**, שכיון שעדיין היה טמון בו זהמת עשו, היה בחי' לבנה, וכיון שהתגבר עליה, היה בחי' אור הלבנה כאור החמה **והחמה היא בחי' יעקב** /כ"ג שבו פסקא זהמת הנחש כמבואר בשבת קמו.

וצריך כל אדם להמתיק אצל עצמו את בחי' הדין של יצחק, שהוא בחי' לבנה, בחי' מוחין דקטנות ודבור בלא דעה ע"י חכמה בחי' שמש, שהוא בחי' יעקב, עד שיהי' אור הלבנה כאור החמה. **ואז נעשה מצדק צדקה**, כי צדק בחי' לבנה בחי' מלכות דלית לה חכמה מעצמה, וצדקה בחי' אור הלבנה כאור החמה, דהיינו שהלבנה אספקלריא מאירה, ואזי כל אור החמה מאיר בה בשלימות, ואזי הלבנה מאירה כמו החמה, בחי' נפש האדם שמאיר בה חכמתו היטב, /כ"ד **בחי' שמש צדקה ומרפא** דהיינו שהשמש מאיר בצדק אזי נעשית צדקה ומרפא הנ"ל.

כי כשהמלכות בבחי' דין, נקראת צדק. וכשממתיקין אותה ע"י בחי' יעקב, ע"י שקונה חכמה ולומד ומבין בה **אזי היא בבחי' צדקה, בחי' שמש צדקה**, דהיינו שמש חכמה המאיר במלכות צדק ועושה ממנה צדקה **שהוא בחי' דיבור בדיעה, בחי'** מה שכתוב על נקמת ה' באדם לעתיד לבוא וכשישראל ישאלו את הקב"ה מי הוא זה שחזר מאדום ומדוע לבושו מכתם בדם, הקב"ה ישיב להם **אני ה' המדבר/כ"ה** **בצדקה ורב להושיע [כ"ו]** /כ"ו דהיינו אני ה' קיימתי את הבטחתי לעשות צדקה עם ישראל ולהושיעם מאדום ולהתנקם בהם (מצודות ורד"ק) ורש"י פירש שהנביא שואל את הקב"ה, והקב"ה עונה לו. ובזוהר/כ"ז פירש שישראל ישאלו את הנביא מי הוא זה שיעשה כל כך עבור ישראל, והנביא משיב בשם ה'

רד"ק (כו) והיה אור הלבנה – רוב המפרשים פירשו פסוק זה לעתיד, ויש שפירשו כמשמעו ואיננו נכון, ויש שפירשו משל לרוב הטובה שתהיה לעתיד בימי המשיח, וכן הוא, אבל יתכן לפרשו גם כן משל בימי חזקיהו שיהיה להם טובה רבה אחרי מות מחנה אשר והתשועה ממנו היתה גדולה, וכמו שקורא הצרה חשך ואפלה, כמו שאומר שמש וירח קדרו והכוכבים אספו נגהם והפסוקים הדומים להם לזה, כך יקרא התשועה אורה, כמו שאומר ליהודים היתה אורה ושמחה לא שהוסיף לכם אור השמש ואור הלבנה אלא הישועה היא האורה וכן לא יבא עוד שמשך וירחך לא יאסף עוד, והדומי' לזה, ושבעתים ר"ל אורות גדולות רבות, כמו שבעתים יוקם קין, ר"ל נקמות רבות לא שני פעמים שבעה לבד, כי חשבון שבע ושבעה יבא להגדיל החשבון, כמו שבע יפול צדיק וקם, שבע כחטאתיכם, והדומים להם: כאור שבעת הימים – דרך משל כאלו אור שבעת ימי השבוע יהיו האחד בתוספת האחד על חברו: ביום תבוש ה' את שבר עמו – אם לעתיד ביום קבוץ גליות או אחר מלחמת גוג ומגוג ועליו יתפרש לזה הפי' הפסוק שלפני זה ביום הרג רב שלא תהיה אחר המלחמה ההיא צרה בעולם, וכאלו יהיה כל העולם אורה, ואם בימי חזקיהו אחרי מות מחנה אשר, ולענין הפרשיות האלו לפני הפסוקים הבאים האלה ולאחריהם יראה הענין הזה בימי חזקיהו כמו שפי', וכן דעת הגדול רבי' משה מימון ז"ל, ופירושו כאור שבעת הימים, שבעת ימי חנכת שלמה:

מדרש רבה במדבר – פרשה ב פסקה יג – (דניאל יב) והמשכילים יזהירו כוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד למה נמשלו בכוכבים ולא בחמה ולא בלבנה אלא אברהם נמשל בחמה ויצחק בלבנה ויעקב בכוכבים לעתיד לבא החמה והלבנה בושם שנאמר (ישעיה כד) וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד והכוכבים אינם בושם כך אברהם ויצחק פניהם מתכרכמות לעתיד לבא בשביל בניהם אברהם בשביל יצחק בשביל עשו ואלופיו והכוכבים אין להם בושה כך יעקב אין לו בושה שלא יבוש שנאמר (שם כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו למה כי בראותו ילדיו מעשי ידי וגו' שכולם צדיקים (שיר ד) כולך יפה רעיתי.

בראשית רבה סח י' – ר' פנחס בשם רבי חנין דציפורן אמר שמע קולך של מלאכי השרת אומרים בא השמש בא השמש אתא שימשא אתא שימשא בשעה שאמר יוסף והנה השמש והירח אמר יעקב מי גלה לו ששמי שמש.

ואזי המלכות שלו בבחי' צדקה וגם בעצמו מרוצה ליתן צדקה. אבל כשהמלכות בבחי' צדק אזי גם אין לאדם רצון ליתן צדקה. והמרחם מרחמים עליו בבחי' יהיב חכמה לחכימין, דהיינו רפואה וכמבואר בתורה קיט – הַנְּכִינס לְבָבְךָ אֶת הַחֹלֶה בְּשֵׁפֶת אוֹמְרִי: יְכוּלָהּ הִיא שֶׁתִּרְחַם (שֵׁפֶת יב). פִּי בְּשֵׁאֲדָם צְרִיף לְרַחֲמִים, הַשֵּׁם יִתְפָּרֵף שׁוֹלֵחַ לוֹ רַחֲמָנוּת, שֶׁהוּא יִרְחַם עַל אַחֵר, וְעַל יְדֵי זֶה מִרְחָמִין עֲלָיו. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, וְזָרוּנוֹם לְבָרְכָהּ (שֵׁפֶת קנא): 'כָּל הַמִּרְחָם עַל הַבְּרִיּוֹת מִרְחָמִין עֲלָיו'.

לשון הפסוק אני ה' מדבר בצדקה, ורבנו שינה כאן אבל לעיל בלשון החברים נרפס מדבר ובשנת תרלו תקנו שם כמו כאן המדבר. וצ"ע. ואולי רוצה לומר כשאני ה' אזי אני המדבר בה' הידיעה, להבדיל מאני אלקים אזי אני לא המדבר כי אזי הדבור בלא דעה.

¹² ישעיהו סג א'

¹³ **ישעיה פרק סג** (א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבנושו צעה פרב כחו אני מדבר בצדקה רב להושיע:

מצודות דוד (א) מי זה בא – הנביא התנבא שעתיד הקב"ה לעשות נקמה בשעיר תחלה והנביא מדבר בלשון הנוהג בבני אדם לבושי בגדים אשר בהרגם את מי נתו הדם על בגדיהם ולזה אמר כאלו ישאלו מי הוא זה הבא מאדום מוצבע בגדים בדם מעיר הבצורה היא כרך גדול וכו'. זה הדור בלבנושו – הלא זה היה הדור בלבנושו המפואר ומה זה נתלכלכו בדם. צעה ברב כחו – הלא ברוב כחו מניע ומטלטל את כל הרוצה ממקום למקום ואין מי עומד נגדו ומה זה הדם על לבושו. אני מדבר בצדקה – כאלו המקום משיב לומר אני הוא זה המדבר והמבטיח לעשות צדקה לישראל ואני הוא המרבה להושיע כאשר הבטחתי:

אני המדבר בצדקה. ולפי רבנו כשיתגלה בחי' אני ה', אזי יאיר חכמה במלכותו^{כב}, אזי המלכות תיהפך מצדק לצדקה, בחי' דיבור בדעת, ואזי תהינה ישועות מכל החטרונות ומחלות.

כי הנפש לשהי' שהיתה מקודם בבחי' דין בבחי' צדק בבחי' מוחין דקטנות בחי' דיבור בלא דעה. כשעולה מצדק לצדקה, זהו המתקתה וישועתה, בחי' מדבר בצדקה ורב להושיע וכנ"ל דהיינו כשהמלכות פה מאיר בה החכמה, אזי נהפכת מצדק לצדקה, דהיינו מדבור בלא דעת לדבור בדעת, בחי' מדבר בצדקה.

וזהו בחי' תורת ה' תמימה משיבת נפש [לא]^{כג}. תורת ה' תמימה, היינו חכמת התורה,^{כד} בחי' דיבור בדיעה. כי הלומד ורה בלא דעת ומגמגם בה אזי תורתו אינה תמימה אלא חסרה הבנה, וכלומד עד שמבין זהו עיקר ההמתקה, שהוא בחי רפואת הנפש, בחי' משיבת נפש חכמת התורה כאילו משיבה לו את הנפש, כי קודם שזוכה לרפואת הנפש, אזי הוא כמו חולה שנפשו מתחילה לעזוב אותו וכנ"ל. עיין חיד"א בשם האריז"ל שיש כאן חידוש שהתורה היא בחי' רוח ומתקנת את הנפש. וזהו תורה ה' (בחי' רוח) תמימה ומשיבת נפש.

וזהו בחי' רפאות תהי לשריך^{כה} [לה]^{כז} שנאמר בשבח התורה. לשריך המפרשים פשו שהתורה רפואה לטבור כיון שהוא מרכז הגידים, וי"מ לשרך לבשרך, ורבנו עפ"י הנ"ל מבאר לשרך זה

^{כב} וזהו אמור דף פט. (עם ביאור מתוק מדבש) – ומה שכתוב זה הדר בלבשו היינו הקב"ה יהיה הדר באיננו לבושי דנוקמא דזמין לאלבשא באותם לבושי נקמה שעתידי ללבוש, צועה פרוב כחו שואל מה צועה מה פירושה, ומשיב מתבר לשון שבירה, כי צועה היא לשון הסעה והפלה לארץ (דל"ה נסויס לועה), כמה דכתיב כמו שנאמר עמים תחתיך פלו דהיינו תחתיים של ישראל. אמרו ישראל לישועיה, מאן הוא דין דיעביד כל כך מי הוא זה שיעשה כל כך עבור ישראל, פתח ואמר ישעיה הנביא אני מדבר בצדקה דהיינו תהוא דאיהו רב להושיע זה שהוא רב להושיע לישראל, והיינו המלכות הנקראת "אני", היא תפעל את הנקמה נכח הבינה הנקראת לזקה, והיא רב להושיע, כי דכתיב ביה זהו שכתוב בו אהב צדקה ומשפט הבינה אוהבת ומייחסת את המלכות הנקראת לזקה עם ז"א הנקרא מן שפט, ואמר הגם שנמלכות נזכרת תמיד כיוני "לזקה", אבל ואיהו צדקה ממש הבינה היא לזקה ממש כי היא שוכת בצדקה, ואיהו הבינה היא רב להושיע והמלכות פועלת נכחה.

וכל כך למה למה תהיה הנקמה גדולה כל כך באדם, וגם למה תהיה על ידי הקב"ה בעצמו, ואמר בגין דגרמו לכנסת ישראל למהוי שכיבת לעפרא בגלותא ולמנפלא לארעא לפי שגרמו לכנסת ישראל שהיא השכינה שתהיה שוכבת בעפר בגלות וליפול לארץ, כמה דכתיב כמו שכתוב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל כלומר שנפלה נפלה גדולה כל כך עד שלא תוכל לקום מעצמה, אם לא שיבא בעלה שהוא הקב"ה בעצמו להקימה, ובגין כך קדשא בריך הוא ילבש לבושי נוקמא עליהו ובשביל זה ילבש הקב"ה לבושי נקמה עליהם, לסאבא לון בסגיאון דקטוליא לטמא אותם הבגדים על ידי רוב ההרוגים דכתיב וכל מלבושי אגאלתי פי' לכלכתי וטמאתי בדם.

^{כט} עיין ביאור הוזהר הנ"ל, שהמלכות נקראת "אני" היא תעשה צדקה עם ישראל להתנסם באדום, וזה מכח הבינה הנקראת צדקה ונקראת רב להושיע, והיא המייחדת את המלכות עם ז"א שעי"ז מאיר החכמה במלכות. (ומדובר לעתיד לבוא כשיהיה אור הלבנה כאור החמה, ואזי המלכות וז"א יקבלו מהבינה כמו שהיה קודם החטא)

^ל בתורלד-שהיה, בתורלד-שהי'

^מ תהלים יט ה'

^{כב} תהילים פרק יט (ז) מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו: (ח) תורת ידוד תמימה משיבת נפש עדות ידוד נאמנה מחכימת פתי: (ט) פקודי ידוד ישרים משמחי לב מצות ידוד ברה מאירת עינים:

רש"י (ח) תורת ה' תמימה – גם היא מאירה כשמש כמו שנאמר בסוף הענין מאירת עינים ואומר (משלי ו') כי נר מצוה ותורה אור.

ד"א "ואין נסתר מחמתו" ליום הדין וליהט אותם היום הבא (מלאכי ג'), אבל "תורת ה' תמימה" היא "משיבת נפש" לדרכי חיים ומגינה היא על לומדיה מאותו להט, כמו שנאמר וזרחה להם יראי שמי שמש צדקה ומרפא וגו' (מלאכי ג'). עדות ה' נאמנה – נאמנת היא להעיד בלומדיה. משיבת נפש – משיבתו מדרכי מיתה לדרכי חיים:

חומת אנך להחיד"א – תורת ה' תמימה משיבת נפש. .... א"נ במ"ש גורי האר"י וצ"ל שקיום המצות עשה ולעבור על ל"ת הכל הוא בנפש וזש"ה נפש כי תחטא, ואשמה הנפש, הנפש החוטאת, וכיוצא, שהכל הוא בנפש ותלמוד תורה הוא ברוח, ויש יתרון בלימוד, דהגם שהוא תקון הרוח, מ"מ מועיל גם כן לחלק הנפש. וז"ש תורת ה' תמימה, והחידוש הוא שיש בה תועלת לנפש הגם שהתורה היא ברוח וז"ש משיבת נפש:

^{כג} **חכמת התורה** בחי' שמש כנ"ל – וכן בפרש"י בפירוש ראשון אבל בפירוש השני, וכן במצודות דוד שם שמפרש את הפסוק הזה כהמשך לפסוק הקודם ואין נסתר מחמתו, ומבאר מעלת התורה על החמה.

^{כד} בפסוק לשרך ש' בסגול. ורבנו כאן ולעיל בלשון החברים כתב שריך דהיינו שכוונתו לנקד ש' בצירה.

^{כה} משלי ג' ח' ומדבר בתורה כמבאר שם בתחילת הפרק בני תורתי אל תשכח

^{כז} **משלי פרק ג** (א) בני תורתי אל תשכח ומצותי יצר לבך: (ב) פי ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך: .... (ח) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך:

רש"י (ח) רפאות תהי לשרך – החכמה, שרך כמו (שיר השירים ו) שרך וזהו טיבורך. ושקוי לעצמותיך – הוא המוח כענין שנאמר ומוח עצמותיו ישוקה (איוב כא):

מצודות (ח) לשרך – הוא הטבור כמו שרך אגן הסהר (שיר השירים ו). ושקוי – ר"ל המוח המשקה העצמות:

אבן עזרא (ח) לשרך – הזכירו כי הוא מוסד הגידים ובו יכנס הדם להם בבטן האם והטעם תוקף כמו שריר וקיים:

בחי' מלכות, בחי' הנפש הנזכר לעיל שיצחק בחי' דין כיון שבא משרה לשון שררה (כמבואר בברכות יג.) ששרה על כל העולם, בחי' מלכות שמשם נמשך הדין של יצחק כנ"ל. והתורה בחי' יעקב כנ"ל היא לי' הרפואה וההמתקה של הדין הזה כנ"ל וזהו "בני אל תשכח תורתך" "רפאות תהי לשרך" שהתורה היא הרפואה לדין של יצחק, הנמשך משרה אמו שהיא בחי' שררה ומלכות ודין:

כי כשבא האדם לחכמת התורה, נתתקן הנפש ומעלהו לשרשו בחכמה, (בחי' (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ ובחי' אבא יסד ברתא). ומהיכן למדנו ששרש הנפש בחכמה כי טפת הזרע של הולדת הנפש נמשכת מהמוח/ל^ח, ומוחא חכמה (פתח אליהו). כי כמו שכל אדם נמשכת נפשו מחכמה שבמח, כך ישראל עלו במחשבה תחלה/ל^ט, לפני שבאו לעולם והמחשבה היא חכמה, שהיא שורש נפשות ישראל, ושורש כל העולמות. כי שורש כולם הוא חכמת התורה, כי באורייתא קוב"ה ברא עלמין/ו² כמו שכתוב בזוהר/מ^א הסתכל בתורה וברא את העולם. והתורה נקראת חכמה/מ^ב, כ"ש [מג]/מ^ד אני חכמה וכו' שכנתי ערמה, ופרשו שם שע"י התורה לומד להערים על היצירה. נמצא חכמת התורה היא שרש כל העולמות.

מלבי"ם (ח) רפאות – והגם שחקי החכמה מתנגדים לטבעך בל תחשוב שע"י שתלך בדרכי החכמה יחלה גופך, כי חקי החכמה ומצותיה הזהירו על הרבה מאכלות ויצו להתקדש ולפרוש ממוטרי המזון עז"א שבהפך רפאות תהי לשרך – שהשרר שהוא יקבל משקים ומזון לא לבד שלא יחלה ע"ז, כי אזהרת התורה ופרישת המזון המזוהר יהיה לו רפואה לחוליו, וכן בל תחשוב שע"י מיני הפרישות שבאו בתורה מן העונג והתאוה יתיבש מוח עצמותיך כי בהפך שיהיו שיקוי לעצמותיך – כי חקי החכמה יחוקו את בריאות הגוף ועצמותו יחליצו, אם בטבע כי רוב המתרות מחלישים את הגוף, ואם בהשגחת ה':

^י בתולד- הוא

^י ע"ה שער ו' פ"ו ושער ח' פ"ד. פרס רמונים לרמ"ק פרק כג ערך סמן.

עץ חיים – שער ו פרק ו מ"ת – כי הנה נודע כי טפת זרע של הזכר היא נמשכת מן המוחין שבו והוא נשמה לנשמה.

עץ חיים – שער ח פרק ד מ"ת – וכן בצאת אור הבינה כלולה מ' אורות ונכנסים בכלי שלה היו הכלים יכולים לסבול ולא נשברו כי כולם הם בטלים בערך או"א דמיון הבנים שבתחלה עומדים כלולים במוח אביהם בסוד טיפת מוח.

^ט * בראשית רבה פרשה א

מדרש רבה בראשית – פרשה א פסקה ד – בראשית ברא אלהים ששה דברים קדמו לבריאת העולם יש מהן שנבראו ויש מהן שעלו במחשבה להבראות התורה והכסא הכבוד נבראו תורה מנין שנאמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג) נכון כסאך מאז וגו' האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט) כענבים במדבר וגו' ישראל מנין שנא' (תהלים עד) זכור עדתך קנית קדם בהמ"ק מנין שנאמר (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון וגו' שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב) יהי שמו לעולם וגו' רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ) בטרם הרים יולדו ואותה השעה תשב אנוש עד דכא וגו' אבל איני יודע איזה מהם קודם אם התורה קדמה לכסא הכבוד ואם כסא הכבוד קודם לתורה א"ר אבא בר כהנא התורה קדמה לכסא הכבוד שנאמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו וגו' קודם לאותו שכתוב בו (תהלים צג) נכון כסאך מאז ר' הונא ר' ירמיה בשם רבי שמואל בר ר' יצחק אמרו מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר משל למלך שהיה נשוי למטרונה אחת ולא היה לו ממנה בן פעם אחת נמצא המלך עובר בשוק אמר טלו מילנין וקלמין זו לבני והיו הכל אומרים בן אין לו והוא אומר טלו מילנין וקלמין זו לבני חזרו ואמרו המלך אסטרוולוגוס גדול הוא אלולי שצפה המלך שהוא עתיד להעמיד ממנה בן לא היה אומר טלו מילנין וקלמין לבני כך אילולי שצפה הקב"ה שאחר כ"ו דורות ישראל עתידין לקבל את התורה לא היה כותב בתורה צו את בני ישראל דבר אל בני ישראל א"ר בני העולם ומלאו לא נברא אלא בזכות התורה שנאמר (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ וגו' רבי ברכיה אמר בזכות משה שנאמר (דברים לג) וירא ראשית לו ...

² זוהר ח"א דף ה. ודף רד. וח"ב דף קלד. וח"ג דף קעה. (אוצה"ז). וזוהר תרומה קסא. וזהו רע"ט פנחס רלת:

הקדמת זוהר דף ה. – תא חזי, באורייתא ברא קב"ה עלמא, והא אוקמוה דכתיב (שם ח ל) ואהיה אצלו אמון, ואהיה שעשועים יום יום, ואיהו אסתכל בה זמנא ותרין ותלתא וארבע זמנין, ולבתר אמר לון, ולבתר עבד בה עבידתא, לאולפא לבני נשא דלא ייתון למטעי בה, כמה דאת אמר (איוב כח כו) או ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם, ולקביל ארבע זמנין אינון, דכתיב אז ראה, ויספרה, הכינה, וגם חקרה, ברא קב"ה מה דברא. ועד לא אפיק עבידתיה, אעיל ארבע תבין בקדמיתא, דכתיב בראשית ברא אלהים א"ת, הא ארבע, ולבתר השמים, אינון לקביל ארבע זמנין דאסתכל קב"ה באורייתא עד לא יפיק עבידתיה לאומנותיה.

^{מא} **עיון בעש"ט** עה"ת בראשית אות ח. אסתכל קוב"ה באורייתא וברא עלמא (וזה"ק ר"פ תולדות ופ' תרומה דקס"א ע"א וריש ע"ב), המחשבה הוא כמו ספר, שאומר מה שראה בספר, כן אומר מה שרוצה במחשבתו וכדומה לי שזהו ששמעתי הפירוש אסתכל קוב"ה באורייתא וברא עלמא, שהתורה מחכמה נפיק, ר"ל, מה שראה שמחשבתו כביכול רוצה שיברא, זה הדבר ברא: (לקוטי אמרים ד"ד ע"א. כש"ט ח"ב ד"ב ע"ד. וע"י לקמן בסוף הגה כ"ה):

²² זוהר ח"ג דף פא. אורייתא בחכמה עלאה אשתכח וזוהר ח"ב דף סב. וח"ג קפב. אורייתא מחכמה עלאה נפקת. וזוהר חדש בראשית דף יט: (דף כו.) דהא תורה אתאצל מחכמתא ועוד (אוצה"ז)

²³ * משלי ח' יב

^{מב} **משלי פרק ח** (י) קחו מוסרי ואל כסף ודעת מקרוץ נבחר: (יא) כי טובה חכמה מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה: (יב) אני חכמה שכתנתי ערמה ודעת מומות אמצא:

רש"י (יב) שכנתי ערמה – אצל ערמה, שכיון שלמד אדם תורה נכנס בו ערמימות של כל דבר:

וכתיב (תהלים קד כד) ^מיהו כולם בחכמה עשית. וכן מבואר בשער ההקדמות ^מו שסוד הקו הנמשך מהאין סוף לתוך החלל הפנוי, וממנו האציל וברא ויצר ועשה ד' עולמות, הוא בסוד החכמה, ספירה ראשונה שתחת הכתר, שהיא בחי' יש, היוצא ומתגלה מהאין שבכתר. וכמו בכלל העולמות, כך גם בכל אדם, שהוא בחי' עולם קטן, שרש התהוותו מתחיל מחכמה, וכנ"ל שתחילת התהוות האדם מטפת חכמה שבמח האב.

וכשזוכה הנפש לחכמת התורה זהו בחי' חידוש העולם דהיינו שבדבורי תורה של המבין בה בורא שמים וארץ חדשים ושותף להקב"ה בבריאת העולם. **כי חידוש כל העולמות הי"מ ע"י חכמה שהוא התורה כנ"ל** כמבואר בהקדמת הזוהר דף ה. ^מו שכמו שהקב"ה ברא את העולם ע"י חכמת התורה כך כל אדם הלומד תורה ומבין בה בורא שמים וארץ חדשים וכמ"ש "ולאמר לציון עמי אתה" אל תקרי עמי אלא עימי, מה אני בדבור עשיתי שמים וארץ, אף אתה בדבורי תורה בורא שמים וארץ חדשים. ועי"ש שדווקא כשמדבר בדעת ומבין אבל כמחדש חידוש של שקר בורא שמים וארץ של שוא ושקר.

ואזי כשזוכה לחכמה אזי נתגלה כבודו ית', שזהו עיקר התכלית של כל עבודות האדם. כי תכלית כל העבודות שצריך האדם לעבוד את הבורא ית' הוא רק כדי שיתגלה כבודו ית'. מ"נכ"ש כמו שכתוב בישיעה מג "כל הנקרא בשמי **לכבודי בראתיו וכו'** יצרתיו אף עשיתיו ^נ[^א] נבואה זו היא על הגאולה לעתיד לבוא ואומר הקב"ה שכבר הכין לצדיקים וישראל ולכל הנברא לכבודו

מצודות (יב) שכנתי ערמה – אני שוכן בערמה ר"ל א"א לעשות תחבולות להערים להנצל מיד היצה"ר המסית בוולת חכמת התורה. ודעת – אני ממציא להודיע מחשבות העוזרים על הצלה מיד היצה"ר המסית וכפל הדבר במלות שונות:

^מה **תהלים פרק קד** (כד) **מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ יְיָ דָּוָד בְּלִמָּה בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָה:**

^מו **שער ההקדמות** – דף ו: – ודרך הקו הזה, היה נמשך ומתפשט אור האין סוף, למטה במקום ההוא החלל, ואז האציל וברא ויצר ועשה כל בחכמה, כל העולמות כלם. וזה הקו היה כעין צנור אחד, אשר דרך בו נמשכים מימי האור העליון של האין סוף הסובב אל כל העולמות, אשר ניתנו בו במקום החלל ההוא:

עוד שם דף פז – דע, כי כאשר הא"ס רוצה להתפשט אורו, בתוך הי"ס דאצילות, צריך שבתחילה יתלבש עצמותו תוך החכמה, ואחרי היותו מתלבש ומתעלם בתוכו, אז מתפשט בתוך עולם האצילות, עד סיומו. וזה, כדי שיהיה כח ב"י"ס דאצילות לקבל אורו החוק, ע"י שנחלש מעט, ע"י הלבוש הנוכח. ואם לא היה בתחלה מתלבש תוך חכמה הנו", לא היה יכולת בשום ספירה מהי"ס דאצילות, לקבל אורו, בהתפשטו בתוכו. וזהו סוד, כלם בחכמה עשית, כי כל הי"ס דאצילות, כלם עשאם הא"ס, ע"י התלבשו בחכמה העליונה, והיא נעשת מסך בין הא"ס אל האצילות: האמנם צריך שתדע, כי חכמה זו אינה החכמה שבי"ס דאצילות, כי זה לא יתכן, שיתלבש הא"ס בתחלה בתוכה, ואח"כ בכתר. אבל ביאורו הוא, במה שהודעתך, ענין דרושי א"ק לכל קדומים, בסוד כי גבוה מעל גבוה שומר, כי כמה עולמות יש, למעלה מן עולם האצילות. ובאותה החכמה, אשר בעולם שעל האצילות, שם נתלבש, וע"י נתפשט אח"כ, בעולם האצילות. והוא ע"ד מה שנבאר עתה, בשאר ג' עולמות ב"ע:

^מ בתולד- היה

^מה **הקדמת הזוהר** דף ה. – ...ואתחדש ואתעביד כלא ארץ חדשה, מההיא מלה דאתחדש באורייתא, ועל דא כתיב (ישעיה סו כב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני וגו', עשיתי לא כתיב אלא עושה, דעביד תדיר מאינן חדושין ורוזין דאורייתא, ועל דא כתיב (שם נא טז) ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתך, לנטוע שמים וליסוד ארץ, השמים לא כתיב אלא שמים. **אמר** רבי אלעזר, מהו ובצל ידי כסיתך, אמר ליה, בשעתא דאתמסר אורייתא למשה, אתו כמה רבוא דמלאכי עלאין לאוקדא ליה בשלהובא דפומהון, עד דחפא עליה קב"ה, והשתא דהאי מלה סלקא ואתעטרא וקיימא קמי קב"ה, איהו חפי על ההיא מלה, וכסי על ההוא בר נש דלא ישתמודע לגבייהו אלא קב"ה, ולא יקנאון לגביה, עד דאתעביד מההיא מלה שמים חדשים וארץ חדשה, הה"ד ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ. מכאן דכל מלה דסתים מעינא סלקא לתועלתא עלאה, הה"ד (שם) ובצל ידי כסיתך, ואמאי אתחפי ואתכסי מעינא, בגין לתועלתא עלאה, הה"ד לנטוע שמים וליסוד ארץ, כמה דאתמר. ולאמר לציון עמי אתה, ולאמר לאינן תרעין ומלין דמצויינין אלין על אלין, עמי אתה, אל תקרי עמי אתה, אלא עמי אתה, למהוי שותפא עמי, מה אנא במלולא דיילי עבדית שמים וארץ, כמה דאת אמר (תהלים לג ו) בדבר יהו"ה שמים נעשו, אוף הכי את, זכאין אינן דמשתדלי באורייתא.

^מ מוהר"ן בתקפא

^נ ישעיה מג ז'

^נ **ישעיה פרק מג** (ז) **כל הנקרא בשמי ולקבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו:**

חומת אנך להחיד"א – כל הנקרא בשמי. רמו לאצילות ולקבודי בראתיו רמו לבריאה יצרתיו רמו ליצירה אף עשיתיו רמו לעשיה: **רש"י** (ז) כל הנקרא בשמי ולקבודי בראתיו – כל הצדיקים הנקראים בשמי וכל העשוי לקבודי יצרתיו אף עשיתיו תכנתיו בכל הצריך לו והכנתי הכל כלומר א"ע שעברו בגולה ובצרה כבר הכנתי להם כל צרכי גאולתם:

מצודות דוד (ז) כל הנקרא בשמי – כל ישראל הנקראים בשם עם ה'. ולקבודי – הנעשה להתכבד ולהתפאר בהם כמ"ש ישראל אשר בך אתפאר (ישעיהו מט). בראתיו וכו' – ר"ל כבר הכנתי לו כל צרכי הגאולה אין מחסור:

מלבי"ם (ז) כל – אומר לא לבד שאצוה לארבע רוחות השמים שיוציאו את הגולים, אבל דעו כי כל הנקרא בשמי – היינו כל הבריאה העליונים והתחתונים כל המתיחס אל שמי שאני בראתיו, וכל אשר לקבודי בראתיו – שהוא כל הבריאה אשר בראתיה לקבודי שיתגלה ע"י המציאות כבוד ה', הנה כל המציאות כולו יצרתיו וגם עשיתיו רק למען (הוציא עיור וכו').

את כל הצריך כדי לגאלם. וחז"ל דרשו שנקט ד' לשונות כנגד ד' עולמות^{נב} שכולם ברא הקב"ה כדי שיתגלה כבודו כי קבלת עול מלכות שמים ברצון, הוא מחמת שכן רצונו יתברך, ובשביל כבודו ברא הכל כמ"ש (ישעיה מג, ז) ולכבודי בראתיו (אבות ספ"ו) והוא מדת מלכותו שנקרא כבוד (זוה"ק בראשית כה.). כדי שיגלה מלכותו עלינו שנמליך אותו, וזה היה הרצון בתחלת הבריאה בראשית הנעלם/נ"ג.

והכבוד נתגלה ע"י החכמה^{נ"ד}, כ"ש כמו שכתוב בנבואת מלאכי בשם הקב"ה **ואם אב אני אי' כבודי** ^{נ"ה}/נ"ו, **ואב הוא בחי' חכמה**,^{נ"ז} כ"ש (בראשית מז) על יוסף **אברך** ^{נ"ח}/נ"ט **ופרש"י אב בחכמה** מקורו בבראשית רבה/ס. פשט הפסוק כיון שאני אביכם ואתם בני מדוע אינכם מכבדים אותי. ולפי רבנו הפירוש אם אב אני פי' כיון שזכותם לחכמה הנקראת אבא, דהיינו להכיר אותי, אתם בוודאי יודעים לגלות כבודי בכל דבר בעולם :

עתה יבאר כיצד רמוז בפסוק שבו פתח את התורה כל התורה הנ"ל

^{נב} **עולמות** לשון העלמה וג' עולמות ב"ע הן העלמה לפני מהעלמה, כי כל עולם נעלם בו הקב"ה עוד יותר. וגם בכללותם הם נקראים עולמות הפירוז, שנבראו אחרי שבירת הכלים ביחס, לעולם האצילות שם הקב"ה נגלה דאיהו וגרמוי חד (ע"ח מז ב).

^{נג} **לשון** דברי חיים על פרשת יתרו

^{נד} **עין לעיל** תורה לו סוף אות ה' – פי שרש התורה היא כבוד השם יתברך, כמו שכתוב "לכבודי בראתיו" וכו', וכמו שאמר חכמינו, זכרונם לברכה (אבות, פרק ו) 'אין כבוד אלא תורה'.

ועיין תורה יב תניא – פי דע, פי שרש כל הבריאה הוא הכבוד. פי כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא בראו אלא לכבודו, כמו שכתוב: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו" וכו' (יומא לח). ומאחר שהכל נברא בשביל כבודו יתברך, נמצא שכבודו יתברך הוא שרש כל הבריאה. ואף על פי שפלו אָחד, על כל זה בהבריאה יש חלקים, ובכל חלק וחלק מהבריאה יש בו בחינת כבוד מיוחד, שהוא שרשו כנ"ל. וזה בחינת (אבות פרק ה): 'בעשרה מאמרות נברא העולם. והלא במאמר אָחד יכול להבראות, אלא בשביל שָכר ועָנש נברא בעשרה מאמרות'. ובכל מאמר ומאמר יש בו בחינת כבוד מיוחד, שהוא שרשו, פי הכבוד הוא שרש הכל כנ"ל. וזה בחינת (תהלים כ"ט) "ובהיכלו כלו אמר כבוד" שכל מאמר מלבש בו כבודו יתברך. שעל ידי זה נברא העולם, פי מלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ו).

^{נז} מלאכי א' ו'

^{נז} **מלאכי פרק א** (ו) בן יכבד אב ועבד אדניו ואם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי אָמר יְדוּד צְבָאוֹת לְכֶם הַפְּתָנִים בּוֹיָו שְׁמִי וְאִמְרַתְם בְּמִה בּוֹיָנו אֵת שְׁמִי:

מצודות דוד (ו) בן יכבד – מוסב למעלה לומר הואיל וכן הוא שאני אוהב אתכם מפאת עצמיכם הלא דרך הבן לכבד אביו על כי אביו אהבו ודרך העבד לכבד את אדוניו עם כי לא יחשוש כי"ב על אהבת אדוניו אליו עכ"ו מוכח הוא לכבדו כי יפחד ממנו לבל יעשה בו נקם. ואם אב אני – ואם אתם מחזיקים אותי לאב איה כבודי הראוי לי בעבור אהבתי לכם ואם אתם מחזיקים אותי לאדון איה המורא הראוי לירוא מפני כי אם יראתם מפני לא עזבתם אי"ב כבודי. לכם הכהנים – ר"ל הדבר הזה אומר אני ה' לכם אתם הכהנים המבזים את שמי. ואמרתם – ואם תאמרו בדבר מה אנו מבזין את שמך:

^{נח} **תיקוני זהר** דף קו: – ועוד אָני יְשֻנָּה, שְׁנִיָּה וְדָא לְחֻכְמָה דְּאִיְהוּ י', כַּד אֲתַרְחַק מִיְנִי רְחִימָא דְּאִיְהוּ ו', וְרָזָא דְּמֵלָא (משלי ג יט) יהו"ה בְּחֻכְמָה יִסַּד אֶרֶץ בּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה, **בְּחֻכְמָה דְּאִיְהוּ אָבָא י'**, יִסַּד בְּרֵתָא דְּאִיְהוּ אֶרֶץ, ה' וְעִירָא אֶרֶץ וְדָא, בּוֹנֵן שָׁמַיִם דָּא ו', בְּתַבּוּנָה דָּא אִימָא עֲלֵאָה, דְּבִינָה אֲתַקְרִיאַת לְעֵילָא כַּד אִיְהוּ עִם בְּעֵלָה, תַּבּוּנָה אֲתַקְרִיאַת לְתַתָּא כַּד אִיְהוּ עִם ו', דְּאִיְהוּ בְּנֵי ו', וְת' דְּאִיְהוּ תַּפְאֲרָת, אֲשַׁתְּאֲרַת אִיְהוּ ה' עֲמִיָּה, וּבְהִיאָה וּמְנָא דָּאֵת י' אִיְהוּ עִם אִימָא, וְאִיְהוּ מְרַחַק מִינָה, אֲתַמַּר בְּהָ אָנִי יְשֻנָּה (ואידי שניה לה).

^{נח} בראשית מא טז

^{נט} **בראשית פרק מא** (מב) וַיִּסַּר פְּרַעֲהָ אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל יַד יוֹסֵף וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ וְיָשֶׁם רֶבֶד הַזֹּהָב עַל צְנָאוֹרוֹ: (מג) וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָךְ וַנְתַּן אֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרָיִם:

פרש"י – אברך – כתר גומו דין אבא למלכא רך בלשון ארמי מלך בהשותפין לא ריכא ולא בר ריכא. ובדברי אגדה (ספרי פרשת דברים) דרש ר' יהודה אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים אמר לו בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים אין אברך אלא לשון ברכים שהכל היו נכנסין לפניו ויוצאין תחת ידו כענין שנאמר ונתון אותו וגו':

^ס **מדרש רבה** בראשית – פרשה צ פסקה ג – ויאמר פרעה אל יוסף ויסר פרעה וגו' א"ר שמעון בן גמליאל יוסף משלו נתנו לו פיו שלא נשק בעבירה ועל פיו ישק כל עמי גופו שלא נגע בעבירה וילבש אותו בגדי שש צוארו שלא הרכין לעבירה וישם רביד הזהב על צוארו וידיו שלא משמשו בעבירה ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף רגליו שלא פסעו בעבירה ויתן וירכבו על קרוכין וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו מחשבה שלא חשבה בעבירה תבא ותקרא חכמה ויקראו לפניו אברך אב בחכמה ורך בשנים...

ועיין ספרי פרשת דברים סוף פיסקא א' – דרש ר' יהודה בראשית מא וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו זה יוסף שהיה אב בחכמה ורך בשנים. אמר לו ר' יוסי בן דורמסקית לר' יהוד' בר' למה אתה מעוות עלינו את הכתובים מעידני עלי שמים וארץ שאין אברך אלא לברכים שהיו הכל נכנסים ויוצאים תחת ידו כענין שנאמר ונתון אותו על כל ארץ מצרים: עכ"ל.

ובפרדס יוסף בראשית מא מג הקשה מה חרי אף הוה הרחי ע' פנים לתורה.

ועיין ילקוט שמעוני כתובים ילקוט שמעוני על דברי הימים א פרק ד המשך רמוז תרעד – (ע"ש שלמשה רבנו היו ששה שמות וג' מהם אבי גודר, אבי שוכו, ואבי זנוח, ומבאר המדרש מדוע נקרא ג"פ אבי) אב בתורה אב בחכמה אב בנביאות,

וז"פ הפסוק, (תהלים נז/א) רומה על השמים אלקים.

כי שמים, זה בחי' יעקב, סג (כמובא במ"א סד/ה). כשהוא מעלה בחי' נפש שהוא בחי' אלקים, דינא קדישא. לבחי' יעקב שהוא בחי' שמים, בחי' חכמה. אזי על כל הארץ

כבודך, אזי נתגלה כבודו כנ"ל :

פירוש שצריך להרים את אלקים בחי' דין בחי' מלכות דהיינו הנפש לשרשה בחכמה בחי' יעקב הנקרא שמים, ואזי כשווכה לרפאות הנפש זוכה לגלות כבודו ית' בכל דבר ומתקיים כוונת הבריאה שנבראה כדי לגלות כבודו ית' כמ"ש לכבודי בראתי וכו'.

מזמור זה אמר דוד המלך כשברח מפני שאול ובהיותו במערה היה צועק ומבקש שהקב"ה יצילהו, ואמר רומה ה' על השמים פרש"י הסתלק מן התחתונים וזה כבודתך והמצודות פירש עשה נקם ברודפי וזה כבודך. ועיין לקמן בזהר פקודי מבואר שהקב"ה לא מעניש את הרשעים ומאריך אפו כדי שעוונותיהם יענישו אותם, ויפלו ברשת עוונותיהם. ואמנם הם דברי דוד בפסוק הבא רשת הכינו לפעמי כרו לפני שיחה נפלו בתוכה.

נמצא לפי רבנו רמז בדברי דוד המלך שהייסורים מהרודפים אותו הם דינא קדישא שהרי לא בטלו אותו מתפילה, שהרי אמר אז מזמור תפלה ברוח הקדש שהצטרף למזמורי התהלים שלו. ואדרבה על ידם מעלה את נפשו לשרשה בחכמה כי בורח מהם ללימוד תורה ולגילוי כבודו ית' בעולם שזה תיקון הבריאה.

עד כאן ביאור חברותא לתורה עד

^{סא} תהילים פרק נז (ה) נפשי בתוך לבאם אשכבה להטים בני אדם שניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה: (ו) רומה על השמים אלקים על כל הארץ כבודך: (ז) רשת הכינו לפעמי כפף נפשי כרו לפני שיחה נפלו בתוכה סלה:

רש"י (ו) רומה על השמים – הסתלק מן התחתונים שאינם כדי שתשרה שכינתך ביניהם על הארץ תתכבד בזו:

מצודות דוד (ו) רומה – ר"ל עשה בהם נקם ובוה ירומם תפארתך על השמים ועל הארץ יראה כבודך כי כשהשם עושה דין ברשעים הוא מתרומם ומתנשא:

^{סב} זוהר חלק א דף רו – ובגין כך כונן שמים בתבונה, מאן שמים דא הוא רזא דאבהן, ורזא דאבהן דא הוא יעקב, דאיהו כללא דלהון, בגין דיעקב תושבחתא דאבהן איהו, ואיהו קיימא לאנהרא על עלמא.

זהר חדש (מרגליות) דף מה. – העדותי בכס היום את השמים, דא יעקב, אתרא דשמים.

^{סג} מורה"ן בתקפא

^{סד} ועיין תורה מז שמים חדשים נעשה ע"י בחי' יעקב. עוד שם יעקב מדת תפארת שהוא כללות הגוה"ן והוא בחי' שמים

^{סה} עיין תורה מז – והנה כשהצדיק אוכל לשבע נפשו, ולא מחמת תאנה הגשמיות. אזי הוא בבחינת נשיאות פנים, ונזון ממדת אמת. וכאשר כח אכילה זו, עומד להודות ולהלל לה, אזי יוצאין ממנו דבורי אמת, שהם בחינת יעקב, מדת תפארת, שהוא כללות הגוה"ן. והוא בחינת שמים, אש ומים. וגם כן בחינת ארץ ישראל, שהשפעתה גם כן ממדת יעקב כנ"ל. ועל כן כח זה, נעשה שתף להקדוש ברוך הוא לברא שמים וארץ, שהם בבחינת אמת, בדבוריו הקדושים שנובעים ויוצאים ממנו גם כן בבחינת אמת כנ"ל.